

VERDIEPINGSSTUDIE
MONITOR ONTWIKKELINGEN
COFFEESHOPBELEID
METING 2015/16

Lokaal gezien

R. Mennes
J. Snippe
M. Sijstra
B. Bieleman

COLOFON

© WODC, ministerie van Veiligheid en Justitie, Den Haag
Auteursrechten voorbehouden

Postadres INTRAVAL
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail info@intraval.nl

www.intraval.nl

Kantoor Groningen: St. Jansstraat 2C Telefoon 050 - 313 40 52 Fax 050 - 312 75 26	Kantoor Rotterdam: Goudsesingel 68 Telefoon 010 - 425 92 12 Fax 010 - 476 83 76
--	--

November 2016

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

TEKST	R. Mennes, J. Snippe, M. Sijstra, B. Bieleman
OPDRACHTGEVER	WODC, ministerie van Veiligheid en Justitie
OPMAAK	M. Haaijer
OMSLAG	E. Cusiel
DRUK	Copy-Copy Groningen
ISBN	978 90 8874 234 7

INTRAVAL
Onderzoek en Advies

INTRAVAL
Onderzoek en Advies

LOKAAL GEZIEN

Verdiepingsstudie monitor ontwikkelingen coffeeshopbeleid
meting 2015/16

December 2016

INRAVAL
Groningen-Rotterdam

VOORWOORD

In opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL de verdiepingsstudie uitgevoerd voor de tweede meting van de monitor over de ontwikkelingen in het coffeeshopbeleid. Met deze monitor, die in totaal uit drie metingen bestaat, worden de ontwikkelingen gevolgd in coffeeshop- en softdrugstoerisme, softdrugserelateerde overlast, dealen en drugsrunnen en de verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshop.

Het onderzoek is uitgevoerd door de (senior)onderzoekers Ralph Mennes, Jacco Snippe en Maurits Sijstra, onder leiding van Bert Bieleman. Daarnaast hebben Ruben Bouwman, Elif Cankor en Irene Schoonbeek geassisteerd bij de dataverzameling.

Graag willen wij de leden van de begeleidingscommissie onder voorzitterschap van prof. dr. E.R. Kleemans (Vrije Universiteit Amsterdam) bedanken voor de betrokken en deskundige wijze waarop zij het onderzoek hebben begeleid. De commissie bestond verder uit: dr. J. Diehle (WODC), ir. S. Hoorens (RAND Europe), J.A.F. Jaspers (Nationale Politie), dr. M.W. van Laar (Trimbos-instituut), drs. E. Lanting (Openbaar Ministerie), drs. R. Meijer (WODC), dr. M.M.J. van Ooyen-Houben (WODC) en mr. I. Siereveld (Ministerie Veiligheid en Justitie).

Daarnaast willen we onze dank uitspreken aan de gemeenteambtenaren en politiefunctionarissen die aan het onderzoek hebben meegewerkt en aan alle personen die ons tijdens het etnografisch veldonderzoek te woord hebben gestaan. Zonder hen was het onderzoek niet mogelijk geweest.

Namens INTRAVAL,

B. Bieleman
R. Mennes

Groningen-Rotterdam
December 2016

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Samenvatting	I
Summary	III
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1 Probleemstelling en onderzoeksvragen	3
1.2 Onderzoeksofzet verdiepende studie	6
1.3 Leeswijzer	11
Hoofdstuk 2 Gemeente I Hangjongeren met problemen	13
2.1 Beschrijving hotspot	14
2.2 Coffeeshops en coffeeshoptoerisme	15
2.3 Illegale verkoop en softdrugstoerisme	16
2.4 Overlast	18
2.5 Resumé	20
Hoofdstuk 3 Gemeente II (On)zichtbare handel	23
3.1 Beschrijving hotspots	23
3.2 Coffeeshops en coffeeshoptoerisme	24
3.3 Illegale verkoop en softdrugstoerisme	26
3.4 Overlast	27
3.5 Resumé	28
Hoofdstuk 4 Gemeente III Drugsrunners	31
4.1 Beschrijving hotspots	32
4.2 Coffeeshops en coffeeshoptoerisme	34
4.3 Illegale verkoop en drugstoerisme	36
4.4 Overlast	42
4.5 Vergelijking 2015	45
4.5 Resumé	46

Hoofdstuk 5	Gemeente IV Hangjongeren en straatdealers	49
5.1	Beschrijving hotspot	49
5.2	Coffeeshop en coffeeshoptoerisme	51
5.3	Illegale verkoop en softdrugstoerisme	52
5.4	Overlast	55
5.5	Resumé	58
Hoofdstuk 6	Gemeente V Straathandel en drugspanden	61
6.1	Beschrijving hotspots	62
6.2	Coffeeshops en coffeeshoptoerisme	64
6.3	Illegale verkoop en drugstoerisme	66
6.4	Overlast	71
6.5	Vergelijking 2015	75
6.6	Resumé	76
Hoofdstuk 7	Conclusies	79
7.1	Coffeeshoptoerisme	80
7.2	Illegale verkoop en (soft)drugstoerisme	81
7.3	Softdrugsgelateerde overlast en straatdealers en drugsrunners	82
7.4	Ingezetenen criterium, verplaatsing en scheiding der markten	84
7.5	Ten slotte	87
Bijlage 1	Resultaten buurtenquête	89
Bijlage 2	Resultaten enquête (soft)drugsgebruikers	105
Bijlage 3	Resultaten systematische observaties	107

SAMENVATTING

In opdracht van het wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL de verdiepingsstudie uitgevoerd van de tweede meting van de monitor waarmee de ontwikkelingen na de aanscherping van het coffeeshopbeleid worden gevolgd. In totaal bestaat de monitor uit drie metingen, waarmee het ministerie van Veiligheid en Justitie de ontwikkelingen in het coffeeshopbeleid in 2014, 2015 en 2016 wil duiden.

In deze verdiepingsstudie hebben we medio 2016 in vijf gemeenten etnografisch veldonderzoek uitgevoerd waarbij per gemeente steeds één of twee hotspot(s) zijn geselecteerd waar drugsgelateerde overlast zou voorkomen. De keuze van de verdiepingsgemeenten is gebaseerd op de resultaten van de eerste fase en de relevante onderwerpen die daaruit naar voren zijn gekomen. Het gaat om de volgende drie onderwerpen: 1. handhaving van het Ingezetenen criterium, 2. verplaatsing; en 3. scheiding der markten. Deze onderwerpen hebben we nader onderzocht aan de hand van de lokale ontwikkelingen in het coffeeshoptoerisme, het softdrugstoerisme, de softdrugsgelateerde overlast en de illegale verkoop buiten de coffeeshop (door straatdealers en drugsrunners).

In de vijf gemeenten zijn in overleg met lokale experts in totaal zeven hotspots rondom coffeeshops vastgesteld, vervolgens is het etnografisch veldonderzoek concreet ingevuld. In de vijf gemeenten hebben we in totaal 35 experts geïnterviewd. Verder hebben we op de hotspots in totaal 105 informele gesprekken gevoerd met straatdealers, lokale ondernemers, coffeeshopbezoekers, bewoners, rondhangende personen en passanten, 221 enquêtes gehouden met omwonenden en ondernemers, 188 enquêtes afgenomen bij (soft)druggebruikers en 221 observaties uitgevoerd.

Coffeeshoptoerisme

Er is in drie van de vijf verdiepingsgemeenten sprake van coffeeshoptoerisme. De gemeenten waar dit voorkomt hebben gemeen dat ze alle langs de grens liggen. In de twee verdiepingsgemeenten aan de oostelijke grens is ongeveer de helft van de bezoekers van de coffeeshops op de hotspots afkomstig uit Duitsland. Van overlast hiervan is echter niet of nauwelijks sprake. In een gemeente in het zuiden van het land komen eveneens relatief veel coffeeshoptoeristen naar de coffeeshops op de hotspot. Als er overlast is, beperkt die zich tot geluidsoverlast.

In de zuidelijke grensgemeente is het coffeeshoptoerisme de afgelopen jaren flink afgenomen. Voor de invoering van het I-criterium trokken de coffeeshops veel buitenlandse bezoekers. Sinds de invoering is dit aantal sterk gedaald en neemt dit geleidelijk aan verder af. Niet-ingezetenen worden niet toegelaten tot de coffeeshops. Van coffeeshoptoerisme is in feite geen sprake meer.

Illegale verkoop en (soft)drugstoerisme

In alle vijf verdiepingsgemeenten is sprake van illegale handel in soft- en/of harddrugs, waar in drie daarvan de illegale markt op de hotspots klein en nauwelijks zichtbaar is. In

de overige twee gemeenten - één in het zuiden en één in het oosten van het land - is dit wel het geval: de illegale verkoop van in ieder geval softdrugs is daar duidelijk zichtbaar en bepalend voor het straatbeeld. In deze twee grensgemeenten is de illegale verkoop afgenomen, maar nog wel prominent zichtbaar. De illegale straathandel in softdrugs wordt in beide grensgemeenten door de politie actief bestreden. In de zuidelijke grensgemeente is mede door deze inzet, maar ook door de sterke afname van coffeeshoptoeristen, de overlast op de hotspots in belangrijke mate verminderd. Er is op de hotspots overigens nog wel sprake van een illegaal aanbod. In de grote oostelijke grensgemeente blijkt de problematiek op de hotspots niet gerelateerd aan de coffeeshops, maar aan de illegale handel in drugs op straat en vanuit dealpanden. Er wordt op de eerste hotspot vooral gehandeld in harddrugs, en er zijn bij dealers ook softdrugs verkrijgbaar. Op de andere hotspot gaat het vrijwel uitsluitend om harddrugshandel vanuit dealpanden. Deze panden worden vooral bezocht door Duitse drugstoeristen.

Softdrugsgelateerde overlast en straatdealers en drugsrunners

In de vijf verdiepingsgemeenten komen we twee vormen van softdrugsgelateerde overlast tegen: overlast door straatdealers en drugsrunners en hangjongeren. De overlast heeft niet alleen te maken met de aanwezigheid van softdrugstoeristen, maar ook met de handel in harddrugs. In twee van de vijf gemeenten - de grote grensgemeente in Zuid-Nederland en de grote grensgemeente in Oost-Nederland - is de overlast door drugsrunners en straatdealers de meeste prominente vorm. In de grote zuidelijke grensgemeente is door de afname van het coffeeshoptoerisme de straathandel op de hotspots duidelijker zichtbaar geworden. In de overige drie gemeenten lijkt primair sprake te zijn van overlast door hangjongeren.

I-criterium, verplaatsing en scheiding der markten

In de ene zuidelijke grensgemeente is sinds de invoering van het I-criterium het coffeeshoptoerisme afgenomen, terwijl in de andere zuidelijke gemeente na de opschorting van het I-criterium het coffeeshoptoerisme weer is toegenomen. Ondanks de tegenoverstelde beweging in het coffeeshoptoerisme is in beide gemeenten sprake van een afname in de overlast die omwonenden ervaren van de illegale straatverkoop van softdrugs. De ontwikkelingen hebben onder andere te maken met de lokale handhavingsinzet.

Voor verplaatsing geldt dat straatdealers en drugsrunners die we in de grote grensgemeente in Oost-Nederland hebben gesproken deels afkomstig blijken te zijn uit de Randstad. Ook zijn zij bekend met plaatsen en coffeeshops in zuidelijke gemeenten. De lokale experts in de zuidelijke gemeenten zeggen dat de daar actieve dealers ook voor een deel uit de Randstad afkomstig zijn of waren.

Bij de scheiding van de markten moet onderscheid worden gemaakt in de vraagkant en de aanbodkant. In de vijf gemeenten zien we dat bij de vraagkant consumenten van cannabis primair bij coffeeshops kopen. Eventueel kopen ze bij straatdealers die primair cannabis verkopen, maar ook harddrugs kunnen leveren. Bij de aanbodkant is er bij softdrugs primair sprake van verkoop door coffeeshops en dealers. De straatdealers verkopen primair softdrugs, maar kunnen ook harddrugs leveren. Harddruggebruikers kopen hun harddrugs bij dealers die vooral harddrugs aanbieden.

SUMMARY

Research and advice bureau INTRAVAL has performed the in-depth study, commissioned by the Research and Documentation Centre (WODC) of the Netherlands Ministry of Security and Justice, of the second measurement of the monitor that follows the developments after sharpening the coffee shop policy. The monitor consists of three measurements with which the Ministry of Security and Justice wants to map the developments of the coffee shop policy in 2014, 2015 and 2016.

During this in-depth study, we conducted mid 2016 ethnographic field study in five municipalities. For each municipality one or two hot spots were selected where drug-related nuisance occurs. The selection of these municipalities is based on the results of the first phase and the relevant issues that have emerged therefrom. The following three issues are involved: 1. upholding the Residence criterion; 2. displacement; and 3. Separation of markets. We investigated these issues based on local developments in coffee shop tourism, soft drugs tourism, soft drug related nuisance and illegal sales outside the coffee shop (by dealers on the streets and drug runners).

In the five municipalities, seven hot spots around coffee shops were established in consultation with local experts, and the ethnographic field research was specified. In the five communities, we interviewed 35 experts in total. In addition, we had 105 informal conversations with street dealers, local business owners, coffee shop visitors, residents, loitering people and passers-by in the hot spots, we conducted 221 surveys among residents and business owners and 188 surveys among (soft) drug users, and carried out 221 observations.

Coffee shop tourism

Coffee shop tourism occurs in three of the five targeted municipalities. The common denominator of these municipalities is that they are all adjacent to the national border. In the two targeted municipalities on the eastern border, about half of the visitors of the coffee shops in the hot spots are from Germany. However, there is hardly any nuisance. In a municipality in the South, the number of coffee shop tourists in the hot spots is also relatively high. Nuisance there is mainly limited to noise.

In the municipality at the southern border, coffee shop tourism declined significantly in recent years. Before the Residence criterion was introduced, coffee shops attracted many foreign visitors. Since its introduction, this number has declined significantly, and it is still gradually declining. Non-residents are not allowed in the coffee shops. Coffee shop tourism is in fact not present anymore.

Illegal sales and (soft) drug tourism

In all five targeted municipalities illegal soft and/or hard drug trade occurs. In three of them, the illegal market in the hot spots is small and barely visible. In the other two municipalities - one in the South and one in the East of the country - the illegal sales of soft drugs are clearly present and define the scene. In these two border municipalities,

illegal sales have decreased, but they are still prominently visible. The police in both border municipalities actively combat illegal soft drug trade in the streets. In the municipality on the southern border, these efforts and the sharp decline in coffee tourists, reduced nuisance at the hot spots significantly. However, illegal trade is still present. In the large municipality at the eastern border, the problems in the hot spots appear to be unrelated to the locally based coffee shops, but related to the illegal trade of drugs in the streets and out of buildings. In the first hot spot, hard drugs are sold, and the dealers also offer soft drugs. In the other hot spot, almost exclusively hard drugs are sold, these deals take place in buildings, which are mainly visited by German drug tourists.

Soft drug related nuisance and street dealers and drug runners

In the five targeted municipalities, we see two forms of soft drug related nuisance: that caused by street dealers and drug runners, and that caused by loitering youth. The nuisance is not only related to the presence of soft drugs tourism, but also to the trade in hard drugs. In two of the five municipalities - the large border municipalities in the South and in the East of the Netherlands - the most prominent form of nuisance is that caused by drug runners and street dealers. In the large municipality at the southern border, the trade on the streets in the hot spots has become more evident due to the decline in coffee shop tourism. In the other three municipalities nuisance seems primarily related to loitering youth.

Residence criterion, displacement and separation of markets

In one municipality at the southern border, the introduction of the Residence criterion reduced coffee shop tourism. In the other southern border municipality, coffee shop tourism has increased again after the suspension of the Residence criterion. Despite the opposing movement in coffee shop tourism, residents in both municipalities experience a decrease in the nuisance caused by illegal sales of soft drugs on the streets. The developments are among others related to the local enforcement capacity.

Displacement: the street dealers and drug runners we spoke to in the large border municipality in the East of the Netherlands, partially come from the Randstad. They are also familiar with places and coffee shops in southern municipalities. The local experts in the southern municipalities indicate that some of the active dealers there come/came from the Randstad.

In the separation of the markets, we have to distinguish between demand and supply. Where demand is concerned, we see that consumers in the five municipalities primarily buy cannabis at coffee shops. They possibly buy from street dealers who primarily sell cannabis, but also supply hard drugs. Where supply is concerned, soft drugs are primarily sold by coffee shops and dealers. Street dealers primarily sell soft drugs, but they can also deliver hard drugs. Hard drug users buy their hard drugs from dealers who predominantly offer hard drugs.

1. INLEIDING

Sinds de introductie van het aangescherpte coffeeshopbeleid in 2012 is de Tweede Kamer regelmatig door het ministerie van Veiligheid en Justitie van informatie voorzien over de effecten van dit beleid en de ontwikkelingen die zich na de invoering voordeden. Daarbij maakt het ministerie gebruik van evaluatieonderzoek en structureel geregistreerde cijfers door de politie en het Openbaar Ministerie (OM).

De hieruit voortkomende voortgangsrapportages zijn echter vooral gericht op de zuidelijke provincies waar het aangescherpte beleid het eerst is ingevoerd. Deze aanscherping betreft de invoering van een aanvullend gedoogcriterium voor coffeeshops, het zogenoemde Ingezetenen criterium (I-criterium), naast de bestaande AHOJG-criteria.¹ In de praktijk blijken de cijfers van politie en OM over ontwikkelingen in de lokale situatie lastig te duiden zonder aanvullende informatie over de specifieke situatie in de gemeenten en de ontwikkelingen daarin. Bij het ministerie van Veiligheid en Justitie is de behoefte ontstaan om de ontwikkelingen die samenhangen met het coffeeshopbeleid in 2014, 2015 en 2016 te volgen, daar een landelijk beeld van te verkrijgen en de ontwikkelingen te duiden. Vanuit deze behoefte is een monitor tot stand gekomen waarmee de ontwikkelingen in enkele aan het coffeeshopbeleid gerelateerde fenomenen worden gevolgd. Het gaat om: coffeeshop- en softdrugstoerisme; softdrugsgelateerde overlast; de verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshop; en straatdealen en drugsrunnen worden gevolgd.

Toelichting op de in dit rapport gebruikte terminologie

- *Coffeeshoptoerisme*: het bezoek van niet-ingezetenen van Nederland aan coffeeshops
- *Softdrugstoerisme*: de verkoop van cannabis aan niet-ingezetenen buiten de coffeeshop
- *Softdrugsgelateerde overlast*: zowel de overlast die wordt ervaren van coffeeshops als de overlast die wordt ervaren van de illegale verkoop van cannabis buiten de coffeeshop
- *(Straat)dealer*: een illegale verkoper
- *Drugrunner*: een persoon die klanten werft en naar een illegale verkoper leidt

Uitvoering monitor

De monitor bestaat in totaal uit drie metingen over respectievelijk 2014, 2015 en 2016. Per meting worden twee fasen onderscheiden. In de eerste fase wordt landelijke, cijfermatige systeemkennis verzameld en geanalyseerd en vervolgens in een steekproef van 31 gemeenten aangevuld met informatie uit interviews met lokale

¹ AHOJG-criteria staan voor: geen Affichering, geen Harddrugs, geen Overlast, geen verkoop en geen toegang verlenen aan Jeugdigen onder de 18 jaar en geen verkoop van Grote hoeveelheden per transactie. Het Ingezetenen criterium stelt dat coffeeshops alleen toegang mogen verlenen en verkopen aan ingezetenen (personen die staan ingeschreven bij een Nederlandse gemeente).

experts. In de tweede fase van het onderzoek worden de gesignaleerde ontwikkelingen in de verschillende onderwerpen nader geduid door een verdiepende studie in vijf gemeenten.

Dit rapport gaat over de verdiepende tweede fase van de tweede meting van de monitor over 2015. Hieronder beschrijven we allereerst de resultaten van de beide fasen van de eerste meting over 2014 en de door ons uitgevoerde eerste fase van de tweede meting over 2015.^{2,3,4}

Resultaten eerste meting (2014/2015)

Uit de eerste meting, die het jaar 2014/2015 betrof, blijkt dat in de meeste van de 31 onderzochte gemeenten niet of nauwelijks sprake was van directe coffeeshopoverlast.⁵ Als er overlast was, bestond deze voornamelijk uit parkeer- en verkeersproblemen. In enkele zuidelijke gemeenten veroorzaakten drugsrunners en dealers overlast, doordat zij niet-ingezetenen die uit coffeeshops werden geweerd in de buurt daarvan afvingen.

In het verdiepende deel van de eerste meting zijn, op basis van de cijfermatige systeemkennis en inschattingen van lokale experts, vijf gemeenten geselecteerd. Uit het etnografisch veldonderzoek dat hier heeft plaatsgevonden, kwam naar voren dat softdrugsgelateerde overlast zich vaak leek te concentreren rond pleinen en doorgangsstraten die tegen het centrum aan liggen.⁶ In deze zogenoemde hotspots van drugsgelateerde overlast waren meestal één of meer coffeeshops gevestigd, die waren gelegen tussen een combinatie van woningen, winkels en horeca.

De aan softdrugs gerelateerde overlast bleek enerzijds te bestaan uit coffeeshopklanten die verkeers- en parkeeroverlast veroorzaakten en anderzijds uit drugsrunners die zich ophielden rond de coffeeshops. Op de hotspots was ook overlast die slechts zijdelings of helemaal niet softdrugsgelateerd was, maar onderdeel leek te zijn van een breder gedragspatroon waarvan overlast werd ervaren. De eerste meting liet zien dat er achter de verzamelde systeemkennis een palet aan overlast van softdrugs, harddrugs, maar ook van andere gedragingen schuilging.

Resultaten eerste fase tweede meting (2015)

Uit de door ons uitgevoerde eerste fase van de tweede meting over 2015 komt naar voren dat ten opzichte van 2014 de omvang van het coffeeshoptoerisme volgens de lokale experts over het geheel genomen enigszins is toegenomen. Deze toename doet

² Benschop, A., M. Wouters, D.J. Korf (2015). Coffeeshops, toerisme, overlast en illegale verkoop van softdrugs, 2014. Rozenberg Publishers, Amsterdam.

³ Nabben T., M. Wouters, A. Benschop, D.J. Korf (2015). Coffeeshops, toerisme, overlast en illegale verkoop van softdrugs, 2014. Verdiepende studie in vijf gemeenten. Rozenberg Publishers, Amsterdam.

⁴ Mennes, R., J. Snippe, M. Sijstra, B. Bieleman (2016). Monitor ontwikkelingen coffeeshopbeleid. Meting 2015. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.

⁵ Benschop, A., M. Wouters, D.J. Korf (2015).

⁶ Nabben T., M. Wouters, A. Benschop, D.J. Korf (2015).

zich met name voor daar waar het I-criterium nooit actief is gehandhaafd. In de omvang van het softdrugstoerisme is in 2015 in vergelijking met 2014 in de meeste gemeenten weinig veranderd. In enkele grensgemeenten waar het I-criterium sinds 2012 actief wordt gehandhaafd is sprake van een afname.

De softdrugsgelateerde overlast lijkt in vergelijking met 2014 iets te zijn verminderd. Deze daling zien we in een beperkt aantal gemeenten. De experts wijten deze afname vooral aan gerichte acties door gemeente en politie. Daarnaast merken diverse andere experts op dat softdrugsincidenten in hun gemeente in 2015 een lage(re) prioriteit hebben gehad. In de cijfers zien we een samenhang tussen overlast- en harddrugsincidenten.

Daarnaast constateren we dat in vrijwel alle gemeenten illegale verkoop van softdrugs (en harddrugs) voorkomt. In grote gemeenten in de Randstad en in het grensgebied van Oost-Nederland komt verhoudingsgewijs (zeer) veel illegale verkoop voor. In de gemeenten uit de zuidelijke regio's zeggen experts dat zij in 2015 met minder illegale verkoop te maken hebben gekregen. In 2014 scoorden deze regio's nog bovengemiddeld. De meest voorkomende en meest zichtbare vormen van de illegale verkoop van softdrugs buiten de coffeeshop is die door straatdealers en drugsrunners. De overige vormen (06-dealers, thuisdealers en winkel- en horecadealers) zijn minder zichtbaar en komen volgens de lokale experts minder vaak voor in hun gemeente. Verder komen uit de eerste fase van de tweede meting enkele onderwerpen voor die om een nadere duiding vragen: handhaving van het I-criterium; verplaatsing van de illegale verkoop door straatdealers en drugsrunners; en scheiding der markten.

1.1 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Beide fasen van de tweede meting van de monitor over 2015 dienen bij te dragen aan de beantwoording van dezelfde centrale probleemstelling, die als volgt luidt:

Welke (cijfermatige) ontwikkelingen zijn er in de softdrugsgelateerde overlast, de verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshops, het drugsrunnen en het coffeeshop- en softdrugstoerisme in 2015? Welke ontwikkelingen zijn waarneembaar in de geografische spreiding van deze fenomenen? Hoe kunnen deze fenomenen lokaal nader geduid worden?

Onderzoeksvragen eerste fase

In de eerste fase is een antwoord gegeven op de volgende vijf onderzoeksvragen die voortvloeien uit de centrale probleemstelling:

1. Welke ontwikkelingen waren in 2015 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van het *coffeeshoptoerisme*? Hoe verhouden deze ontwikkelingen zich tot 2014?

2. Welke ontwikkelingen waren in 2015 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van het *softdrugstoerisme*? Hoe verhouden deze ontwikkelingen zich tot 2014?
3. Welke ontwikkelingen waren in 2015 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van de *softdrugsgelateerde overlast*? Hoe verhouden deze ontwikkelingen zich tot 2014?
4. Welke ontwikkelingen waren in 2015 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van *de verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshops*? Hoe verhouden deze ontwikkelingen zich tot 2014?
5. Welke ontwikkelingen waren in 2015 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van specifiek *straatdealers* en *drugrunners*? Hoe verhouden deze ontwikkelingen zich tot 2014?

In de eerste fase van de tweede meting over 2015 hebben we deze vragen beantwoord en inzicht gegeven in de (cijfermatige) ontwikkelingen in de onderzochte fenomenen, de geografische spreiding hiervan en de ontwikkelingen die zich hierin hebben voorgedaan ten opzichte van de eerste meting over 2014.

Onderzoeksvragen tweede fase

De in dit rapport beschreven verdiepende tweede fase van de monitor over 2015 is het vervolg op de eerste fase en dient ter beantwoording van de nog onbeantwoorde onderzoeksvraag die eveneens voortkomt uit de centrale probleemstelling, namelijk:

Hoe kunnen de ontwikkelingen in de onderzochte fenomenen nader worden geduid en gekarakteriseerd?

Ter beantwoording van deze onderzoeksvraag hebben we aanvullend etnografisch veldonderzoek uitgevoerd in vijf gemeenten waarbij per gemeente steeds één of twee hotspot(s) van softdrugsgelateerde overlast is/zijn geselecteerd. De keuze van de verdiepinggemeenten is gebaseerd op de resultaten van de eerste fase en de relevante onderwerpen die daaruit naar voren zijn gekomen.

Zoals hierboven vermeld heeft de eerste fase van de tweede meting drie belangrijke onderwerpen opgeleverd die we nader hebben onderzocht aan de hand van de lokale ontwikkelingen in het coffeeshoptoerisme, het softdrugstoerisme, de softdrugsgelateerde overlast en de illegale verkoop buiten de coffeeshop (door straatdealers en drugrunners). Het gaat om de volgende drie onderwerpen: 1. handhaving van het I-criterium, 2. verplaatsing; en 3. scheiding der markten. Hieronder lichten we de drie onderwerpen en de bijbehorende onderzoeksvragen toe. In matrix 1 is weergegeven welke van de drie onderwerpen een rol hebben gespeeld bij het selecteren van de gemeenten.

Matrix 1 Onderwerpen per verdiepingsgemeente

Onderwerp → Gemeente ↓	I-criterium	Verplaatsing	Scheiding der markten
Gemeente I	X	X	X
Gemeente II	X		
Gemeente III	X	X	X
Gemeente IV	X		X
Gemeente V	X	X	X

Handhaving I-criterium

Het eerste onderwerp is de handhaving van het I-criterium. In alle vijf gemeenten speelt dit onderwerp een rol, maar voor twee gemeenten (III en V) geldt dat het de belangrijkste reden is geweest om deze gemeente voor de verdieping te selecteren.

Met twee verschillende beleidsstrategieën ten aanzien van het I-criterium lijken deze gemeenten namelijk vergelijkbare positieve resultaten te behalen. In één van de verdiepingsgemeenten is sprake van positieve ontwikkelingen vanwege de opschorting van het I-criterium in 2015. Niet-ingezetenen worden hierdoor weer toegelaten tot de coffeeshops in deze gemeente. Hierdoor zou het coffeeshoptoerisme zijn toegenomen, terwijl het softdrugstoerisme zou zijn afgenomen. De resultaten in de andere gemeente zijn juist positief vanwege het vanaf het begin met hoge prioriteit handhaven van het I-criterium. Deze ontwikkeling uit de eerste fase roept vragen op over het wel of niet handhaven van het I-criterium in gemeenten en de gevolgen hiervan voor het coffeeshop- en softdrugstoerisme, de softdrugsgelateerde overlast en de illegale verkoop buiten de coffeeshop door straatdealers en drugsrunners.

In de andere drie geselecteerde gemeenten is het I-criterium een bijkomende reden om de gemeente te selecteren. In twee van deze gemeenten is sprake van veel coffeeshoptoerisme en wordt het I-criterium niet gehandhaafd. De laatste gemeente is geselecteerd omdat het één van de vier gemeenten is waar het I-criterium met 'lage prioriteit' wordt gehandhaafd.

De vijf verdiepingsgemeenten gaan dus verschillend om met de handhaving van het I-criterium en het is de vraag in hoeverre dit samenhangt met de ontwikkelingen in de onderzochte - aan het coffeeshopbeleid gerelateerde - fenomenen.

Verplaatsing

Het tweede onderwerp is de vermeende verplaatsing van de illegale verkoop door straatdealers en drugsrunners. Verplaatsing speelt in drie van de vijf gemeenten (I, III en V) een rol. Dergelijke ontwikkelingen kunnen zich zowel binnen als tussen gemeenten voordoen.

In gemeenten in het zuiden van het land waar het I-criterium wordt gehandhaafd zien we dat het coffeeshoptoerisme in de afgelopen jaren is afgenomen evenals de vraag naar de illegale verkoop van cannabis op straat. Lokale experts in Oost-Nederland en de Randstad zeggen dat hun gemeenten in dezelfde periode te maken hebben gekregen met meer illegale verkoop van softdrugs, onder andere van dealers die eerder in Zuid-

Nederland actief waren. Dit kan duiden op een verplaatsing van Zuid- naar Oost-Nederland.

Bovendien geven experts in één van de gemeenten aan het vermoeden te hebben dat de softdrugshandel voor een deel is verplaatst naar andere (minder zichtbare) verstrekingskanalen. In een andere gemeente zou door de recente sluiting van een aantal coffeeshops sprake zijn van de verplaatsing van overlast.

Scheiding der markten

Het derde onderwerp heeft betrekking op een belangrijk uitgangspunt van het Nederlandse drugsbeleid: de scheiding van de markten van soft- en harddrugs. Voor vier van de vijf verdiepingsgemeenten (I, III, IV en V) geldt dat dit onderwerp bij de keuze een rol heeft gespeeld.

Uit de eerste fase blijkt dat de drugsproblematiek die voortkomt uit de illegale verkoop daarvan breder is dan alleen softdrugs. Er wordt volgens de experts vaak ook harddrugs verkocht door straatdealers, drugsrunners en 06-dealers. In twee gemeenten gaat het bijvoorbeeld om de verkoop aan Duitse drugstoeristen, die in grote getale naar de gemeente komen, om naast softdrugs ook harddrugs bij straat- en 06-dealers te kopen. Het aantal overlastmeldingen in een gemeente lijkt samen te hangen met het aantal harddrugsincidenten dat er plaatsvindt, terwijl die samenhang er niet is tussen overlastmeldingen en softdrugsincidenten.

Onderzoeksvragen

Uit bovenstaande vloeien de volgende onderzoeksvragen voort:

1. Wat is de aard van de onderzochte fenomenen op de hotspots in de vijf gemeenten?
Deze fenomenen zijn:
 - a. het coffeeshoptoerisme;
 - b. het softdrugstoerisme;
 - c. de softdrugserelateerde overlast;
 - d. de illegale verkoop van cannabis buiten de coffeeshop;
 - e. straatdealers en drugsrunners.
2. In hoeverre is er in de vijf gemeenten sprake van handhaving van het I-criterium, verplaatsingseffecten aan de vraag- en aanbodkant van de softdrugsmarkt en van een scheiding van de soft- en harddrugsmarkt? Welke lokale ontwikkelingen doen zich daarin voor? Hoe kunnen deze ontwikkelingen worden verklaard?

1.2 Onderzoeksofzet verdiepende studie

Zoals gezegd zijn in deze tweede fase van de tweede meting de gesignaleerde ontwikkelingen uit de eerste fase nader geduid en gekarakteriseerd door een verdiepende studie uit te voeren in vijf verdiepingsgemeenten. Hieronder gaan we in

op de keuze voor de vijf gemeenten, het vaststellen van de hotspots en de verrichte onderzoeksactiviteiten.

Keuze vijf gemeenten

De keuze voor de vijf gemeenten is in de eerste plaats ingegeven door het feit dat de ontwikkelingen uit de eerste fase en de daaruit voorkomende onderwerpen (handhaving I-criterium, verplaatsing en scheiding der markten) zich hier het meest pregnant voordoen. De antwoorden van de in de eerste fase geïnterviewde lokale experts over het voorkomen van de aan de verschillende coffeeshop gerelateerde fenomenen en de ontwikkelingen hebben daarin een belangrijke rol gespeeld.

Daarnaast is de keuze gebaseerd op de bij de politie geregistreerde overlast-, softdrugs- en harddrugsincidenten die zijn opgevraagd en geanalyseerd in het kader van de eerste fase van de tweede meting. Bij de selectie is verder rekening gehouden met de geografische spreiding en de omvang van de gemeente. Bij de keuze voor twee gemeenten - één in Oost- en één in Zuid-Nederland - speelde tevens mee dat deze ook tijdens de vorige meting voor de verdiepingsfase zijn geselecteerd. In de afzonderlijke hoofdstukken over de verdiepingsgemeenten worden de keuzes voor de gemeenten nader toegelicht.

Vaststellen hotspots

In de vijf gemeenten zijn in overleg met lokale experts de hotspots vastgesteld, vervolgens is het etnografisch veldonderzoek concreet ingevuld. Een hotspot is een plein, straat of buurt waar één of meer van de gesignaleerde ontwikkelingen in de gemeente het sterkst geconcentreerd is. We hebben de hotspots vastgesteld in gesprekken met de lokale experts, zijnde vertegenwoordigers van de politie en de gemeente. In totaal zijn in de vijf verdiepingsgemeenten zeven hotspots geselecteerd, waar vervolgens de onderzoeksactiviteiten hebben plaatsgevonden. In twee van de zeven hotspots is ook in de verdiepingsstudie van de eerste meting etnografisch veldonderzoek verricht.

Onderzoeksactiviteiten

Hieronder beschrijven we de onderzoeksactiviteiten die zijn verricht voor de verdiepende fase. In alle vijf verdiepingsgemeenten hebben we lokale experts geïnterviewd en rapporten en documenten opgevraagd en bestudeerd als deze beschikbaar waren. Op de zeven geselecteerde hotspots hebben we intensief etnografisch veldonderzoek verricht. Het veldonderzoek bestond uit vier onderzoeksmethoden die in combinatie zijn uitgevoerd. Omwille van de vergelijkbaarheid is voor een vergelijkbare opzet als in de verdiepende fase van de eerste meting gekozen.

Interviews met lokale experts

Per hotspot hebben we gezocht naar personen die goed op de hoogte zijn van de lokale situatie. Hierbij ging het onder meer om politiefunctionarissen (wijkagenten, coffeeshopcontroleurs, opsporingsambtenaren), gemeenteambtenaren (boa's,

stadswachten), coffeeshopexploitanten of -beheerders, leden wijkcomités, lokale ondernemers, jeugd- en jongerenwerkers en portiers. Met deze lokale experts hebben we semigestructureerde interviews gehouden waarin we onder meer hebben gevraagd naar de vormen van overlast die er op de hotspot voorkomen en de maatregelen die zijn genomen om softdrugsgelateerde overlast, verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshops, drugsrunners, het softdrugs- en coffeeshoptoerisme tegen te gaan. De interviews hebben doorgaans telefonisch plaatsgevonden, maar enkele lokale experts zijn face-to-face gesproken. In totaal hebben we in de vijf verdiepingsgemeenten 35 experts geïnterviewd; gemiddeld zo'n zeven per gemeente.

- Onderwerpenlijst

Om de dataverzameling zo uniform en systematisch mogelijk te laten plaatsvinden hebben we bij alle interviews met lokale experts in de vijf verdiepingsgemeenten gebruik gemaakt van dezelfde topiclist. Daarin zijn onder meer de volgende onderwerpen opgenomen:

- WIE: profiel van betrokkenen bij voorvallen (bezoekers, gebruikers, dealers, drugsrunners, rondhangers, toeristen, enzovoorts).
- WAT: aard en ernst van de voorvallen, werkwijze en gedrag van betrokkenen.
- WAAR: typering van de locatie, straat of buurt.
- WANNEER: frequentie, tijden, dagen of delen van het jaar waarop de voorvallen zich afspelen.
- WAAROM: mogelijke verklaringen voor de aanwezigheid van overlastgevers (dealers, drugsrunners, kopers, rondhangers, toeristen, et cetera) op de hotspot.
- VERPLAATSING: mogelijke verplaatsing van overlastgevende personen c.q. illegale verkoop door straatdealers en drugsrunners.

Aan lokale experts op het gebied van handhaving hebben we ook enkele extra vragen gesteld over (ontwikkelingen in) geregistreerde overlastmeldingen, over meldingsbereidheid, de soort melders (veelmelders versus meerdere individuele melders), de aard van de meldingen en de frequentie en periodes van softdrugsgelateerde overlastmeldingen. Het toevoegen van deze vragen had als doel de cijfermatige systeemkennis beter te duiden.

Bestuderen rapporten en documenten

Aan de geraadpleegde lokale experts, waaronder in ieder geval de personen waarmee we in overleg de hotspot(s) hebben vastgesteld, is altijd gevraagd of er aanvullende rapporten en documenten beschikbaar zijn over de situatie op de hotspot(s). In slechts één gemeente is dit het geval gebleken.

Daarnaast hebben we gevraagd naar documenten over eventuele andere maatregelen die worden toegepast om de overlast, straathandel, drugsrunners en het coffeeshop- en drugstoerisme tegen te gaan. In één gemeente zijn dergelijke documenten beschikbaar. Het betreft documentatie omtrent opgelegde gebiedsverboden en -ontzeggingen.

Etnografisch veldonderzoek

In het aanvullende etnografische veldonderzoek hebben we op de hotspots vier onderzoeksmethoden in combinatie uitgevoerd: het voeren van informele gesprekken op en rond de hotspot(s); het houden van een buurtenquête onder omwonenden; het enquêteren van (soft)drugsgebruikers; en het verrichten van observaties.⁷ Bij de gesprekken en enquêtes gaat het om percepties en ervaringen van de respondenten. De onderzoekers zijn ten minste vier dagen (zowel doordeweeks als in het weekend en van 's ochtends tot 's avonds) aanwezig geweest op en rond de hotspot. Ook hebben zij over elke dag een veldwerkverslag geschreven. De verschillende onderzoeksmethoden worden hieronder nader toegelicht.

- Informele gesprekken op en rond hotspots

Op en rond de hotspots zijn informele gesprekken gehouden met personen die zich er ophouden of die er werkzaam zijn. De gesprekken hebben plaatsgevonden aan de hand van een onderwerpenlijst die grotendeels overeen komt met de topiclijst voor de lokale experts. Vooraf is deze lijst door de onderzoekers uit het hoofd geleerd, zodat de gesprekken semigestructureerd konden verlopen zonder hun informele karakter te verliezen. De gesprekken zijn direct na afloop in de buurt van de hotspot uitgewerkt, waarbij ook relevante contextuele informatie is verwerkt (omgeving, taalgebruik).

Bij het aanspreken van personen op de hotspot zijn geen specifieke selectiecriteria gehanteerd. De onderzoekers zijn voor een periode van ten minste vier dagen aanwezig geweest op de hotspot en hebben op verschillende tijdstippen en dagen een grote diversiteit aan personen aangesproken om zo een beeld van (de bezoekers van) de hotspot te vormen. Er is onder andere gesproken met straatdealers, softdrugsgebruikers, lokale ondernemers, coffeeshopbezoekers, bewoners, rondhangende personen en passanten. In totaal hebben we 105 informele gesprekken gevoerd. In sommige gevallen, met name bij jongeren en drugsrunners, is met meerdere personen tegelijk gesproken.

- Enquête onder omwonenden en ondernemers

Onder de personen die in de directe omgeving van de hotspots wonen of werken hebben we een korte enquête face-to-face afgenomen. We hebben deze personen in de directe omgeving onder meer gevraagd naar de aanwezigheid van coffeeshoptoeristen, softdrugstoeristen, straatdealers en drugsrunners op de hotspot en de mate waarin zij overlast ervaren. De antwoorden zijn tijdens de afname van de enquête digitaal ingevoerd via een tablet of smartphone. Daarbij zijn eventuele belangrijke opmerkingen die omwonenden over de situatie op de hotspot maken genoteerd. In totaal hebben we 221 omwonenden en ondernemers geënquêteerd (zie ook bijlage 1). Bij voorkeur zijn de enquêtes afgenomen bij personen die in (de buurt van) het centrum van de vastgestelde hotspot wonen of werken. De onderzochte fenomenen zijn vaak zeer locatie gebonden en beperken zich in belangrijke mate tot de directe

⁷ Uitspraken over de etnische achtergrond van personen zijn alleen in het rapport vermeld als deze worden ondersteund door drie of vier informatiebronnen, waaronder de onderzoekers die van de personen zelf gehoord hebben dat zij een bepaalde achtergrond hebben.

omgeving.⁸ Met het groter worden van de afstand tot de bron wordt ook steeds onduidelijker wat de toedracht van een specifiek fenomeen is. Dit geldt met name voor overlast die te maken heeft met de aanwezigheid van personen op een specifieke locatie. De door omwonenden en omwerkenden ervaren vormen van overlast nemen snel af naarmate de afstand tot de bron groter wordt. Dit is ook gebleken uit onze onderzoeken in onder andere Groningen, Maastricht, Terneuzen en Venlo naar coffeeshops, waar de ervaren overlast sterk afnam naarmate de afstand tot de coffeeshop groter was.⁹

Verder hebben we voornamelijk direct omwonenden en ondernemers geënquêteerd die vanuit hun woning of werkplek zicht hebben op de hotspot, om interferentie met andere vormen van overlast die zich in de nabije omgeving van de hotspots voordoet zoveel mogelijk te voorkomen. De hotspots liggen in oudere stadswijken en winkelgebieden waar vaak meer speelt dan de overlast die zich vooral op de hotspot voordoet. Deze andere vormen van overlast, waarbij het naast overlast van horecagelegenheden kan gaan om handel in (hard)drugs op straat en vanuit dealpanden en/of overlast door bijvoorbeeld daklozen en/of hangjongeren, hebben we door uitsluitend direct omwonenden en ondernemers te enquêteren buiten deze verdieping proberen te houden.

Waar we in dit rapport de kwalificatie 'vrijwel alle' of 'de meeste' gebruiken doelen we op minstens vier vijfde van de respondenten, terwijl 'merendeel' of 'meerderheid' duidt op drie vijfde tot vier vijfde van de respondenten. 'Ongeveer de helft' duidt op meer dan twee vijfde en minder dan drie vijfde van de respondenten. 'Een minderheid' betreft tussen één vijfde en twee vijfde van de respondenten. 'Een beperkt deel', 'enkele' of 'een aantal' betreft een kwalificatie van minder dan één vijfde van de respondenten. 'Een enkeling' duidt op één respondent.

- Enquête onder (soft)drugsgebruikers

Tevens is door ons een korte enquête face-to-face afgenomen onder (soft)drugsgebruikers. Het gaat over het algemeen om bezoekers van een op of nabij de hotspot gelegen coffeeshop, maar ook hebben we gebruikers van (soft)drugs in de openbare ruimte aangesproken. Als voor de onderzoeker duidelijk is dat een persoon (soft)drugs koopt of in de openbare ruimte (soft)drugs gebruikt is deze benaderd voor deelname aan de enquête.

We hebben (soft)drugsgebruikers onder meer gevraagd naar het gebruik van zowel soft- als harddrugs, het koopgedrag zowel binnen als buiten de coffeeshop, of zij wel eens softdrugs buiten de coffeeshop krijgen aangeboden en de verkrijgbaarheid van harddrugs. De enquête is vertaald in het Engels, Duits en Frans. Ook voor deze

⁸ Broekhuizen, J., J. Boers, S. Ruiten, J. Slot (2011). Angst voor coffeeshop in de buurt gegrond? Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek, Amsterdam.

⁹ Bieleman, B., R. Nijkamp, E. de Bie, M. Oude Wansink (2008). Nulmeting overlast en bezoek coffeeshops Maastricht. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam / OWP Research, Maastricht; Bieleman, B., H. Naayer (2007). Onderzoek coffeeshops Terneuzen. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.

vragenlijst hebben we gebruik gemaakt van het digitaal invoeren via een tablet of smartphone. Eveneens zijn eventuele belangrijke opmerkingen die omwonenden over de situatie op de hotspot maken genoteerd. In totaal hebben we 188 (soft)druggebruikers geëquipteerd (zie ook bijlage 2).

- Observaties

Op de hotspots hebben we daarnaast op verschillende dagen en tijdstippen op systematische wijze meer of minder openlijk observaties uitgevoerd. We hebben in elk geval op de locaties, dagen en tijdstippen geobserveerd waar(op) de voorvallen volgens de lokale experts voorkomen. Voor de observaties hebben we gebruik gemaakt van een observatielijst waarin globaal dezelfde thema's zijn opgenomen (wie, wat, waar, wanneer) als in de topiclist voor de interviews met lokale experts. Een observatie duurt vijf minuten, waarin we het aantal rondhangende personen hebben genoteerd en hun activiteiten hebben beschreven en gecategoriseerd. Daarnaast is voorafgaand aan alle observaties informatie genoteerd over eigenschappen van de omgeving, geografische plekken, taalgebruik en tijdsgebruik. De observatielijst is voor alle hotspots hetzelfde. In totaal hebben we 221 observaties uitgevoerd (zie ook bijlage 3).

1.3 Leeswijzer

In de hoofdstukken 2 tot en met 6 presenteren we de resultaten van de vijf verdiepingsgemeenten. Elk hoofdstuk begint met een korte beschrijving van de (cijfermatige) ontwikkelingen uit de eerste fase van de tweede meting en waarom de gemeente voor de verdieping is geselecteerd. Vervolgens gaan we uitgebreid in op het etnografisch veldonderzoek, waarbij we eerst een beeld geven van de hotspot(s) en de coffeeshop(s), alvorens de lokale ontwikkelingen in coffeeshop- en softdrugstoerisme, overlast en illegale verkoop te behandelen. Elk hoofdstuk sluit af met een resumé. In hoofdstuk 7 vatten we de resultaten van de verdiepende tweede fase van de tweede meting van de monitor samen en geven we een antwoord op de voor de verdieping geformuleerde onderzoeksvragen.

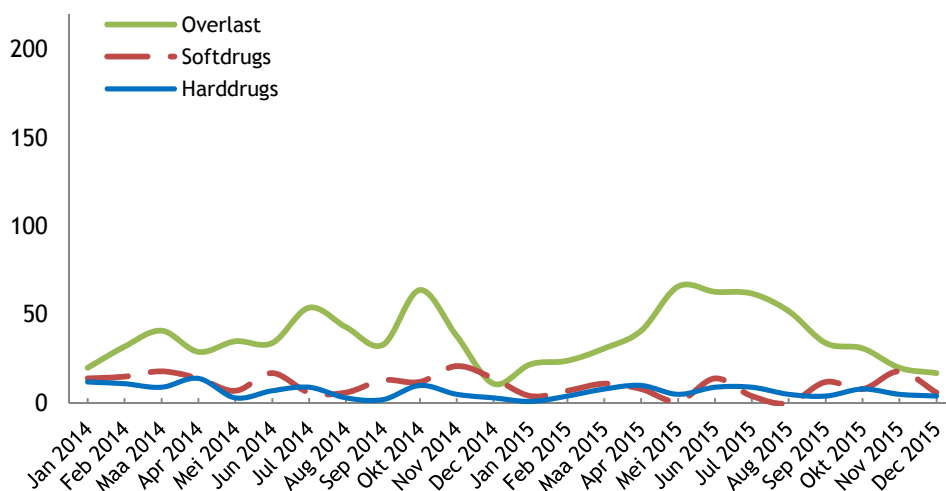
2. GEMEENTE I Hangjongeren met problemen

In dit hoofdstuk behandelen we de resultaten van het verdiepende veldwerk in een middelgrote gemeente in de Randstad. Deze gemeente is geselecteerd, omdat de drie onderwerpen die voortkomen uit de eerste fase (handhaving I-criterium, verplaatsing en scheiding der markten) hier een rol spelen.

De gemeente zou volgens de geraadpleegde experts softdrugstoerisme kennen en er zouden drugsrunners en straatdealers actief zijn die drugs (proberen te) verkopen in de omgeving van enkele coffeeshops. Een onderwerp dat voortvloeit uit de eerste fase is de scheiding der markten. In het etnografisch veldonderzoek in deze gemeente is een extra punt van aandacht of de door experts omschreven dealers uitsluitend soft- of harddrugs aanbieden of dat er sprake is van gecombineerde verkoop. Ook is vooralsnog onduidelijk of het drugstoeristen zijn die gebruik maken van de illegale markt of dat de dealers de lokale markt bedienen.

De experts rapporteren in de eerste fase naast verkeer- en parkeeroverlast ook overlast van rondhangers en geluidsoverlast (praten en muziek). Ook in andere gemeenten in de Randstad met een soortgelijke omvang wordt dergelijke overlast gerapporteerd. Deze overlast zou bovendien verplaatst zijn door de (tijdelijke) sluiting van enkele coffeeshops in de gemeente. De jaren 2014 en 2015 laten wat betreft de geregistreerde overlastmeldingen een verschillend patroon zien (figuur 2.1).

Figuur 2.1 Geregistreerde overlast-, softdrugs- en harddrugsincidenten in verdiepings-gemeente III

Een andere reden om voor deze gemeente te kiezen is dat het één van de vier gemeenten in de landelijke steekproef is die het Ingezetenen criterium (I-criterium) met 'lage prioriteit' handhaaft.

We hebben in deze gemeente één hotspot vastgesteld die twee coffeeshops omvat. In totaal zijn zes lokale experts geraadpleegd, 20 informele gesprekken gevoerd op de hotspot, 55 omwonenden geënquêteerd, 25 softdrugsgebruikers ondervraagd en 40 systematische observaties uitgevoerd.

2.1 Beschrijving hotspot

In deze paragraaf geven we een beschrijving van de hotspot en zetten we kort uiteen waarom voor deze hotspot gekozen is.

Beschrijving

De hotspot is gelegen in het historische centrum van de grootste kern in de gemeente. De hotspot kenmerkt zich door de gezellig ogende straatjes, de veelal nog originele gebouwen, de grachten en de haven. De kern van de hotspot is een park. In het park staat een speeltuin en er is een pleintje waar enkele bankjes staan. Rondom het park is een portiekflat van drie hoog gebouwd waardoor het park bijna volledig omringd is. De bewoners van deze portiekflat hebben als zij hun voordeur uitstappen direct zicht op het park. Verder staan er veel groene planten en struiken in het park, waardoor het een nog beschutter karakter krijgt. Eén restaurant heeft een tuin die grenst aan het park.

Het park speelt een belangrijke rol. Aan de ene kant van het park ligt de haven, waar ook een coffeeshop is gevestigd. Tegenover deze coffeeshop zit een restaurant met een groot terras. Hier in de buurt ligt een grote parkeerplaats met enkele winkels er om heen. De parkeerplaats is alleen bestemd voor ondernemers en bewoners. In het verlengde van deze parkeerplaats ligt de tweede coffeeshop in de hotspot. Naast deze coffeeshop is een pleintje met enkele bankjes aan een gracht. Tot slot ligt aan de andere kant van het park een historisch plein met een aantal terrassen en enkele grotere winkelpanden.

Reden voor keuze hotspot

De reden dat voor deze hotspot is gekozen is dat er onlangs in deze gemeente een aantal coffeeshops is gesloten, waardoor er nu sprake zou zijn van verplaatsing van straatdealers naar deze locatie. Hier zijn immers nog wel twee coffeeshops geopend. De straatdealers zouden hun diensten met name aanbieden aan niet-ingezetenen. Zij ontvangen volgens de experts geld van de klant om softdrugs in de coffeeshop te kopen, waarvan ze ongeveer vijf euro voor zichzelf houden als arbeidsloon. De dealers zouden zich vaak ophouden in het eerder genoemde park dat in de buurt van één van de coffeeshops is gevestigd. Naast softdrugs zou er in het park ook in harddrugs worden gehandeld. Overigens houdt de politie de laatste tijd intensief toezicht op overlast in het park, waar we later nader op ingaan.

2.2 Coffeeshops en coffeeshoptoerisme

In deze paragraaf behandelen we voor elk van de twee coffeeshops in de hotspot afzonderlijk hoe de situatie rondom de shop eruit ziet en of er sprake is van coffeeshoptoerisme.

Coffeeshop bij haven

Zoals gezegd omvat de hotspot twee coffeeshops. Het plein waaraan de eerste van de twee coffeeshop is gevestigd ligt praktisch tegen het park aan. Van de coffeeshop naar het park is minder dan een minuut lopen. Het gaat er de gehele dag gemoedelijk aan toe op het kleine plein voor de coffeeshop waaraan ook een restaurant met een groot terras is gevestigd. Het terras gaat aan het eind van de middag open en stroomt in de loop van de avond snel vol. Er gebeurt in de directe omgeving van de coffeeshop weinig. Onze indruk is dat dit komt door de hoge mate van sociale controle die ontstaat doordat de mensen die op het terras zitten allen zicht hebben op de ingang van de coffeeshop.

Moeizaam contact

Uit de verhalen van de ondernemers en bewoners van de buurt blijkt dat het niet altijd zo gemoedelijk is geweest voor de deur van deze coffeeshop: een jaar geleden vond hier - volgens omwonenden buiten de schuld van de coffeeshop om - een schietpartij plaats, waardoor de shop tijdelijk moest sluiten.¹ De lokale experts van gemeente en politie zeggen dat het contact met deze coffeeshop sindsdien moeizaam verloopt. Ook gedurende de onderzoeksperiode verloopt het contact van de onderzoekers met de coffeeshop minder vlot. De medewerkers hebben het idee hebben dat de onderzoekers in opdracht van de gemeente werken en de shop in de gaten houden. Tegen het einde van de onderzoeksperiode verzoeken zij de onderzoekers uit het zicht van de coffeeshop te gaan staan.

Nederlandse klanten

Er is vrijwel geen sprake van coffeeshoptoerisme bij deze shop. De bezoekers die wij spreken zijn Nederlanders afkomstig uit de omgeving. Dit wordt bevestigd tijdens de informele gesprekken op straat waar we overigens wel horen dat soms ook Belgen de shop bezoeken. Het zou echter om een zeer klein aantal Belgen gaan, waarvan sommigen in Nederland zouden wonen. De Belgen die niet-ingezetene van Nederland zijn wordt de toegang niet geweigerd bij de coffeeshop, zo horen we in de gevoerde informele gesprekken.

Parkeren

De klanten komen te voet, te fiets, met de scooter of met de auto. Fietsen en scooters worden even tegen of voor de gevel van de coffeeshop aangezet, maar omdat er nooit heel veel klanten tegelijkertijd zijn en enkele bezoekers van het restaurant dit ook

¹ In het afgelopen jaar hebben ook drie andere coffeeshops de deuren (tijdelijk) moeten sluiten om uiteenlopende redenen.

doen, stoort niemand zich hier aan. In de omgeving van de coffeeshop is een groot aantal parkeerplekken gerealiseerd, maar er is bijna nooit een plek vrij. Bovendien kan er niet worden geparkeerd op de grote parkeerplaats vlakbij de shop, omdat deze zoals gezegd alleen door bewoners en ondernemers gebruikt mag worden. Daarom moeten bezoekers die met de auto komen deze verder weg parkeren of een 'pit-stop' maken door hun auto langs de kant van de weg te zetten en snel iets af te halen.

Rook- en openbare ruimte

De coffeeshop heeft een rookruimte, maar de klanten die hun aankoop in de shop nuttigen zijn in de minderheid. De meesten gaan direct weer weg om het ergens anders te gebruiken. Het merendeel van de (soft)drugsgebruikers geeft aan wel eens softdrugs in de openbare ruimte te hebben gebruikt in de afgelopen maand. Met name het nabijgelegen park is populair. Dit heeft waarschijnlijk ook te maken met het goede weer tijdens de onderzoeksperiode.

Portier

De coffeeshop zet vanaf het begin van de middag ook een 'portier' in. Dat wil zeggen dat één van de medewerkers op een klapstoel buiten naast de ingang gaat zitten. De portier hoeft gedurende de onderzoeksperiode niet in actie te komen.

Coffeeshop in verlengde van parkeerplaats

De andere coffeeshop ligt aan de rand van de hotspot in het verlengde van de (ten noordoosten gelegen) parkeerplaats. Het is iets minder dan vijf minuten lopen vanaf het park. Naast de coffeeshop is zoals gezegd een plein met twee bankjes aan de gracht. Van de geraadpleegde lokale experts horen we dat hier wel eens wat '*jongere mensen*' softdrugs gebruiken, maar zelf hebben we dit niet waargenomen en het komt nauwelijks naar voren tijdens de informele gesprekken die we op straat gevoerd hebben.

Het contact met deze coffeeshop verloopt beter, maar toch willen de medewerkers ook hier niet al te veel informatie met ons delen. De situatie rondom coffeeshops in de gemeente is gespannen sinds de vier recente sluitingen. De coffeeshopeigenaren hebben het gevoel dat de gemeente naar redenen zoekt om coffeeshops te sluiten.

Ook hier is nauwelijks sprake van coffeeshoptoerisme. Alle bezoekers en gebruikers op straat zijn Nederlanders uit de directe omgeving. Dit betekent dat deze en ook andere coffeeshops de lokale markt bedienen. Ook bij deze coffeeshop komen zo nu en dan Belgen softdrugs kopen, maar uit de gesprekken blijkt dat dit ook hier heel sporadisch - en niet op regelmatige basis - gebeurt.

2.3 Illegale verkoop en softdrugstoerisme

In deze paragraaf beschrijven we of en hoe er sprake is van illegale verkoop van soft- dan wel harddrugs en of er sprake is van softdrugstoerisme.

Illegale verkoop softdrugs

De illegale verkoop van softdrugs komt wel voor in de hotspot in deze gemeente, maar is niet of nauwelijks zichtbaar. Uit de informele gesprekken en de buurtenquête blijkt de invloed ervan op de beleving van omwonenden, omwerkenden en passanten beperkt. De voornaamste reden hiervoor is dat er in de openbare ruimte vrijwel geen personen aanwezig zijn waaraan softdrugs kunnen worden verkocht. Van de omwonenden geeft het merendeel aan nooit personen te zien waarvan ze denken dat deze softdrugs verkopen of dat ze geen idee hebben of dit gebeurt. Ook de onderzoekers hebben tijdens de observaties niet waargenomen dat er handel in softdrugs plaatsvindt.

De illegale verkoop van softdrugs lijkt zich achter gesloten deuren af te spelen. We horen in de gesprekken wel dat jongeren in het park elkaar zo nu en dan wat softdrugs verkopen, omdat iemand de coffeeshop niet in mag vanwege slecht gedrag. Soms gaat het om softdrugs die ze *'via vrienden hebben gekregen'*, maar vaker komt het voor dat één van de jongens die wel naar binnen mag wat geld meekrijgt om extra grammen in de shop te kopen zodat ook de anderen van softdrugs kunnen worden voorzien.

Van de lokale experts horen we dat er rond de coffeeshop nabij de haven illegale verkoop zou plaatsvinden. De politie geeft hierbij aan dat het in ieder geval om softdrugs gaat. Er zijn bij de politie ook wat *'huisdealers'* bekend. Het zou met name gaan om jongeren die softdrugs bij de coffeeshop kopen en het vervolgens in het park duurder doorverkopen aan niet-ingezetenen. Zelf hebben we dit echter geen enkele keer waargenomen. Wel fietsen er gedurende onderzoeksperiode jonge jongens op mountainbikes door de hotspot die zich niet laten aanspreken en voldoen aan de door lokale experts en omwonenden gegeven omschrijving.

Softdrugstoeristen

De meerderheid van de omwonenden haalt zijn schouders op als we vragen of er op straat in softdrugs wordt gehandeld in de hotspot. Met het gebruik van softdrugs in de openbare ruimte zijn ze bekend, maar de meesten vinden het lastig om zich voor te stellen dat iemand iets buiten de coffeeshop zou kopen, terwijl er twee coffeeshops in de buurt zitten. Softdrugstoeristen – niet-ingezetenen die specifiek naar de gemeente komen om op illegale wijze softdrugs te kopen – zijn er volgens vrijwel alle omwonenden niet. Dit komt overeen met onze informatie uit de informele gesprekken en observaties op de hotspot.

Illegale verkoop harddrugs

De meeste omwonenden geven in de buurtenquête aan dat ze niet het idee hebben dat er sprake is van de illegale verkoop van harddrugs in de hotspot. Ook uit de gesprekken op straat komt dat niet naar voren. Er is één omwonende die ooit een drugsspuit in het park heeft zien liggen en sindsdien vermoedt dat daar harddrugs wordt verkocht. We spreken ook enkele jonge personen op straat die aangeven dat je *'daar iemand voor belt'* of *'face-to-face een afspraak maakt'* en *'dat natuurlijk niet in het openbaar doet'*. Het lijkt er dus op dat de illegale verkoop van harddrugs nog minder zichtbaar plaatsvindt dan de verkoop van softdrugs. Onze indruk is dat het

voornamelijk om 06-dealers en de verkoop uit panden gaat en niet zozeer om de handel op straat. We hebben daar echter geen concrete bevestiging van gekregen.

2.4 Overlast

In deze paragraaf beschrijven we de aard en omvang van verschillen overlastvormen op de hotspot. Het gaat met name om hangjongeren op het cirkelvormige plein in het park die daar in het openbaar blowen en drinken.

Hangjongeren in het park

Zoals gezegd is de meest prominente overlast afkomstig van de hangjongeren in het park. Zij gebruiken daar softdrugs, drinken er alcohol, veroorzaken geluidsoverlast en spreken voorbijgangers aan. Ook laten ze soms rommel achter.

Veroorzakers

Het gaat met name om mannen die softdrugs in het park gebruiken en alcohol drinken. Zij zijn soms alleen of in duo's en af en toe is er een grotere groep. Het zijn overwegend jongeren tussen de 20 en 30 jaar die op het pleintje zitten, maar zij worden soms vergezeld door wat oudere mannen van tussen de 30 en de 50. Uit meerdere bronnen, waaronder gesprekken met deze personen zelf, blijkt dat het om Nederlanders gaat, van wie de meesten een migratieachtergrond hebben.

Met name een wat vastere groep van vijf à zes jongeren blijkt de overlast te veroorzaken. De groep kent een wisselende samenstelling, maar er zijn in ieder geval drie jongens die we elke dag van de onderzoeksperiode op het plein hebben zien rondhangen. De jongens zitten er vaak al 's ochtends, zo tegen een uur of elf, en zijn dan ook al aan het blowen en drinken. We nemen de rondhangende jongeren in bijna de helft van de systematische observaties waar. In een kwart van de observaties zijn we er zeker van dat één of meerderen van hen softdrugs gebruiken. In één vijfde van de observaties nemen we schreeuwende personen waar. De softdrugsgebruikers blijven vaak een uurtje, gaan dan ieder hun weg en komen een paar uur later weer terug om verder te gaan met waar ze mee bezig waren. Zo gaat dit de hele dag door.

Speeltuin

Een groot deel van de omwonenden en personen die we informeel op de hotspot spreken vinden het een raar gezicht om tegenover een speeltuin waar jonge kinderen spelen een groep jongeren te zien blowen en drinken. Het is volgens de meeste mensen die we spreken niet zozeer het gebruik van softdrugs of alcohol, maar meer de plek waar het wordt gebruikt. Ze vinden het een slechte zaak dat jonge kinderen op deze wijze worden blootgesteld aan middelengebruik, terwijl de speeltuin in het park eigenlijk voor deze jonge kinderen is op- en ingericht. Op aandringen van onder andere de eigenaar van het restaurant met de aan het park grenzende tuin is de speeltuin opgeknapt om de verloedering van het park tegen te gaan en de sociale

controle te verhogen. Dit heeft echter nog niet tot het gewenste resultaat geleid, want er blowen nog steeds mensen in het park en ook in de speeltuin.

Rol van coffeeshops

De twee coffeeshops spelen hierin onbewust een faciliterende rol. Het park zit namelijk precies tussen de twee coffeeshops in. De softdrugsgebruikers lopen naar één van beide shops, doen een aankoop en keren terug om hun softdrugs in het park te roken. Daar zitten ze namelijk rustig en beschut en naar eigen zeggen een stuk rustiger dan in de coffeeshops. Er komen maar weinig voorbijgangers langs en door de begroeiing is het zicht in het park zelf ook beperkt. Zo kun je *'ongestoord je ding doen'*, aldus enkele jonge gebruikers. We zien tijdens ongeveer de helft van de observaties inderdaad het gebruik van softdrugs. Daarbij speelt het goede weer tijdens de onderzoeksperiode waarschijnlijk ook een rol.

Intimiderend

Het is niet alleen het middelengebruik dat overlast veroorzaakt. Alleen al de aanwezigheid van de jongeren in het park wordt door enkele voorbijgangers die we spreken als intimiderend ervaren. Omwonenden voelen zich - ook als de jongeren niets doen - onveilig als ze langs zo'n groep lopen. Daarnaast vertonen de jongeren op basis van de gevoerde gesprekken gedrag dat niet alleen beledigend, maar ook intimiderend is. We nemen dit in enkele observaties ook waar. Een voorbeeld hiervan is het door de jongeren aanspreken van een postbode, die in een garagebox opgeslagen post komt ophalen waarvoor men door het park moet. We nemen waar dat de postbode te horen krijgt dat zijn manier van praten *'lachwekkend'* is en dat hij *'normaal moet praten'* als hij reageert op iets wat naar hem wordt geroepen. Ook gemeentewerkers die het park opruimen worden regelmatig op een vervelende manier aangesproken.

Persoonlijke problemen

De groep jonge mannen hangt in het park uit verveling en om hun persoonlijke problemen te vergeten. Eén van hen geeft bijvoorbeeld aan dat hij zijn kans op een diploma heeft verspeeld door iemand aan te vallen. Ook de anderen hebben soortgelijke problemen en enkelen van hen zijn in het verleden in aanraking zijn geweest met de politie. Onze indruk is dat de jongens ons niet vertrouwen, omdat ze denken dat we elk moment een politiebadge tevoorschijn kunnen halen. Als we iets verder door vragen of er ook drugs worden verkocht in de buurt en of ze ons daar iets over kunnen vertellen wordt de sfeer enigszins grimmig. Ze laten daar niet graag iets over los, omdat ze naar eigen zeggen niemand kunnen vertrouwen. Wel wordt gezegd dat ze *'natuurlijk iemand kunnen bellen als ze wat nodig hebben'*.

Reactie van professionals

De gemiddelde burger reageert niet op de veroorzakers van de overlast en lijkt er het liefst zo snel mogelijk voorbij te lopen. De politie schroomt de confrontatie daarentegen niet en treedt vaak op. Politiefunctionarissen lopen of fietsen bijna elk uur van de dag door het park en spreken de personen die er zitten actief aan op het gebruik van alcohol en softdrugs en vraagt ze de rommel op te ruimen bij het weggaan. Sommige personen moeten hun identiteitskaart tonen en er worden zo nu en dan ook

softdrugs inbeslaggenomen. We horen dat de aanwezigheid van de politie in het park onder andere het resultaat is van gesprekken tussen de politie en enkele lokale ondernemers, waarin de ondernemers hebben gevraagd om meer inzet van de politie op deze locatie om de overlast tegen te gaan.

Verplaatsing

Door de (tijdelijke) sluiting van vier coffeeshops is de toestroom naar de coffeeshops in de hotspot toegenomen. Dat horen we van de omwonenden en personen op de hotspot, maar ook van de jongeren in de gemeente die zich eerder tevens op andere plekken ophielden dan hier. Nu lijkt de overlast zich van hier weer ergens anders heen te verplaatsen door de verhoogde inzet van de politie in het park. De jongeren zeggen nu soms een paar straten verderop te gaan zitten, omdat ze bang zijn om hun softdrugs in te moeten leveren. De angst om hun softdrugs kwijt te raken is groter dan de angst om met de politie in aanraking te komen, want dat zijn de jongens *'wel gewend'*.

Overige vormen

De omwonenden en omwerkenden ervaren ook andere vormen van overlast, maar wel in mindere mate. Het gaat dan enerzijds om verkeersoverlast en anderzijds om geluidsoverlast van uitgaanspubliek.

De verkeersoverlast bestaat niet zozeer uit niet-doorstromend verkeer of foutparkeren, want het merendeel van de omwonenden zegt dat dit helemaal niet voorkomt. Het blijkt met name het harde en agressieve rijden te zijn waarvan men overlast van ervaart. Het gaat om jonge jongens die met hoge snelheid door de straat rijden die langs de coffeeshop bij de haven loopt, vaak met de ramen open en de radio hard aan. Met name het veiligheidsaspect speelt hierbij een rol.

De overlast van het uitgaanspubliek betreft personen die dronken zijn en schreeuwend of zingend naar huis lopen. De meeste omwonenden die we spreken nuanceren hun antwoord door aan te geven dat dit soort overlast bij het wonen in een centrum hoort. Desalniettemin zeggen ze het wel als overlastgevend te ervaren.

2.5 Resumé

Samenvattend gaat het om een hotspot gelegen in het historische centrum van de grootste kern in de gemeente. De kern van de hotspot is een park. In het park staat een speeltuin en er is een pleintje met enkele bankjes. Het park is ingebouwd door een portiekflat van drie hoog. Tegen het park aan ligt de haven, waar ook één van de twee coffeeshops is gevestigd. Daar in de buurt ligt een grote parkeerplaats (alleen bestemd voor bewoners en ondernemers) met enkele winkels er om heen. In het verlengde hiervan ligt de tweede coffeeshop in de hotspot.

Er is vrijwel geen sprake van coffeeshoptoerisme. De twee coffeeshops in de hotspot trekken met name Nederlandse bezoekers uit de omgeving. Als er coffeeshoptoeristen

naar de gemeente komen, dan zijn dit Belgen, aldus de passanten en omwonenden. Zij geven daarbij aan dat dit maar een enkele keer voorkomt. Het contact met de coffeeshops verloopt moeizaam. Door vier (tijdelijke) sluitingen van coffeeshops in het afgelopen jaar hebben de coffeeshops het gevoel dat de gemeente er alles aan doet om ze te sluiten.

Van overlast van verkeer- en parkeren lijkt nagenoeg geen sprake op de hotspot, maar er is wel overlast van met name hangjongeren in het park. Het merendeel van de softdrugsgebruikers zegt in de afgelopen maand softdrugs te hebben gebruikt in de openbare ruimte en daarmee doelen zij voornamelijk op het park. Het zit omwonenden en andere passanten dwars dat er in de nabijheid van een speeltuin waar jonge kinderen spelen wordt geblowd en gedronken. Daarnaast vertonen enkele van deze hangjongeren beledigend en intimiderend gedrag. Naar aanleiding van de gesprekken met lokale ondernemers is de inzet van de politie in het park verhoogd. Regelmatig zien we gedurende onze observaties dat blowende en drinkende hangjongeren worden gevraagd om hun identiteitskaart te tonen. Daarbij neemt de politie soms ook softdrugs in beslag.

Er zouden zich straatdealers en drugsrunners ophouden in het eerder genoemde park. Dat er meer drugsrunners of straatdealers zijn kunnen we op basis van de onderzoeksresultaten echter niet bevestigen. Wel is er sprake van een toename van coffeeshopbezoekers op deze locatie vanwege sluitingen van andere coffeeshops. Zowel de omwonenden en omwerkenden als de mensen op straat geven aan dat het drukker in het gebied is dan voorheen en dan met name in het park. Zij linken dat mede aan de recente sluitingen van coffeeshops.

De illegale verkoop van softdrugs in de openbare ruimte is vrijwel onzichtbaar en drukt zodoende geen stempel op de beleving van de openbare ruimte en het dagelijks leven. Zo nu en dan verkopen jongeren elkaar wat softdrugs omdat iemand de coffeeshop niet in mag, maar zowel de frequentie als de zichtbaarheid daarvan zijn beperkt. In het algemeen lijkt in de huidige omstandigheden het probleem van soft- én harddrugsoverlast in de publieke ruimte in deze gemeenten redelijk onder controle.

Onderwerpen

Deze gemeente is geselecteerd, omdat alle drie onderwerpen (handhaving I-criterium, verplaatsing en scheiding der markten) hier een rol spelen. Er zou sprake zijn van illegale verkoop van drugs, waarbij de vraag is of de markten van soft- en harddrugs gescheiden zijn. Bovendien zou er sprake zijn van een verplaatsing van overlast en straatdealers door de (tijdelijke) sluitingen van enkele coffeeshops. Een andere reden om voor deze gemeente te kiezen is dat de gemeente het I-criterium met 'lage prioriteit' handhaaft.

Handhaving I-criterium

De gemeente handhaaft het I-criterium met 'lage prioriteit'. In de praktijk is op de hotspot niets te merken van de handhaving. Er is namelijk vrijwel geen sprake van coffeeshoptoerisme op de hotspot, waardoor het I-criterium hier geen rol van

betekenis speelt. De twee coffeeshops in de hotspot trekken met name Nederlandse bezoekers uit de omgeving. We horen in de informele gesprekken dat er wel eens Belgen zijn die sporadisch de shop komen bezoeken. Deze Belgische bezoekers zouden volgens passanten en omwonenden wel worden toegelaten in de coffeeshop, maar zelf hebben we dit niet geconstateerd.

Verplaatsing

Door de (tijdelijke) sluiting van vier coffeeshops is het aantal coffeeshopbezoekers in de hotspot toegenomen. Zowel omwonenden als personen die we op de hotspot aanspreken geven dit aan. Daarnaast lijkt sprake van een verplaatsing van overlast. De overlast van de hangjongeren in het park lijkt zich vanwege de verhoogde politie-inzet te verplaatsen naar een locatie net buiten de hotspot. Verder is onze indruk dat de sluitingen van de coffeeshops tot dusver niet hebben geleid tot substantieel meer illegale verkoop en overlast van straatdealers op deze hotspot.

Scheiding der markten

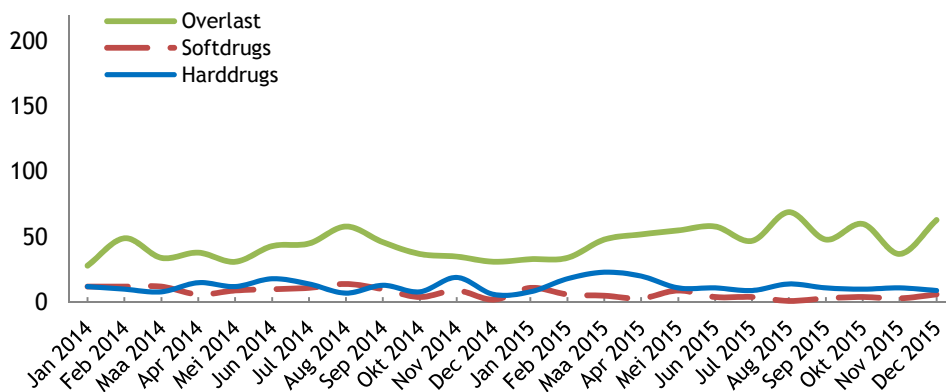
De markten voor soft- en harddrugs zijn in deze gemeente op deze hotspot dermate beperkt zichtbaar, dat we niet onomstotelijk kunnen vaststellen of de markten gecombineerd of gescheiden zijn. In de gesprekken met de jongeren in het park komt wel naar voren dat zij softdrugs in de coffeeshop of van vrienden kopen, terwijl ze voor harddrugs iemand bellen of daarvoor een afspraak maken. Bij ons bestaat hierdoor de indruk dat de markten eerder gescheiden dan gecombineerd zijn.

3. GEMEENTE II (On)zichtbare handel

In dit hoofdstuk behandelen we de resultaten van het verdiepende veldwerk in een grote gemeente in Zuid-Nederland. Van de drie onderwerpen (handhaving I-criterium, verplaatsing en scheiding der markten) die uit de eerste fase naar voren komen is deze gemeente geselecteerd vanwege de handhaving van het I-criterium.

Volgens de in de eerste fase geraadpleegde experts hebben zich hier enkele ontwikkelingen voorgedaan sinds de opschorting van het I-criterium sinds 1 juli 2015. Vanaf dat moment hebben niet-ingezetenen in deze gemeente weer toegang tot de coffeeshops in tegenstelling tot de periode daarvoor. Het coffeeshoptoerisme in deze gemeente is volgens de lokale experts daardoor toegenomen, terwijl het softdrugstoerisme juist is afgenomen. Verder zeggen de experts in de eerste fase dat er minder overlast is rond coffeeshops, terwijl het aantal geregistreerde overlastincidenten in 2015 juist hoger lijkt te liggen dan in 2014 (figuur 3.1).

Figuur 3.1 Geregistreerde overlast-, softdrugs- en harddrugsincidenten in verdiepingsgemeente IV

We hebben in deze gemeente één hotspot vastgesteld die twee coffeeshops bevat. In totaal zijn zes lokale experts geraadpleegd, 20 informele gesprekken gevoerd op de hotspot, 40 omwonenden geënquêteerd, 40 softdrugsgebruikers ondervraagd en 40 systematische observaties uitgevoerd.

3.1 Beschrijving hotspot

In deze paragraaf geven we een beschrijving van de hotspot en zetten we kort uiteen waarom voor deze hotspot is gekozen.

Beschrijving

De hotspot omvat een uitgaansgebied van de grootste kern in de gemeente en de omliggende pleinen, parken en straten. Het is een druk gebied. Er komen voornamelijk

jonge mensen om te winkelen, te eten of te borrelen. Ook lopen er Nederlandse en buitenlandse medewerkers van de plaatselijke ondernemingen door het gebied.

De kern van de hotspot is een lange straat waaraan ongeveer 40 horecagelegenheden gevestigd zijn. De straat loopt van de ene kant van de hotspot helemaal door tot de andere kant. Aan de ene kant wordt de hotspot begrensd door een groot plein met een kerk waar enkele bankjes geplaatst zijn, terwijl de andere kant wordt begrensd door een brug. In het midden van deze straat - en dus in het midden van de hotspot - is een klein plein. Verspreid door de straat hangt een groot aantal camera's.

Aan de andere kant van de hotspot staat een groot museum met een daaraan grenzend park. Het park bevat veel groen waar bezoekers beschut kunnen zitten. Verderop is een plein waar een skatebaan is gerealiseerd waarvan veelvuldig gebruik wordt gemaakt. Eén kant van de hotspot bestaat uit straten die parallel lopen aan de straat met de horecagelegenheden. De gebouwen in deze straten hebben voor het grootste gedeelte een woonfunctie.

Reden voor keuze hotspot

De hotspot is gekozen omdat hier voor de opschorting van het I-criterium sprake zou zijn van straathandel. De straatdealers zouden softdrugs in de coffeeshop kopen om die duurder door te verkopen aan buitenlandse toeristen. Zij waren duidelijk zichtbaar in de openbare ruimte, maar zouden sinds de opschorting van het I-criterium zijn verdwenen. Er zou vrijwel geen sprake meer zijn van druggerelateerde overlast in de hotspot. Het verschil tussen de periode voor en na de handhaving van het I-criterium is groot volgens de experts. Door deze hotspot te kiezen hebben we deze ontwikkeling die de experts schetsen nader willen duiden.

3.2 Coffeeshops en coffeeshoptoerisme

In deze paragraaf behandelen we voor elk van de twee coffeeshops in de hotspot afzonderlijk hoe de situatie rondom de shop eruit ziet en of er sprake is van coffeeshoptoerisme. Er zijn twee coffeeshops gevestigd in het gebied die beide het pand delen met een café. De eerste coffeeshop wordt gekenmerkt door het bijbehorende terras en is gevestigd aan ene kant van de hotspot aan de lange straat met de horecagelegenheden. De tweede coffeeshop wordt gekenmerkt door het feit dat deze geen aanduiding op de gevel heeft en is gevestigd aan de andere kant van de hotspot aan het plein met de kerk.

Coffeeshop met terras

De eerste coffeeshop in het gebied staat bij de meeste mensen bekend als 'de coffeeshop met het terras', maar eigenlijk hoort het terras bij het café dat in het zelfde pand gevestigd is. De coffeeshop, die ook een andere naam draagt dan het café, is gevestigd in een kleine ruimte in het pand en heeft een eigen deur en drempel. Dat mensen de shop herkennen aan het terras heeft te maken met de in het oog springende

meubels die samen het terras vormen. De meubels zijn gemaakt van massief hout en gelakt zodat ze in alle weeromstandigheden buiten kunnen staan.

Terras

Gedurende de onderzoeksperiode is het doorgaans goed weer. Het terras is dan ook vrijwel de hele dag goed gevuld. Zowel de klanten van het café als van de coffeeshop maken gebruik van het terras. Volgens de omwonenden levert dit geen tot weinig overlast op met uitzondering van geluidsoverlast. Er wordt namelijk, zoals op de meeste terrassen, zo nu en dan (hard) gepraat en gelachen. In dit gedeelte van de straat is slechts één terras, waardoor de geluidsoverlast meer opvalt bij omwonenden en passanten. De coffeeshop wordt goed bezocht, zowel door Nederlanders als door toeristen. Dat er sprake is van coffeeshoptoerisme komt niet alleen naar voren in de enquête onder softdrugsgebruikers, maar blijkt ook uit het grote aantal verschillende talen dat op het terras wordt gesproken. Op basis van de gevoerde gesprekken op de hotspot en interviews met lokale experts is naar schatting zo'n 30 procent van de bezoekers van deze shop niet-ingezetene van Nederland.

Steeg met graffiti

Tegenover de coffeeshop met het terras zit een steeg die leidt naar het park bij het museum. De steeg oogt donker en één van de muren is beklad met graffiti. De meeste bezoekers zetten hun fietsen in deze steeg neer. Overdag zorgt dit niet of nauwelijks voor problemen, maar in de loop van de avond beginnen jongere mannen rond te hangen in de steeg. Een aantal van hen zijn klanten van de coffeeshop, maar anderen komen er bij staan zonder de coffeeshop binnen te gaan. In de informele gesprekken die we gevoerd hebben komt naar voren dat sommige bewoners de aanwezigheid van deze personen in de steeg als intimiderend ervaren en enkelen relateren hun aanwezigheid aan de coffeeshop. Op de donderdag-, vrijdag-, en zaterdagavond zet de coffeeshop twee portiers in om op het terras en in de steeg toezicht te houden.

Coffeeshop zonder aanduiding

Het contrast met de andere coffeeshop in de hotspot, gevestigd aan het plein met de kerk, is groot. Enkele bewoners die we spreken weten ondanks dat ze er vlakbij wonen niet van het bestaan van deze coffeeshop af, omdat de coffeeshop aan de buitenkant geen aanduiding heeft. Op de gevel staat alleen de naam van het café dat op de benedenverdieping gevestigd is, maar niet die van de op de bovenverdieping gevestigde coffeeshop. De eigenaar vertelt ons dat dit een bewuste keuze is. Hiermee wil hij ervoor zorgen dat zijn vaste klanten zijn shop kunnen vinden, maar ongewenste klanten niet. Zo probeert hij het rustige karakter van zijn coffeeshop te behouden. De binnenkant van de coffeeshop is modern ingericht en er is een rookruimte met vier tafels waar mensen hun aankoop kunnen nuttigen.

Coffeeshoptoerisme

Ook bij deze coffeeshop is er sprake van coffeeshoptoerisme. Het percentage buitenlandse bezoekers wordt door zowel de eigenaar als een lokale expert geschat op zo'n 30 procent. Uit het gesprek dat we met de eigenaar hebben blijkt dat er

momenteel weer meer toeristen komen dan toen het I-criterium gehandhaafd werd. Met name de Belgen weten de shop nu weer te vinden. Toen zij de coffeeshop niet in mochten reden zij vaak door naar andere plaatsen in Nederland waar het wel mocht.

Straatdealers

Zowel de coffeeshopeigenaar als een lokale expert geven aan dat, terwijl de Belgen uit de gemeente wegbleven, andere toeristen naar de gemeente bleven komen ondanks de opschorting van het I-criterium. Daarvan profiteerden de straatdealers. Ook op de hotspot zelf - met name op het plein met de kerk waar de coffeeshop aan gelegen is - ontstonden problemen met buitenlandse toeristen die van het nabijgelegen vliegveld naar het centrum kwamen. Deze toeristen, vaak voor zaken in Nederland, kwamen voor de dichte deur van de coffeeshop te staan en maakten gebruik van de diensten van straatdealers die op het plein met de kerk waren verschenen.

De gemiddelde burger heeft hier - op basis van de door ons gevoerde informele gesprekken - weinig van gemerkt, met uitzondering van de direct omwonenden van het plein met de kerk, waar de overlast van straatdealers zich volgens diverse bronnen concentreerde. De coffeeshopeigenaar en een aantal omwonenden met zicht op het plein geven aan dat er vanaf de eerste dag dat het I-criterium werd gehandhaafd dealers op het plein stonden. De coffeeshopeigenaar is voor zijn eigen deur aangesproken of hij softdrugs bij één van de dealers wilde kopen.

3.3 Illegale verkoop en softdrugstoerisme

In deze paragraaf beschrijven we of en hoe er sprake is van illegale verkoop van soft- dan wel harddrugs en of er sprake is van softdrugstoerisme.

Illegale verkoop softdrugs

Het lijkt erop dat illegale verkoop van softdrugs momenteel wel plaatsvindt op de hotspot, maar dat dit minder zichtbaar is dan voor de opschorting van het I-criterium. Geen van de onderzoekers heeft een transactie zien plaatsvinden of gezien dat er zich drugsrunners of straatdealers in de openbare ruimte bevinden. Toch geeft een minderheid van de omwonenden in de enquête aan dat er nog steeds wordt gehandeld in soft- en in harddrugs door straatdealers.

Dit horen we ook in enkele informele gesprekken. Op basis daarvan zou gaan om jonge jongens die voorbijgangers vragen of ze softdrugs willen kopen. Als iemand geïnteresseerd is halen ze het uit een tas die ergens in de struiken verstopt ligt. Ze kennen de kneepjes van het vak en hebben nooit meer dan vijf gram softdrugs op zak, zodat ze niet gearresteerd worden door de politie. Enkele lokale ondernemers die we spreken bevestigen deze werkwijze van de dealers. De jongeren zouden zich door de grote stad in deze gemeente verplaatsen, waarbij de hotspot slechts één van de plekken is waar deze jonge dealers opereren. Dit verklaart wellicht ook waarom de onderzoekers ze gedurende onderzoeksperiode niet hebben waargenomen.

Actief

Dat de jongens actief zijn wordt bevestigd door een groep jonge skaters die we spreken op het plein voor het stadhuis. Zij worden inderdaad soms gevraagd of ze wiet of wat anders willen kopen, maar slaan dat naar eigen zeggen af. Als zij willen gebruiken regelen ze het via mensen uit de groep die 18 zijn en gewoon in de coffeeshop kunnen kopen. Uit deze en andere gesprekken wordt ook duidelijk dat er wel eens iets verhandeld wordt in het park bij het museum. Een bepaald deel van het park waar bankjes zijn geplaatst en bekend staat onder de jeugd als '*het blowersparkje*' zou een plek zijn waar veel gekocht en verkocht wordt. Het gebruik van softdrugs in het park is door ons wel waargenomen, maar het verhandelen van soft- of harddrugs niet.

Minder zichtbaar

We horen in meerdere gesprekken dat de aan drugs gerelateerde problematiek er al jaren is, maar dat de zichtbaarheid daarvan veel groter was in de periode dat het I-criterium werd gehandhaafd. Met name het plein met de kerk zag er in deze periode anders uit, omdat er elke dag straatdealers stonden. Het waren met name jonge dealers die probeerden geld te verdienen door aan buitenlanders die de shop niet in mochten drugs te verkopen. Ze spraken ze aan en verkochten zowel wiet van buiten de shop (voor lagere prijzen) als wiet van binnen de shop (voor hogere prijzen). Nu de buitenlanders weer naar binnen mogen valt het mensen in de hotspot op dat de dealers niet meer bepalend zijn voor het straatbeeld.

Dealers op het plein

Volgens de ondervraagde voorbijgangers bestond de groep dealers die actief waren op het plein met de kerk voornamelijk uit jonge mannen. Een jongerenwerker bevestigt dat het ging om een groep van ongeveer 30 kansarme jongeren die geld wilden bijverdienen met de verkoop van softdrugs. Enkele van hen kwamen uit de gemeente zelf, maar een groot gedeelte was afkomstig uit de Randstad.

3.4 Overlast

In deze paragraaf beschrijven we de aard en omvang van verschillende overlastvormen op de hotspot. Het gaat om overlast van uitgaanspubliek, daklozen die op het plein met de kerk rondhangen en (hang)jongeren die in het openbaar blowen en drinken.

Uitgaanspubliek

De meest prominente vorm van overlast in de hotspot is afkomstig van het uitgaanspubliek. Zij veroorzaken geluidsoverlast en richten vernielingen aan. Ook ligt er na uitgaansavonden braaksel op straat en stinkt het op bepaalde plekken door het vele wildplassen. De omwonenden geven aan dat het niet alleen overlast ten gevolge van het gebruik van alcohol is, maar dat zij ook het idee hebben dat er veel harddrugs - met name ecstasy - wordt gebruikt door het uitgaanspubliek.

De meeste personen die in de appartementencomplexen wonen nemen deze overlast voor lief, omdat zij *'zelf ook jong zijn'* en bewust in het gebied zijn gaan wonen vanwege de centrale ligging. Ze geven aan dat ze van te voren wisten dat het een uitgaansgebied is waar dit soort zaken kunnen voorkomen. Dit geldt niet voor bewoners van de woningen in de parallelle zijstraat van de lange uitgaansstraat waar de overlast het meest hardnekkig is. Zij vinden dat de gemeente meer zou moeten doen om de overlast te beperken tot de uitgaansstraat en zou moeten voorkomen dat de overlast zich naar hun straat verspreidt. Zij klagen vooral over het uitgaanspubliek dat na de sluitingstijd van de kroegen hun straat in loopt om te braken, wild te plassen of rond te hangen met alle geluidsoverlast van dien.

Dak- en thuislozen

Op het plein met de kerk hangen enkele dak- en thuislozen rond. Hun aanwezigheid op het plein kan worden verklaard doordat hier vroeger in de buurt een opvanglocatie zat die momenteel niet meer in gebruik is. Het feit dat zij er onverzorgd uitzien en mensen – waaronder ook klanten van restaurants – lastig vallen en om geld vragen wordt door omwonenden en passanten als overlast ervaren. Bovendien zijn zij vaak duidelijk onder invloed van alcohol of drugs of kampen zij met psychische problemen waardoor zij dreigend overkomen op andere personen in de openbare ruimte. Enkele medewerkers van een omliggend bedrijf durven 's avonds niet alleen meer naar de auto te lopen, omdat er zo nu en dan dak- en thuislozen liggen te slapen op de bedrijfsparkerplaats. De coffeeshopeigenaar van de shop zonder aanduiding geeft aan contact te hebben met de verslavingszorg om de situatie onder controle te houden en dat dit prima verloopt.

(Hang)jongeren

Met name in de steeg bij de coffeeshop met het terras, maar ook in het park bij het museum, is er sprake van overlast door jongeren die daar in het openbaar blowen en drinken of zonder doel rondhangen. Dat laatste geeft de mensen een onveilig gevoel als zij er langs moeten lopen en enkelen van hen vermoeden dat het dezelfde jongens zijn die in harddrugs handelen. Ook op het plein met de kerk hangt jeugd op de daar geplaatste bankjes, maar deze overlast lijkt onschuldiger van aard. Het gaat daar met name om zwerfvuil dat blijft liggen of om geluidsoverlast.

3.5 Resumé

Samenvattend omvat de hotspot het uitgaansgebied (en de omliggende pleinen, parken en straten) van de grootste kern in de gemeente. Het centrale deel van de hotspot is een lange straat waaraan ongeveer 40 horecagelegenheden gevestigd zijn. Aan één kant van de hotspot zit een groot museum met een aangrenzend park. Het park bevat veel groen waar men beschut kan zitten. De andere kant van de hotspot bestaat uit straten die parallel lopen aan de straat met de horecagelegenheden.

Er zijn twee (totaal verschillende) coffeeshops in de hotspot gevestigd. De eerste coffeeshop in het gebied staat bij de meeste mensen bekend als ‘de coffeeshop met het terras’, terwijl de tweede geen aanduiding op de gevel heeft. Tegenover de coffeeshop met het terras zit een steeg met een met graffiti bekladde muur. Hier hangen jongere mannen die waarschijnlijk naar de coffeeshop zijn geweest, hetgeen door passanten als intimiderend wordt ervaren. Bij de andere coffeeshop is aan de buitenkant totaal niet te zien dat het om een coffeeshop gaat: het is er rustig en netjes en er gebeurt vrijwel nooit iets voor de deur. Beide coffeeshops trekken toeristen, ongeveer 30 procent. Daarmee is het coffeeshoptoerisme ten opzichte van de periode van handhaving van het I-criterium toegenomen, hetgeen in overeenstemming is met wat de experts in de eerste fase aangeven.

Uit diverse bronnen blijkt dat de illegale verkoop van softdrugs – en mogelijk ook van harddrugs – nog steeds voorkomt, maar minder zichtbaar is dan in de periode voordat het I-criterium werd opgeschort. In de periode dat het I-criterium werd gehandhaafd stonden er met name op het plein met de kerk duidelijk groepen straatdealers die toeristen – die met goedkope vluchten naar de gemeente waren gekomen voor softdrugs – aanspraken of zij drugs wilden kopen. Deze groepen zouden voor een belangrijke deel uit jongeren hebben bestaan die uit de Randstad kwamen. Op dit moment bestaan de aanbieders op de illegale markt uit lokale jongens die waarschijnlijk zowel soft- als harddrugs proberen te slijten aan minderjarigen of niet goed ingelichte toeristen. Wij hebben ze gedurende de onderzoeksperiode echter niet gezien.

Volgens geraadpleegde experts in de eerste fase zou er minder overlast zijn rond coffeeshops, terwijl het aantal geregistreerde overlastincidenten in 2015 juist hoger lijkt te liggen dan in 2014. Dit zou verklaard kunnen worden doordat de meest prominente overlastvormen niet zozeer softdrugsgelateerd zijn, maar worden veroorzaakt door uitgaanspubliek, dak- en thuislozen en (hang)jongeren. Met name bewoners in de parallelle zijstraten van de lange uitgaansstraat hebben last van het uitgaanspubliek. Zo ligt er braaksel op straat, ervaren zij stankoverlast als gevolg van wildplassen en is er sprake van geluidsoverlast door schreeuwende mensen. Daarnaast geven omwonenden en passanten aan het vervelend te vinden dat er veel dak- en thuislozen rondhangen op het plein met de kerk en dat zij mensen lastig vallen en geld aan ze vragen. Een andere vorm van overlast is het hangen van jongeren in de steeg bij de coffeeshop met het terras, maar ook in het park bij het museum. Zij drinken en blowen daar in het openbaar of hangen zonder doel rond. Enkele omwonenden vermoeden ook een link met de illegale verkoop van harddrugs.

Onderwerpen

Van de drie onderwerpen die voortvloeien uit de eerste fase is de handhaving van het I-criterium de reden waarom deze gemeente is geselecteerd. Sinds de opschorting van het I-criterium sinds 1 juli 2015 hebben zich volgens de experts enkele ontwikkelingen voorgedaan in deze gemeente.

Handhaving I-criterium

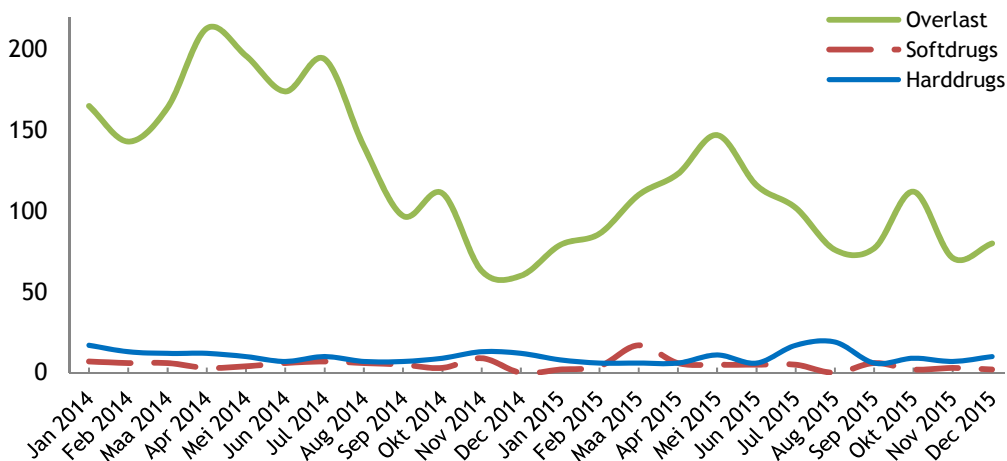
Het loslaten van de handhaving van het I-criterium lijkt in deze gemeente een positief effect te hebben tegen de handel in drugs door straatdealers en drugsrunners. Omwonenden, passanten en experts geven aan dat de opschorting van het I-criterium er toe heeft geleid dat de straathandel, die na de invoering ervan was ontstaan, weer uit het zicht is verdwenen. Er was hier voor invoering niet of nauwelijks sprake van overlast als gevolg van coffeeshoptoerisme. De ontstane straathandel leidde tot overlast en onveiligheidsgevoelens bij omwonenden en passanten, omdat zij niet eerder geconfronteerd waren met deze zichtbare vorm van drugsoverlast. De straatdealers en drugsrunners zijn overigens nog wel actief, maar niet meer kenmerkend voor het straatbeeld van de hotspot.

4. GEMEENTE III Drugsrunners

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de verdieping in een grensgemeente in Zuid-Nederland. Deze gemeente is geselecteerd, omdat alle drie onderwerpen die uit de eerste fase voortkomen (handhaving I-criterium, verplaatsing en scheiding der markten) hier een rol spelen. De gemeente bestaat uit een middelgrote stad en een buitengebied. De stad heeft een grote aantrekkingskracht op toeristen uit binnen- en buitenland.

Het I-criterium wordt in deze gemeente sinds mei 2012 met hoge prioriteit gehandhaafd, met als gevolg dat niet-ingezetenen sindsdien geen toegang meer hebben tot de coffeeshops. De overlast rond enkele in het centrum gelegen coffeeshops zoals het rondhangen van drugsrunners, het lastig vallen van voorbijgangers en het (pogen te) verkopen van drugs, zou hierdoor zijn verminderd. In overeenstemming met hetgeen de experts zeggen, is sprake van een daling in 2015 ten opzichte van 2014 in het aantal geregistreerde overlastincidenten (figuur 4.1).

Figuur 4.1 Geregistreerde overlast-, softdrugs- en harddrugsincidenten in verdiepingsgemeente V

De experts vermoeden dat de softdrugshandel voor een deel is verplaatst naar andere (minder zichtbare) verstrekingskanalen. Bovendien zou het daarbij vooral om harddrugs gaan, terwijl de illegale verkoop van softdrugs is afgenomen. Hierbij is onduidelijk in hoeverre de markten van soft- en harddrugs elkaar overlappen.

Een andere reden om deze gemeente te selecteren is dat de gemeente ook in de vorige meting als verdiepingsgemeente was opgenomen (in de zomer van 2015), wat een vergelijking tussen beide metingen mogelijk maakt.

We hebben in deze gemeente twee hotspots vastgesteld. De eerste hotspot is ook in de vorige meting van de monitor vastgesteld en omvat drie coffeeshops. In totaal zijn voor deze hotspot acht lokale experts geraadpleegd, 11 informele gesprekken gevoerd

op de hotspot, 20 omwonenden geënquêteerd, 23 softdrugsgebruikers bevraagd en 24 observaties uitgevoerd.

De tweede hotspot is niet in de vorige meting meegenomen. In deze hotspot ligt één coffeeshop. In totaal zijn voor deze hotspot tien lokale experts geraadpleegd, tien informele gesprekken gevoerd op de hotspot, 22 omwonenden geënquêteerd, 19 softdrugsgebruikers bevraagd en 26 observaties uitgevoerd.

4.1 Beschrijving hotspots

In deze paragraaf geven we een beschrijving van de twee hotspots en zetten we kort uiteen waarom voor deze hotspots is gekozen.

Beschrijving eerste hotspot

De eerste hotspot bevindt zich aan de oever van de rivier die de stad in twee delen splitst. De hotspot ligt op een steenworp afstand van de binnenstad. De kern bestaat uit een brede kade en een straat die naar het centrum loopt. Een brug die beide oevers van de stad verbindt vormt ene grens van de hotspot. Aan de andere kant liggen enkele kantoorpanden.

Aan de andere zijde van de hotspot ligt een onoverzichtelijke wijk met verschillende typen woningen, onderdoorgangen en parkeergarages. In de straat die richting centrum loopt, bevindt zich één coffeeshop en een verscheidenheid aan andere ondernemingen. In de straat is het relatief rustig, alleen op marktdagen is er meer verkeer.

Aan de kade staan panden van drie of vier verdiepingen die vooral bestaan uit woningen. Hiertussen zijn twee hotels gevestigd en enkele kantoorpanden. De kade bestaat verder uit een aantal (ondergrondse) wegen die het gebied doorkruisen en een lager gelegen deel aan het water. Aan de rand van de hotspot ligt een busstation dat gedurende de dag, vooral tijdens spitsuren, veel door reizigers wordt gebruikt. In de avonduren is het er rustig.

Het lager gelegen deel van de kade is vanaf de weg bereikbaar via een trap. Het bestaat uit een relatief breed plein met bomen die veel schaduw geven en het uitzicht van de woningen op de kade deels belemmeren. De kade is met een stenen muur fysiek afgeschermd van het verkeer en het hoger gelegen bewoonde deel van de kade. Aan de kade liggen enkele boten aangemeerd, waarvan twee momenteel in gebruik zijn als coffeeshop. Dit deel van de kade doet de hele dag rustig aan, er komen weinig mensen. De personen die er komen zijn vooral coffeeshopbezoekers.

Op de hotspot is er sprake van cameratoezicht. De camera's hangen duidelijk in het zicht. Verder hangt er op de kade een bord waarop in het Nederlands, Frans en Engels staat geschreven dat het verboden is om op straat drugs te kopen.

Beschrijving tweede hotspot

De tweede hotspot bevindt zich in het oostelijke deel van de stad. De kern van de hotspot bestaat uit het plein voor het station en een straat die vanuit het plein richting het centrum van de stad loopt. Een doorlopende weg aan de achterzijde van het station vormt de andere grens van deze hotspot. De eerste parallelwegen van de straat die vanuit de hoofdingang naar het oude centrum lopen bakenen het gebied verder af.

De panden aan de voorzijde van het station bestaan uit drie tot vier etages. De onderste etage is vaak in gebruik als winkel of horecagelegenheid terwijl de bovenliggende etages uit appartementen bestaan. De straten en trottoirs zijn in dit deel van de stad breed opgezet.

De straat die vanuit het station naar het centrum van de stad leidt is van de vroege ochtend tot de late middag vol met winkelend en werkend publiek. In de avonduren keert de rust in dit gebied terug. Dit deel van de hotspot is vooral een doorloop- of slentergebied. Veel van de aanwezige personen komen met het openbaar vervoer en lopen van het station naar andere delen van de stad en vice versa. De omliggende straten zijn gedurende de dag rustiger. Daar parkeren vooral bewoners en ondernemers hun auto, maken er een wandeling of reizen veelal 's ochtends naar en 's avonds terug van werk. In één van deze rustige zijstraten is de enige coffeeshop op deze hotspot gevestigd.

Aan de voorzijde van het station, op het station en bij de coffeeshop is er sprake van cameratoezicht. Het cameratoezicht staat op borden aangegeven en er hangen verschillende camera's aan de voorzijde van het station en in de omgeving van de coffeeshop. Aan de achterzijde van het station en in de zijstraten van de straat die van het hoofdstation naar het centrum leidt is geen cameratoezicht aanwezig.

Reden voor keuze hotspots

De voornaamste reden voor de keuze van de eerste hotspot is dat er in dit gebied drugsrunners zouden rondlopen en -hangen die passanten aanspreken. De runners zouden zich daarbij hoofdzakelijk richten op niet-ingezetenen die geen toegang meer hebben tot de drie coffeeshops in het gebied. Ook zouden personen die in auto's met buitenlandse kentekens in het gebied rijden door deze personen worden aangesproken. De runners zouden zich voornamelijk ophouden op de kade en dan vooral in de nabijheid van het busstation en de trap naar het lager gelegen deel van de kade. Een andere reden om deze hotspot vast te stellen is dat gebied ook in de vorige meting van deze monitor is onderzocht, hetgeen een vergelijking tussen beide metingen mogelijk maakt.

Ook de tweede hotspot is gekozen vanwege de aanwezigheid van drugsrunners. Bewoners en ondernemers zouden zich hierover beklagen. De runners zouden zowel op het station als aan de voor- en achterzijde van het station actief zijn. De klanten van de runners zouden voornamelijk buitenlandse (hard)drugsgebruikers zijn die met de trein op het station aankomen.

4.2 Coffeeshops en coffeeshoptoerisme

In deze paragraaf behandelen we hoe de situatie rondom de coffeeshops eruit ziet en of er sprake is van coffeeshoptoerisme.

Situatie coffeeshops

Hieronder beschrijven we eerst de situatie rondom de coffeeshops bij de kade en vervolgens bij het station.

Coffeeshops bij de kade

De eerste hotspot omvat in totaal drie coffeeshops waarvan twee in aangemeerde boten zijn gevestigd en één in de straat naar het centrum. De twee coffeeshops aan de kade genieten (inter)nationale bekendheid en hebben volgens lokale experts, omwonenden en softdrugsgebruikers een sterke aantrekkingskracht op (buitenlandse) toeristen. Een bewoonster die al lang in het gebied woont noemt één van de coffeeshops “de bekendste softdrugsboot van de wereld”.

Overdag zien we bij alle drie coffeeshops weinig bezoekers. Pas in de avonduren en dan met name in het weekend neemt het aantal bezoekers toe. De bezoekers komen veelal lopend, per fiets of scooter naar de coffeeshops aan de kade. Fietsers maken gebruik van fietsenrekken in de nabijheid van de coffeeshops, terwijl de scooters er naast worden geparkeerd. Een kleiner aantal bezoekers komt met de auto en maakt gebruik van een parkeerplaats die in het verlengde van de kade ligt. Bij de coffeeshop in de straat naar het centrum parkeren de bezoekers de auto meestal (kort) op een vrije parkeerplaats of, wanneer er geen plek vrij is, simpelweg op het trottoir.

Coffeeshop bij het station

Op de tweede hotspot is één coffeeshop gevestigd. De coffeeshop zit op nog geen twee minuten lopen van de hoofdingang van het station. De coffeeshop ligt in een rustige éénrichtingsstraat waar vrijwel alleen woningen zijn gevestigd. Ondanks dat de coffeeshop dichtbij het station en een centrale winkelstraat ligt doet de omgeving aan als een doorsnee woonwijk.

Voor de bezoekers van de coffeeshop is er weinig parkeergelegenheid. Aan de ene zijde van de straat staan paaltjes die parkeren onmogelijk maken en aan de andere kant zijn parkeerplaatsen voor vergunninghouders. Fietsen en scooters worden in de nabijheid van de coffeeshop of iets verder op in de straat op het trottoir geparkeerd of tegen gevels gezet.

Coffeeshoptoerisme

Uit alle gesprekken die we hebben gevoerd blijkt dat het coffeeshoptoerisme in deze gemeente in de afgelopen jaren flink is afgenomen. Vooral de coffeeshops aan de kade trokken voor de invoering van het I-criterium veel buitenlandse bezoekers. Sinds de invoering is dit aantal sterk gedaald en neemt dit geleidelijk aan nog verder af. Er is in

de gemeente niet of nauwelijks nog sprake van coffeeshoptoerisme. Dat geldt ook voor de vier coffeeshops in de twee hotspots.

Tijdens het veldwerk komen we dagelijks niet-ingezetenen tegen die proberen de coffeeshops te betreden. Ze worden echter niet binnen gelaten. In feite betreft het dan ook geen coffeeshoptoerisme. Volgens een coffeeshopeigenaar hebben alle coffeeshopeigenaren op verzoek van de gemeente recentelijk gezamenlijk geïnventariseerd hoeveel niet-ingezetenen zij in twee weken de toegang vanwege het I-criterium hebben geweigerd. Volgens deze eigenaar blijkt uit die inventarisatie dat dit dagelijks meer dan 200 personen zijn, waarvan gemiddeld 15 per dag bij zijn coffeeshop aan de kade. Het gaat hierbij om klanten die de shops aan de deur moeten weigeren, omdat ze niet voldoen aan het Ingezetenen criterium, maar ook omdat ze geen uittreksel van het bevolkingsregister kunnen of willen overdragen.

Uit gesprekken met lokale experts, met mensen op de hotspot en met coffeeshopbezoekers blijkt eveneens dat nog dagelijks niet-ingezetenen aan de deur van de coffeeshops worden geweigerd. Ongeveer de helft van de geënquêteerde omwonenden en ondernemers ziet (heel) vaak mensen die niet in Nederland wonen en van wie ze denken dat ze naar deze gemeente komen om in de coffeeshops softdrugs te kopen. Dit gebeurt volgens hen het hele jaar door. Volgens sommigen komt dit vooral voor in de avonden en weekenden. In onze observaties zien we dat meerdere keren per dag kleine groepen niet-ingezetenen de toegang worden geweigerd bij de vier coffeeshops. Uit informele gesprekken met taxichauffeurs blijkt dat zij direct na de invoering met grote regelmaat geweigerde bezoekers naar andere gemeenten met coffeeshops vervoerden. Deze ritten komen volgens hen nog steeds wel voor, maar zijn in aantal flink afgenomen.

Onbekend met regelgeving

Volgens enkele coffeeshopmedewerkers zijn deze kleine groepen niet-ingezetenen vaak niet goed op de hoogte van de gemeentelijke regelgeving. Ze weten bijvoorbeeld niets af van het I-criterium of zijn – door verschillende bronnen op internet - in de veronderstelling dat dit criterium enige tijd geleden evenals het Besloten-clubcriterium is afgeschaft. Een lokale expert geeft aan dat ze in de laatste jaren en nog steeds investeren in folders en borden om bezoekers voor te lichten over het I-criterium.

Controles

In alle vier coffeeshops wordt elke bezoeker nauwkeurig gecontroleerd op leeftijd en herkomst. Wanneer wij de coffeeshops bezoeken moeten we - naast het tonen en laten scannen van een identiteitsbewijs - bij elk bezoek weer aangeven in welke postcodegebied in Nederland we staan ingeschreven. Dit is volgens enkele coffeeshopmedewerkers een extra controle om zeker te zijn dat de bezoeker - ondanks het hebben van een Nederlands identiteitsbewijs - in Nederland staat ingeschreven.

Coffeeshops onder druk

De coffeeshopeigenaren geven aan dat ze door de afname van het coffeeshoptoerisme veel werknemers hebben moeten ontslaan. Ze werken dagelijks met hooguit nog een

paar personeelsleden. Het kan volgens hen ook niet meer uit om aparte gastheren of portiers in dienst te hebben. Personeelsleden die aan de deur van de coffeeshop stonden, traden naast gastheer ook op als parkeerwachter, portier, beveiliging en schoonmaker van de openbare ruimte. Een coffeeshopeigenaar, die voorheen altijd twee man op straat had staan die ervoor zorgden dat het verkeer werd geregeld en er geen overlast ontstond, zegt deze service vanwege de sterke terugloop in omzet niet meer te kunnen bieden.

Ook tijdens onze bezoeken aan de coffeeshops zien we dat er vaak twee en soms één persoon in de coffeeshops aan het werk zijn. Wanneer ze met twee zijn houdt de een de deur in de gaten, terwijl de ander de mensen vanachter de bar bedient. Op rustigere momenten – vaak vroeg in de ochtend – zien we meestal maar één persoon in de coffeeshops aan het werk.

4.3 Illegale verkoop en drugstoerisme

In deze paragraaf beschrijven we of er sprake is van illegale verkoop van drugs, de aard van de illegale verkoop, wie bij de verkoop betrokken zijn en of er sprake is van drugstoerisme.

Illegale verkoop

Uit gesprekken met lokale experts, personen die we informeel op straat spreken, softdrugsgebruikers, omwonenden en omwerkenden blijkt dat er op beide hotspots softdrugs buiten de coffeeshops worden verkocht en dat er tevens harddrugs worden aangeboden. Enkele lokale experts geven hierbij aan dat een strikte scheiding tussen de verkoop van soft- en harddrugs niet echt te maken is. Zo zijn verkopers de afgelopen jaren breder geworden in hun aanbod; iemand die softdrugs verkoopt kan vaak ook – via anderen - wel aan harddrugs komen en vica versa.

Toch is er volgens deze experts in het algemeen sprake van een scheiding in de hard- en softdrugsmarkt. Zo worden volgens enkele lokale experts op de kade en aan de voorzijde van het station op straat vooral softdrugs verkocht, terwijl het aan de achterzijde van het station vooral om harddrugs gaat.

Uit de enquêtes onder omwonenden en ondernemers blijkt dat zij voor de verkoop van drugs minder goed onderscheid kunnen maken. De meeste van hen zien wel dat er op de hotspot verkoop plaatsvindt, maar weten niet om wat voor soort drugs het gaat. Ongeveer de helft van de geënquêteerde softdrugsgebruikers geeft aan dat ze wel eens drugs is aangeboden op de kade, waarvan het merendeel zegt dat het dan om zowel soft- als harddrugs ging.

Bij de kade

Terwijl we op de kade en in de straat naar het centrum rondlopen worden we meerdere keren aangesproken door verschillende personen met de vraag of we softdrugs willen

kopen. Wanneer we met deze personen in gesprek gaan merken we dat ze ook harddrugs zeggen te verkopen. Een enkele keer krijgen we ook direct de vraag of we harddrugs (heroïne) willen kopen.

Bij het station

Volgens vrijwel alle lokale experts vindt in de omgeving van het station illegale verkoop van drugs plaats. Ongeveer de helft van de geënquêteerde omwonenden zegt in het gebied (heel) veel drugsrunners te zien en een minderheid ziet (heel) veel straatdealers. Ook uit ongeveer de helft van de informele gesprekken op de hotspot blijkt dat er illegale verkoop van drugs plaatsvindt.

We zien in de omgeving van het station meerdere personen die we eerder op de kade voorbijgangers, meestal bezoekers van de coffeeshops, hebben zien aanspreken om ze drugs te verkopen. In de omgeving van het station zien we niet dat ze voorbijgangers aanspreken. Wij zijn daar zelf ook niet door illegale drugsverkopers aangesproken.

Locaties elders in de stad

Volgens meerdere lokale experts blijkt dat de verkoop van drugs in deze gemeente niet exclusief gebonden is aan de twee hotspots. Ook in de directe omgeving van de hotspots, bijvoorbeeld in de nabijgelegen straten, vindt de verkoop volgens hen plaats. Verder noemen ze diverse wijken van de stad, dorpen in de buurt, snelwegen, grote parkeerplaatsen aan de snelweg en winkelcentra als locaties waar illegale verkoop van drugs plaatsvindt. Ook wijken en dorpen in de buurt van de Belgische grens zijn volgens hen contact- en transactieplaatsen voor drugskopers en –verkopers.

Aard illegale verkoop

In de afgelopen jaren staat de aanpak van illegale verkoop van drugs hoog op de prioriteitenlijst van politie en gemeente. Vooral bij de kade is de politie veelvuldig zichtbaar en minder zichtbaar - in burger - aanwezig, bovendien maken ze gebruik van cameratoezicht. Op het station loopt naast politie een beveiligder rond. Dit heeft volgens de meeste lokale experts als gevolg dat de aard van de illegale verkoop van drugs in de afgelopen jaren is veranderd.

Van dealen naar drugsrunnen

Uit de enquête onder omwonenden en informele gesprekken op de hotspots blijkt dat respondenten moeilijk onderscheid kunnen maken tussen straatdealers en drugsrunners. Ze weten vaak niet of de verkoper daadwerkelijk drugs bij zich heeft. Lokale experts geven aan dat er vrijwel alleen nog drugsrunners op beide hotspots aanwezig zijn. Op basis van onze observaties en gesprekken met de respondenten is onze indruk dat de runners eerst contact maken en dat later op een plek buiten de hotspot de verkoop plaatsvindt.

- Contactlegging

Op de kade zien we op verschillende locaties drugsrunners staan. Ze staan vooral bij het bushokje, de trap en op verschillende plekken op het lager – meer uit het zicht -

gelegen deel van de kade. Enkele runners fietsen rond of zitten op een muurtje bij de rivier. We zien en horen van dichtbij dat voorbijgangers op de kade worden aangesproken of toegesproken. Dit zijn niet alleen geweigerde coffeeshopbezoekers, maar ook personen die onderweg zijn naar de coffeeshop of om wat voor reden dan ook op de kade aanwezig zijn. Zelf zijn wij ook meerdere keren door de runners aangesproken. Wanneer we aan de runners in verschillende gesprekken duidelijk maken dat we met een onderzoek bezig zijn, blijkt dat weinig effect op hen te hebben. Met hun illegale activiteiten gaan zij onverminderd door.

De runners begroeten de mensen meestal eerst in het Frans of Engels, bijvoorbeeld “*ça va?*” of “*hello*”. Ze lijken hiermee vast te willen stellen of de persoon die zij aanspreken uit het buitenland komt en daardoor hoogstwaarschijnlijk een niet-ingezetene is. Andere runners slaan deze stap over en beginnen het gesprek met “*marihuana?*”, “*wil je wiet?*” of “*kein Eintritt*”. De meeste personen die worden aangesproken reageren een beetje angstig of weifelend. Ze lopen vaak een paar passen uit de richting van de runner of reageren niet. Vaak verheffen de runners dan hun stem, fluiten deze personen na of lopen een aantal passen achter ze aan.

Soms volgt hierna nog een kort gesprek, waarbij in de meeste gevallen de bezoekers uiteindelijk afwijzend reageren op het aanbod van de runner. Een beperkt deel van de personen blijft langer met de runner in gesprek. Het lijkt erop dat in die gevallen wordt gesproken over de vraag naar drugs en het aanbod van de runner, dat er wordt onderhandeld over de prijs en dat er informatie wordt uitgewisseld over de locatie van de daadwerkelijke koop. We zien dat soms telefoonnummers worden uitgewisseld of met woorden en handgebaren duidelijk wordt gemaakt waar en wanneer de daadwerkelijke transactie zal plaatsvinden. Enkele van deze gesprekken vinden plaats binnen gehoorafstand. Eén van de runners – met wie we eerder een gesprek hebben gevoerd – komt na zo’n gesprek glimlachend naar ons toe en zegt na de beklonken deal: “*Zo doe je dat*”.

Op het oog lijken de runners op de kade redelijk zelfstandig te werk te gaan. Ze staan vaak in kleine groepen van twee tot vijf personen, maar zodra een potentiële klant zich aandient neemt één van de groep het initiatief om contact te maken. De runners staan in direct contact met elkaar. Zelf geven de runners aan dat zij vrijwel alle andere runners op de kade kennen en enkele van hen worden tijdens gesprekken met ons door andere runners gewaarschuwd dat wij misschien van de politie zijn.

Vrijwel alle lokale experts en meerdere omwonenden onderschrijven bovenstaande werkwijze van contactlegging. De experts geven verder aan dat de runners zich ervan bewust zijn dat ze zich in een gebied bevinden waar politie- en cameratoezicht is. De daadwerkelijke overdracht van geld en drugs vindt daarom niet op de kade plaats. De runners hebben volgens experts ook zelden drugs bij zich.

- Overdracht geld en drugs

Op andere locaties, buiten het zicht van de camera’s en politie, vindt meestal de daadwerkelijke overdracht van geld en drugs plaats. Volgens enkele omwonenden

gebeurt dit bijvoorbeeld in drukke en minder overzichtelijke straten en pleinen, in parkeergarages of bij een dealpand in de nabijgelegen wijk.

Een lokale drugsexpert legt de werkwijze van de runners verder uit door te vertellen dat runners soms wel vijf “schijven” inbouwen om detectie door politie te voorkomen. Hiermee bedoelt hij dat kopers naar meerdere locaties worden gestuurd of met meerdere runners in gesprek gaan. Zo vindt bijvoorbeeld op de kade het gesprek plaats waarbij een telefoonnummer wordt uitgewisseld. De koper krijgt vervolgens de opdracht om verder te lopen. Tijdens het lopen wordt zijn nummer gebeld. Dan komt de koper in contact met een tweede runner die hem naar een volgende plek stuurt en vraagt wat de koper wil kopen. Op die plek moet de koper soms het geld laten zien of overhandigen. Als er veel politie in het gebied aanwezig is worden volgens de expert door de runners meer tussenpersonen ingezet. Uiteindelijk is het doel van de runners dat de koper naar een locatie uit het zicht van de politie wordt geleid. Daar wordt uiteindelijk de drugs overhandigd.

De runners met wie wij hebben gesproken geven tevens aan een vaste klantenkring te hebben opgebouwd. Deze klanten hoeven ze niet meer op de kade aan te spreken, want ze hebben bij een eerdere verkoop reeds telefoonnummers uitgewisseld. Het contact verloopt telefonisch en deze klanten komen niet op de kade.

- Werkwijze bij het station

In tegenstelling tot bij de kade zijn de runners bij het station minder opzichtig aanwezig. Er zijn volgens een beperkt aantal omwonenden en ondernemers ook hier enkele groepen runners actief. Volgens meerdere lokale experts is de verkoop van drugs op deze hotspot minder opzichtig en zijn de runners mobieler. Contactlegging met kopers verloopt volgens lokale experts vaak telefonisch en de overdracht gebeurt vaak in enkele seconden. In informele gesprekken op de hotspot geven enkele bewoners aan dat runners vaak in tweetallen met een scooter aanwezig zijn. De één geeft volgens hen de drugs aan de koper terwijl de ander de omgeving in de gaten houdt. Vaak zijn de twee runners pas vlak voor de verkoop aanwezig om direct daarna per scooter weer te vertrekken.

Het station heeft een directe treinverbinding met een nabijgelegen stad in België. Volgens lokale experts maken Belgische harddrugverslaafden gebruik van deze verbinding om aan de achterkant van het station harddrug te kopen. In het station is een loopbrug die over meerdere sporen van het station loopt. Dit is één van de plekken waar de runners vaak op deze klanten wachten. Gebruikers lopen al dan niet samen met de runners naar de achterzijde van het station. Daar is geen cameratoezicht en kunnen runners buiten het zicht van de camera's de transactie afhandelen.

Een lokale drugsexpert geeft aan dat de voornamelijk Belgische gebruikers achter het station de harddrug in gebruikershoeveelheden kopen en meestal direct meenemen in de trein terug naar België. Wanneer het de gebruikers lukt om binnen zeven minuten de drugs te kopen zijn ze met dezelfde trein waarmee ze naar Nederland zijn gekomen

alweer onderweg richting België. Om te voorkomen dat zij bij een van de veelvuldige controles in de trein worden gepakt, verstoppen ze de drugs in de trein.

Relatie met de coffeeshops

Voor wat betreft de handel en werkwijze van runners en dealers zien we weinig verschil tussen beide hotspots. Enig verschil is wellicht dat rond het station er geen enkele relatie lijkt te zijn met de coffeeshop, terwijl aan de kade de coffeeshops ook wel eens wiet verkopen aan de runners die het doorverkopen aan buitenlandse bezoekers.

Aanpak van kopers van drugs

Niet-ingezetenen die softdrugs kopen en verklaren dat ze dit meenemen naar het buitenland riskeren een boete van 160 euro. Deze maatregel is ingevoerd om de buitenlandse kopers in deze gemeente verder te ontmoedigen. Het aantal aan kopers van drugs uitgereikte boetes is volgens experts beperkt. Zij merken op dat ze de voorkeur geven aan een verklaring van een koper over de runner of dealer boven een boete aan de koper. Wanneer zij de koper een proces-verbaal geven, wil hij vaak niet meer meewerken en houdt verder zijn mond. Bij de controles in de Belgische trein werkt het geven van een boete voor het kopen van drugs volgens enkele lokale experts wel beter. De verklaringen van die kopers zijn voor het aanpakken van dealers volgens de experts minder waardevol. Zij zeggen vaker de dealer die vaak in harddrugs handelt niet te kennen.

Illegale verkopers

De runners en dealers zijn vaak sportief gekleed. Zij dragen meestal een spijkerbroek met een trainingsjasje, gecombineerd met gympen en een heuptasje. Sommige dragen een trainingsbroek in plaats van een spijkerbroek. Een enkeling heeft een petje op. Ze spreken vaak Nederlands en Arabisch. Uit de gesprekken die we met ze hebben gevoerd blijkt dat een aantal uit de Randstad afkomstig is, hoewel ze soms al jaren in de gemeente wonen waar ze nu actief zijn. Genoemd zijn Amsterdam, Rotterdam en Gouda als gemeenten van herkomst. Ook in andere onderzoeken naar lokaal drugsbeleid in zuidelijke gemeenten is door experts opgemerkt dat sommige drugsrunners afkomstig zijn uit gemeenten in de Randstad.¹

Het runnen en dealen is voor een aantal de belangrijkste bron van inkomsten. Dat geldt niet voor iedereen. We hebben ook runners gesproken die werken in bijvoorbeeld een horecagelegenheid, maar die zich zodra ze vrij zijn met drugsrunnen bezighouden. Daarnaast zijn er runners en dealers die drugs verkopen om in hun eigen gebruik te kunnen voorzien. We hebben diverse runners gesproken die onder invloed waren. Niet altijd van drugs, maar ook van drank. Het middelengebruik maakt ze niet altijd vriendelijker. Ook onderling hebben we ruzies en onenigheid tussen runners gezien. De klandizie is niet meer wat het tot een aantal jaren geleden was, de

¹ Snippe, J., R. Nijkamp, B. Bieleman (2013). Onderzoek drugsbeleid Venlo 2012-2013. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam; Politieacademie (2014). Softdrugsbeleid in Midden en West Brabant & Zeeland. Politieacademie, Apeldoorn.

concurrentie wordt daardoor groter en de tolerantie naar elkaar ook wellicht minder. Lokale experts beamen dit. Het aantal klanten is volgens hen afgenomen en de runners gaan minder goed met elkaar om, *“het is grimmiger geworden.”* Klanten worden lastig gevallen door de runners, *“iedere Belgische auto wordt aangevallen.”* Waar vroeger de concurrentie geen probleem was omdat er voldoende kopers waren, geeft dat nu door het teruglopen van klanten meer onderlinge spanningen.

Klanten

De klanten van de runners en dealers zijn buitenlandse bezoekers die als coffeeshoptoerist naar Nederland komen, maar wanneer zij niet worden toegelaten tot de coffeeshop en toch drugs willen kopen ter plekke transformeren in een softdrugstoerist. Daarnaast hebben de runners en dealers jeugdige gebruikers van onder de 18 jaar als klant. Zij kunnen niet terecht in de coffeeshop en doen wel eens een beroep op een runner. Deze jeugdige klanten maken echter vooral gebruik van andere klanten die ook wat voor hen willen kopen. Verder is er een categorie klanten die behoort tot de doelgroep van de maatschappelijke opvang. Onder deze groep zitten relatief veel harddruggebruikers.

Drugstoerisme

De drugstoeristen die naar deze gemeente komen bestaan naast de softdrugstoeristen, die kennelijk nog steeds niet op de hoogte zijn van de wijzigingen in het gemeentelijke coffeeshopbeleid, ook uit harddruggebruikers met name uit België. Op de hotspot bij het Centraal Station, met name aan de achterzijde, vormen zij een belangrijk deel van de klanten van de daar actieve dealers.

De reden dat deze gebruikers naar deze gemeente komen om hun drugs te kopen is dat dit voor hen het eerste station over de Nederlandse grens is. Hoewel in hun woonplaats ook harddrugs te koop zal zijn, komen zij volgens lokale experts naar Nederland omdat de straf wanneer ze voor drugsbezit worden aangehouden hier lager is. In Nederland krijgen ze ten hoogste een boete voor een gebruikershoeveelheid aan harddrugs, terwijl dit in België of Duitsland tot een hogere straf zou leiden. Anders dan in het verleden vindt het gebruik van de drugs niet (meer) in de buurt van het station plaats. De harddrugs worden door de gebruikers die met de trein komen vrijwel altijd weer mee de trein in genomen. De pakkans is volgens de lokale experts ondanks dat er controles zijn in de trein relatief laag.

Een aantal jaren geleden zag het er volgens lokale experts aan de achterkant van het station anders uit. Er werd gebruikt in leegstaande panden en bewoners en politie vonden destijds ook voorwerpen van drugsgebruik. Die worden nu niet of nauwelijks meer aangetroffen. Ook de leegstaande panden zijn er niet meer. Er lopen nog wel harddrugsverslaafden rond die er hun drugs komen halen. Het runnen en de handel gaat de hele dag door.

De aanwezigheid van harddruggebruikers wordt volgens lokale experts door veel bewoners gezien als een aspect van de wijk dat er nu eenmaal bij hoort. Zij zouden de aanwezigheid van gebruikers en dealers niet als overlast melden. Er zou bij de

bewoners sprake zijn van gewenning. De aanwezigheid van verslaafden in de straat die contact hebben met jongeren op scooters zal bij sommige bewoners eerder tot een gevoel van onveiligheid leiden dan dat zij er overlast van ondervinden. De dealers vallen de bewoners niet lastig en de harddrugsverslaafde wil alleen zijn drugs en zoekt doorgaans geen problemen. Voor de buurtbewoners die we hebben gesproken is de handel *“een soort achtergrond gebeuren”*. In de tijd dat het nabijgelegen park *“nog echt een junkenpark”* was, was de overlast volgens bewoners vele malen erger. Zij vinden dat drugshandel nu eenmaal hoort bij het wonen in een stad. Zij zijn zich er wel van bewust dat dit op de achtergrond continue speelt. *“Dan zijn ze weer een aantal maanden actief op de ene locatie, dan weer op de andere locatie. Deze buurt is zo en zal zo blijven.”*

4.4 Overlast

In deze paragraaf beschrijven we de aard en omvang van verschillende overlastvormen op de hotspots..

Runners en dealers

Vrijwel alle geënquêteerde omwonenden en ondernemers zien op de hotspot rond de kade en boulevard runners en dealers. Ongeveer de helft geeft aan dat ze wel eens overlast ervaren van deze runners en dealers. Een minderheid meldt er (heel) veel overlast van te ondervinden. Op de hotspot rond het station ziet ongeveer de helft van de geënquêteerde omwonenden en ondernemers wel eens runners en dealers. Een enkele respondent ervaart er (heel) veel overlast van. De overlast rond het station doet zich volgens omwonenden en ondernemers het hele jaar en op alle dagen in dezelfde mate voor, terwijl de overlast op de kade zich meer in de zomermanden en 's middags en 's avonds voordoet.

Tijdens onze observaties hebben we veel personen op straat zien rondhangen, wat meer op de hotspot rond de kade dan rond het station. Op beide locaties hebben we gezien dat ze voorbijgangers aanspreken. Op de hotspot rond de kade hebben we ook handel in drugs waargenomen. In informele gesprekken op en rond deze hotspot zeggen respondenten dat er nog vaak mensen rondhangen. Zij denken dat het runners of dealers zijn. Wel merken respondenten vaak op dat het er minder zijn dan eerder het geval was. Sommigen zeggen dat het er minder zijn dan voor de invoering van het Ingezetenen criterium. Het zijn volgens de respondenten *“jonge mannen tussen de 20 en 30 jaar met een buitenlands uiterlijk”*. Onze respondenten worden ook wel eens aangesproken of ze wiet willen kopen. Vrijwel geen enkele respondent is van mening dat de rondhangende personen een directe relatie hebben met de coffeeshop. Ze proberen wiet te verkopen aan de klanten van de coffeeshops. Ongeveer de helft van de softdrugsgebruikers die we op de hotspot rond de kade spreken en die vrijwel allemaal de coffeeshops bezoeken geven aan dat zij wel eens drugs aangeboden krijgen op de kade. Op de hotspot rond het station gaat het om slechts enkele gebruikers die wel eens zijn aangesproken.

Lokale experts merken op dat de overlast op de kade met name betrekking heeft op softdrugs en dat de overlast vooral zichtoverlast is. Omwonenden zien de drugsrunners, zien ook dat ze voorbijgangers aanspreken en vermoeden vaak dat het om dealen gaat. Enkele experts zien die observaties van omwonenden ook terug in de meldingen, die vaak zouden bestaan uit de mededeling van de bewoner dat de runners en dealers er weer staan.

Op de hotspot rond het station waar volgens diverse lokale experts vooral in harddrugs wordt gehandeld is minder (zicht)overlast, omdat de harddrugsdealers niet willen opvallen in het straatbeeld. Dealers in harddrugs hebben volgens diverse experts meer te verliezen dan de drugsrunners. Wanneer zij worden aangehouden bij een transactie krijgen ze afhankelijk van de hoeveelheid drugs die wordt aangetroffen een straf die hoger is dan voor de handel in softdrugs. Zij zorgen er dan ook voor dat ze zo min mogelijk worden opgemerkt en dat de transactie vlot en zonder gedoe verloopt. Ook voor omwonenden valt de handel die er is niet of nauwelijks op, geeft geen overlast en levert daarom geen drugsmelding op. De dealpanden kunnen wel veel overlast geven. In dat geval wordt er - ook volgens geïnterviewde bewoners - vaak wel gemeld. *“Wat wel heel vervelend is zijn thuisadressen. Dan is er zoveel overlast in korte tijd dat mensen wel melden.”*

Experts menen dat er sprake is van een afnemende meldingsbereidheid, vooral bij bewoners die al langer rond de hotspots wonen. Sommige bewoners hebben al jaren lang te maken met drugshandel rond hun woning. Het is er voor hen min of meer bij gaan horen. Zij constateren het wel, maar zo lang zij er zelf niet of nauwelijks last van hebben melden ze het niet (meer). In informele gesprekken zeggen sommige bewoners dat zij vaak de politie hebben gebeld, maar dat de politie *“vaak niet komt opdagen.”* Volgens deze bewoners heeft het geen zin meer om een melding te maken. Vrouwen die we op de hotspot informeel hebben gesproken geven aan dat zij zich er onveilig voelen en 's avonds niet op de hotspot komen, in elk geval niet alleen.

Overige vormen van drugsoverlast

Andere vormen van overlast doen zich volgens omwonenden en ondernemers (aanzienlijk) minder voor. Rond de hotspot op de kade heeft ongeveer de helft van de omwonden en ondernemers wel eens overlast van verkeer of foutgeparkeerde auto's. Ook het hard rijden met scooters wordt in informele gesprekken door omwonenden genoemd. Rond het station speelt verkeersoverlast volgens hen niet of nauwelijks. Blows op straat zien omwonenden en ondernemers op beide hotspots vaak. Sommige bewoners klagen over de wietlucht die het huis binnen komt doordat jongeren voor de voordeur zitten te blowen en de rookgeur naar binnenkomt. Gebruik van alcohol op straat komt volgens bewoners en ondernemers minder vaak voor, gebruik van harddrugs zelden of nooit.

Overlast coffeeshops

Ook van de coffeeshops ervaren de omwonenden weinig tot geen overlast. Ongeveer de helft ruikt in de buurt van een coffeeshop wel eens een wietlucht, maar de meesten

zeggen hiervan geen overlast te ondervinden. Op de beide hotspots geven slechts enkele omwonenden en ondernemers aan daar (heel) veel overlast van te ervaren.

Drugstoeristen

Bewoners en ondernemers zien vooral bezoekers van coffeeshops. Het onderscheid in coffeeshoptoeristen en softdrugstoeristen lijkt voor hen lastig te maken. Vrijwel alle omwonenden en ondernemers zien wel eens coffeeshoptoeristen en drugstoeristen op de hotspots. Omdat het Ingezetenen criterium in de deze gemeente strikt wordt gehandhaafd en niet-ingezetenen niet tot de coffeeshops worden toegelaten, doelen de bewoners vermoedelijk op personen van wie zij denken dat ze niet in Nederland wonen en naar de gemeente zijn gekomen en drugs willen kopen in de coffeeshop. In feite gaat het hierbij om softdrugstoeristen en niet om coffeeshoptoeristen. Hoe bewoners en ondernemers het ook zien, vrijwel geen enkele respondent ondervindt van deze drugstoeristen overlast. Dat geldt voor zowel de hotspot rond de kade en boulevard als de hotspot rond het station. Voor personen op de hotspots die voor harddrugs komen geldt dat omwonenden en ondernemers dat niet aan de persoon kunnen zien of ze zeggen geen idee te hebben of die ook wel eens op de hotspot aanwezig zijn.

Meldingen

Bij de kade zien we tijdens observaties de runners vaker in de middag en avonden. In de ochtend is er weinig activiteit. Volgens lokale experts zijn de runners actiever in de zomermaanden dan in de wintermaanden. Dat blijkt ook uit meldingen van bewoners bij het Drugsmeldpunt van de gemeente. In de zomermaanden zijn er meer meldingen van bewoners over activiteiten van drugsrunners in hun buurt.

Ontwikkeling

De meeste meldingen zijn in de periode april 2012 tot september 2016 ontvangen in de maanden juni, juli en augustus, terwijl vooral de maanden november en december vaak relatief rustig zijn. Het aantal meldingen is in de wijken waar de hotspots liggen de afgelopen jaren fors afgenomen. Ten opzichte van 2013, toen het aantal meldingen het hoogst was, is in de wijk waarin de hotspot rond de kade ligt het aantal meldingen met drie kwart afgenomen, terwijl dit in de wijken waarin de hotspot rond het station ligt ongeveer is gehalveerd. Lokale experts merken hierover op dat er bij de bewoners wellicht sprake is van meldingsmoeheid of dat er bij hen mogelijk gewenning optreedt. Uit de enquête onder omwonenden blijkt dat op beide hotspots een minderheid overlast van drugs of alcohol heeft gemeld bij politie of gemeente.

Op de hotspots zelf - waar relatief veel werd gemeld door omwonenden - is eveneens sprake van een daling van de drugsmeldingen. Op de hotspot rond de kade is deze daling het sterkst. Het aantal woningen dat zicht heeft op de hotspot is beperkt. Bewoners van deze woningen zien wat er op de kade gebeurt en zijn volgens lokale experts de voornaamste melders van overlast. *“Het zijn geen heel frequente melders, maar er zijn wel melders die vaker een melding maken.”*

De informatie van bewoners is in de loop van de tijd gedetailleerder geworden, mede omdat het drugsmeldpunt daar ook gericht en meer is naar gaan vragen. Wanneer zij de bewoner terugbellen, vertellen ze aan welke informatie zij behoefte hebben, zoals signalementen van verkopers, automerken en kentekens. In de informatieverstrekking wordt dat in folders ook naar bewoners gecommuniceerd. Op de hotspot rond het station, waar door omwonenden (aanzienlijk) minder overlast werd gemeld, is de daling ook minder sterk (ongeveer een derde). Rond het station lijkt minder sprake te zijn van de door diverse experts vermelde meldingsmoeheid en gewenning aan overlast.

4.5 Vergelijking 2015

De drugsoverlast heeft sinds 2012 een hoge prioriteit gekregen in de lokale driehoek. Politie en gemeente pakken met het DOEN (Drugs Overlast Effe Niet) team samen de overlast aan. Uit de eerste meting in 2015 bleek dat de bewoners de overlast als stabiel zagen, terwijl de gemeente en de politie vooral op de wat langere termijn van een beheersbare situatie en daling van de overlast spraken. De stringente aanpak van de straathandel leek zijn vruchten af te werpen.

Ook in 2016 zijn runners en dealers nog volop aanwezig op de hotspots. Ze lopen er rond, staan in kleine groepjes en spreken voorbijgangers aan. Op hotspot rond de kade en boulevard waar vrijwel nog uitsluitend bezoekers van de coffeeshops komen, is dit gedrag zichtbaarder dan op de hotspot rond het station waar zij meer opgaan in het winkelend en werkend publiek.

Hotspot kade en boulevard

De situatie op de hotspot rond de kade en boulevard kunnen we vergelijken met de vorige meting van de monitor omdat deze hotspot in beide metingen is onderzocht. Van het beperkte aantal omwonenden en ondernemers rond de kade en boulevard dat zicht heeft op de hotspot en door ons is geënquêteerd, zien ook in 2016 vrijwel alle respondenten er nog runners en in iets mindere mate dealers. Ongeveer de helft ervaart er wel eens overlast van runners. Dat is meer dan in de meting van 2015 toen een minderheid van de respondenten van runners overlast ondervond.

Het verschil is dat in 2015 meer bewoners zijn geënquêteerd, terwijl gesproken wordt van de buurt als het geografische gebied waar de overlast is ervaren en niet van de hotspot zelf. Door het bevragen van een relatief groot aantal respondenten, zullen ook bewoners zijn geënquêteerd die geen direct zicht hebben op de hotspot. Zij zullen daardoor minder snel runners en dealers hebben waargenomen en er ook minder overlast van hebben ondervonden. Dat blijkt ook uit de meldingen van overlast van alcohol-/drugsoverlast die omwonenden het afgelopen jaar hebben gedaan. In de eerste meting hebben negen van de 95 bewoners (9%) overlast gemeld, terwijl dit er in de tweede meting zeven van de 20 omwonenden (35%) zijn. De verschillen in geënquêteerde omwonenden en met name de afstand tot de hotspot maakt een rechtstreekse vergelijking tussen de resultaten van beide metingen lastig. In hoeverre

de overlast in 2016 verder is afgenomen, is op basis van de enquête onder de bewoners niet vast te stellen.

Cijfers meldpunt

Van het drugsmeldpunt hebben we de meldingen van drugsoverlast van bewoners ontvangen van mei 2012 tot en met augustus 2016. Uit dit overzicht blijkt dat bewoners sinds 2013 rond beide hotspots jaarlijks (aanzienlijk) minder overlast zijn gaan melden. Op de hotspot rond de kade en boulevard is deze afname het sterkst. Door lokale experts wordt hierover echter opgemerkt dat deze meldingen afhankelijk zijn van de inzet van de politie op de hotspots en de politieke aandacht die er voor is. Door de inzet van de politie is volgens diverse experts mede door het opleggen van gebiedsontzeggingen en –verboden vanwege het overtreden van een samenscholingsverbod het aantal runners en dealers afgenomen. Maar ook zij vragen zich hierbij af of dit ook tot minder overlast leidt met name voor omwonenden van de hotspot op de kade en boulevard. De toenemende zichtbaarheid van runners en dealers op die hotspot in combinatie met de niet altijd vriendelijke bejegening van bezoekers van de coffeeshops door deze illegale verkopers en de onderlinge concurrentie tussen runners die wordt aangewakkerd door een teruglopend aantal buitenlandse bezoekers zou volgens deze experts ook wel eens tot meer overlast voor omwonenden kunnen leiden.

4.6 Resumé

In deze grensgemeente in Zuid-Nederland, waar vooral drugsrunners op overlastlocaties actief zijn, hebben we twee hotspots geselecteerd. De eerste hotspot is de kade en boulevard waar twee van de drie coffeeshops op deze hotspot zijn gevestigd. De derde coffeeshop ligt in een zijstraat van de boulevard. Deze hotspot is gekozen vanwege de aanwezigheid van drugsrunners die softdrugs aanbieden aan passanten en overlast zouden geven. Dit gebied is ook in de eerste meting van de monitor onderzocht.

De tweede hotspot bestaat uit het plein voor het station en een straat daarachter. Ook op deze locatie zijn runners actief die zich vooral richten op buitenlandse bezoekers die met de trein naar de gemeente komen. Een deel van de buitenlandse bezoekers bestaat uit drugsgebruikers die voor harddrugs zouden komen. In één van de zijstraten is een coffeeshop gevestigd.

Alle respondenten benadrukken in de gesprekken dat het coffeeshoptoerisme in deze gemeente sinds de invoering van het Ingezetenen criterium en de strikte handhaving ervan fors is afgenomen. Vanwege de strikte handhaving gaat het niet langer om coffeeshoptoeristen, want de coffeeshops komen niet-ingezetenen niet meer in, maar om softdrugstoeristen. Het aantal niet-ingezetenen dat naar deze gemeente komt om softdrugs te kopen in de coffeeshops neemt geleidelijk verder af.

Uit de enquête onder omwonenden en informele gesprekken op de hotspots blijkt dat de meeste respondenten geen onderscheid maken tussen straatdealers en drugsrunners.

Ze weten vaak niet of de verkoper daadwerkelijk drugs bij zich heeft. Volgens lokale experts zijn er vrijwel alleen nog drugsrunners op beide hotspots aanwezig. De werkwijze van de verkopers is de afgelopen jaren gewijzigd. De runners maken contact met de kopers, terwijl de verkoop van de drugs later op een afgesproken locatie buiten de hotspot plaatsvindt.

Vrijwel alle geënquêteerde omwonenden en ondernemers zien op de hotspot rond de kade en boulevard runners en dealers. Ook tijdens onze observaties zien we dat er runners actief zijn en dat er in drugs wordt gehandeld. Ongeveer de helft van de omwonenden en ondernemers geeft aan hiervan wel eens overlast te ondervinden. Een minderheid meldt er (heel) veel hinder van te ondervinden. Op de hotspot rond het station ziet ongeveer de helft van de geënquêteerde omwonenden en ondernemers wel eens runners en dealers. Ook tijdens onze observaties zien we dat hier runners actief zijn. Een enkele respondent ervaart (heel) veel hinder van de drugsrunners. Overige vormen van drugsoverlast - zoals verkeersoverlast, overlast van coffeeshops en softdrugstoeristen - doen zich op de beide hotspots niet of nauwelijks voor.

Evenals in 2015 zijn ook in 2016 runners en dealers nog volop aanwezig op de hotspots. Ze lopen er rond, staan in kleine groepjes en spreken voorbijgangers aan. Op de hotspot rond de kade en boulevard - waar vrijwel nog uitsluitend bezoekers van de coffeeshops komen - is dit gedrag zichtbaarder dan op de hotspot rond het station waar zij meer opgaan in het winkelend en werkend publiek.

Onderwerpen

De gemeente is geselecteerd omdat het I-criterium strikt wordt gehandhaafd en er sprake is van verplaatsing van de drugshandel naar andere (minder zichtbare) verstrekingskanalen. Daarbij zou het vooral om harddrugs gaan, terwijl onduidelijk is in hoeverre de markten van soft- en harddrugs elkaar overlappen.

Handhaving I-criterium

Sinds de invoering van het I-criterium en de handhaving ervan is het aantal softdrugstoeristen in deze gemeente sterk afgenomen. Uit de meldingen van bewoners die door het drugsmeldpunt zijn ontvangen, blijkt dat bewoners op de hotspot rond de kade en boulevard veel minder overlastmeldingen hebben gedaan. De afname is het sterkst in 2014 en zet zich voort in 2015 en 2016, maar vlakt steeds verder af. Doordat tevens de meldingsbereidheid lager zou zijn geworden, is het volgens experts lastig aan te geven of de door bewoners ervaren overlast in 2016 nog verder is afgenomen en daadwerkelijk lager is dan in 2015.

Verplaatsing

Op basis van onze observaties en gesprekken met de respondenten is onze indruk dat de runners eerst contact maken en dat later op een plek buiten de hotspot de afhandeling van de drugstransactie plaatsvindt. Volgens lokale experts is de verkoop van drugs in deze gemeente niet exclusief gebonden aan de twee hotspots. Ook in de directe omgeving van de hotspots, bijvoorbeeld in de nabijgelegen straten, vindt de verkoop volgens hen plaats. Verder noemen ze diverse wijken van de stad, dorpen in

de buurt, snelwegen, grote parkeerplaatsen aan de snelweg en winkelcentra als locaties waar illegale verkoop van drugs plaatsvindt.

Ook wijken en dorpen in de buurt van de grens zijn volgens hen contact- en transactieplaatsen voor drugskopers en -verkopers. Omdat er minder softdrugstoeristen zijn heeft de politie meer tijd voor het aanpakken van deze handel. Onder druk van deze handhaving zijn dealers voorzichtiger geworden en zetten ze meer tussenpersonen in voordat zij op een onopvallende locatie tot de verkoop overgaan. In hoeverre dit tot minder drugsgelateerde overlast leidt is onduidelijk. Op de locaties waar voordat het I-criterium werd ingevoerd de handel plaatsvond - onder meer de beide hotspots - is er sprake van een afname, maar onder druk van de handhaving door de politie heeft de handel zich deels verplaatst naar andere delen van de gemeente.

Scheiding der markten

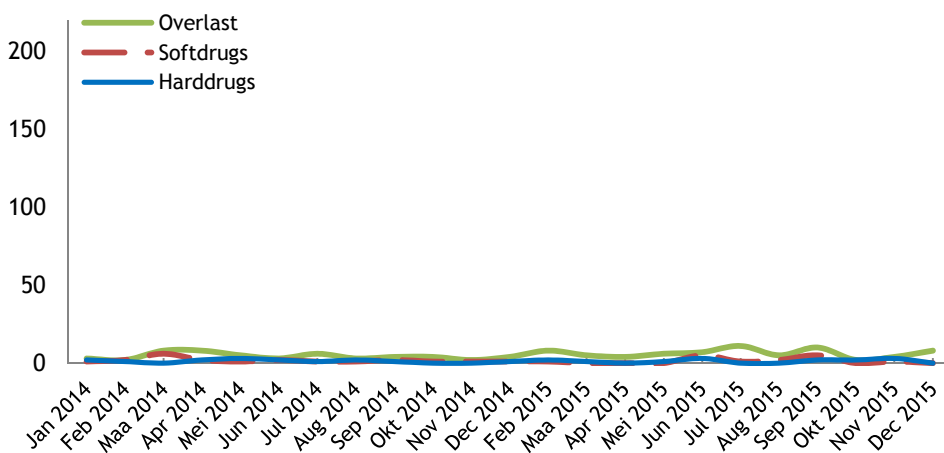
Volgens experts bieden runners ook harddrugs aan. Een strikte scheiding tussen de verkoop van soft- en harddrugs is hierbij niet echt te maken. Runners zijn de afgelopen jaren breder geworden in hun aanbod. Naast softdrugs bieden zij ook harddrugs aan. De experts zijn echter van mening dat er nog wel sprake is van enige scheiding in de hard- en softdrugsmarkt. Op de hotspot rond het station worden aan de voorzijde van het station op straat vooral softdrugs verkocht, terwijl aan de achterzijde van het station harddrugs worden aangeboden.

5. GEMEENTE IV Hangjongeren en straatdealers

In dit hoofdstuk behandelen we de resultaten van het verdiepende veldwerk in een kleine gemeente in de grensstreek van Oost-Nederland. Deze gemeente is geselecteerd, omdat twee van de drie onderwerpen die voortkomen uit de eerste fase hier een rol spelen. Het gaat om de handhaving van het I-criterium en de scheiding der markten.

Deze gemeente heeft één coffeeshop die (zeer) veel Duitse coffeeshoptoeristen trekt. Er zou niet of nauwelijks sprake zijn van coffeeshopoverlast. Drugsgelateerde overlast wordt in deze gemeente niet of nauwelijks gemeld (zie figuur 5.1). Volgens de geraadpleegde experts richt de coffeeshop zich vooral op de Duitse markt. Het I-criterium is ten tijde van het onderzoek niet in het gemeentelijke beleid opgenomen en wordt derhalve niet gehandhaafd. De illegale verkoop (vooral door straatdealers) van softdrugs bedient volgens hen vooral de lokale (Nederlandse) markt en de drugsproblematiek is bovendien breder dan alleen softdrugs. Volgens de experts is er een toename van de handel in en het gebruik van harddrugs (speed, xtc) door jongeren. De vraag is ook of er nog wel sprake is van een scheiding van de markten van soft- en harddrugs.

Figuur 5.1 Geregistreerde overlast-, softdrugs- en harddrugsincidenten in verdiepingsgemeente II

We hebben in deze gemeente één hotspot vastgesteld waarin ook de coffeeshop ligt. In totaal zijn zeven lokale experts geraadpleegd, 17 informele gesprekken gevoerd op de hotspot, 43 omwonenden geënquêteerd, 41 softdrugsgebruikers ondervraagd en 40 observaties uitgevoerd.

5.1 Beschrijving hotspot

De hotspot ligt in het centrum van de stad aan de rand van het winkelgebied. De kern van de hotspot wordt gevormd door een ruime parkeerplaats en een park. Aan één zijde van de parkeerplaats ligt een drukbezochte winkelstraat die voornamelijk door

winkelend publiek wordt gebruikt. Volgens omwonenden is het er vooral druk in de weekenden. Aan de parkeerplaats zijn enkele winkels gevestigd, onder meer een smartshop waar tevens kweekbenodigdheden worden verkocht. Aan de andere kant van de parkeerplaats liggen appartementen voor senioren. De parkeerplaats is aan de beide overige kanten toegankelijk voor verkeer.

Aan één kant komt de uitrijstraat van de parkeerplaats uit op een straat waaraan een park is gelegen. Het park wordt doorkruist door voetpaden waaraan enkele bankjes staan. Op een grasveld staan enkele ligbanken. De zijde van het park aan de achterkant van de panden die aan de winkelstraat zijn gelegen, grenst aan een restaurant met een terras. Rond het park liggen enkele winkels met bovenwoningen, een kantoorpand met aangrenzend een kleinere parkeerplaats en enkele woningen met tuinen die vaak met struiken en een muur zijn afgeschermd van het park. Het park is een oase van rust vergeleken met de drukbezochte winkelstraten in het centrum.

Op ongeveer 100 meter van de parkeerplaats is de coffeeshop gevestigd, de enige coffeeshop in deze gemeente. Rond de coffeeshop zijn enkele winkels, bedrijven en woningen gevestigd. De politie en de gemeente beschouwen de parkeerplaats en het park als een hotspot wanneer het gaat om overlast van softdrugs in de openbare ruimte. De parkeerplaats wordt ook gebruikt door bezoekers van de coffeeshop. Jongeren proberen aan deze vaak buitenlandse bezoekers softdrugs te verkopen. Het park wordt gebruikt door omwonenden voor een korte wandeling en door jongeren die er op de bankjes zitten, er wat drinken en er ook wel eens een joint roken.

Reden voor keuze hotspot

In de gemeente zijn meer locaties dan alleen het park waar jongeren rondhangen en softdrugs gebruiken. De groep jongeren die softdrugs gebruikt in het openbaar bestaat volgens geïnterviewde lokale experts, onder meer medewerkers van het lokale jongerenwerk en de politie, naar schatting uit zo'n 30 personen. De mobiliteit van deze jongeren is volgens hen groot, mede door het intensieve politietoezicht op samscholingen van jongeren en het drugsgebruik in het openbaar. Jongeren ontmoeten elkaar in kleinere groepen op diverse plekken verspreid over het hele centrum en de buurten daaromheen. Populaire plekken zijn volgens politie en gemeente locaties waar zij uit het zicht en redelijk anoniem kunnen verblijven. Voor één van deze hangplekken, een plein van een school voor voortgezet onderwijs, geldt een samscholingsverbod.

Het park op de hotspot wordt door de lokale experts als een veel gebruikte hangplek voor jongeren genoemd. In het park zou sprake zijn van druggebruik en drugshandel door jongeren. De aanwezigheid van deze jongeren in het park kan voor omwonenden en overige gebruikers van het park tot overlast leiden. De nabijgelegen parkeerplaats wordt gebruikt door winkelend publiek, maar ook door bezoekers van de coffeeshop. Met name de Duitse bezoekers zouden er door straatdealers worden benaderd. Park en parkeerplaats vormen volgens de experts de kern van de problematiek in de gemeente. Daar is sprake van een concentratie van gebruik en handel in drugs waardoor met name omwonenden zich onveilig zouden voelen.

5.2 Coffeeshop en coffeeshoptoerisme

In deze paragraaf behandelen we hoe de situatie rondom de coffeeshop eruit ziet en of er sprake is van coffeeshoptoerisme.

Coffeeshop

In de gemeente is één coffeeshop gevestigd. Deze coffeeshop ligt op ongeveer 100 meter van de hotspot. Vanaf de coffeeshop is het naar het parkeerterrein nog geen minuut lopen. Pal voor de coffeeshop splitst de weg. De straten liggen aan beide zijden van de coffeeshop. De coffeeshop is gevestigd in een relatief groot pand dat meerdere verdiepingen hoog is. De voorzijde van het pand ligt tegen de splitsing aan, de wegen lopen aan beide zijden van het pand, waardoor er links en rechts van het pand geen directe burens zijn. Aan de brede achterzijde van het pand grenzen wel woningen. Deze bewoners hebben geen zicht op de ingang van de coffeeshop. Aan de straat die vanuit het centrum naar de coffeeshop loopt liggen aan beide zijden enkele woningen en winkels die wel zicht hebben op de voordeur van de coffeeshop.

De coffeeshop is gevestigd op de begane grond. De tweede verdieping van het pand is niet meer als coffeeshop in gebruik en staat al langere tijd leeg. De eigenaar wil graag zicht houden op de klanten en de situatie beheersbaar houden. In overleg met de gemeente heeft hij op de begane grond een zitgedeelte gehouden waar bezoekers ook kunnen gebruiken. Hij wil zo voorkomen dat ze buiten op straat gaan gebruiken.

Bij de voordeur van de coffeeshop staan de hele dag twee portiers of gastheren zoals de eigenaar ze noemt. Zij controleren de bezoekers bij binnenkomst op leeftijd en vragen naar een identiteitsbewijs. Zij houden ook toezicht op de omgeving en het parkeergedrag van de bezoekers in de omgeving van de coffeeshop. Hierbij maken ze ook gebruik van camera's die aan de buitenkant van de coffeeshop hangen en waarmee de portiers en het overige personeel de omgeving kunnen monitoren. Wanneer zij misstanden waarnemen treden zij daartegen op. Foutparkeerders worden door de portiers gecorrigeerd, zwerfafval ruimen ze direct op en straatdealers in de omgeving van de coffeeshop sturen ze weg. Tijdens het observeren zien we dat ze jongeren die buiten blijven wachten op vrienden die de coffeeshops zijn ingegaan, verzoeken om door te lopen. Bezoekers die de fiets voor de coffeeshop neerzetten vragen ze die in het fietsenhok aan de zijkant van de coffeeshop te parkeren.

De meeste geënquêteerde omwonenden geven aan geen overlast te ervaren van foutgeparkeerde auto's en/of druk autoverkeer. Een minderheid ervaart wel eens overlast van foutgeparkeerde auto's en/of druk autoverkeer, enkele omwonenden vinden dat hiervan in hun buurt veel overlast is. Volgens enkele omwonenden die we op de hotspot hebben gesproken, doet deze vorm van overlast zich wel eens voor in het weekend. Het is hen niet altijd duidelijk of het om bezoekers van de coffeeshop gaat of om winkelend publiek.

Op ongeveer 50 meter van de coffeeshop zit een basisschool. De openingstijden van de coffeeshop zijn volgens de eigenaar afgestemd op de schooltijden van de

basisschool en andere nabijgelegen scholen. Op dagen door de week is de coffeeshop na 15.00 uur geopend, in het weekend eerder. Verder onderhoudt de eigenaar het contact met de omwonenden en ondernemers in de buurt. Hij kent deze omwonenden en ondernemers en heeft veelvuldig contact met ze. Het contact is volgens hem goed. In de enquête onder omwonenden en ondernemers en de informele gesprekken is het contact met de coffeeshophouder niet genoemd, maar er is ook geen wanklank gehoord over de coffeeshop.

Coffeeshoptoerisme

De coffeeshop wordt goed bezocht. Tijdens observaties zien we de heel dag aanloop, binnen is het vaak druk en in de avonduren vormt zich een rij voor de kassa. De coffeeshop richt zich evenals de detailhandel in deze gemeente op Duitse klanten. We zien ook veel Duitsers de coffeeshop bezoeken. De softdrugs in de coffeeshop is in verhouding relatief prijzig. Een gram kost gemiddeld 12 euro. De eigenaar zegt zich voor de hoogte van de prijzen te baseren op de prijzen die het Trimbos noemt en op coffeeshops in nabijgelegen gemeenten. Hij wil niet te laag zitten omdat hij geen aanzuigende werking wenst. Wanneer hij lagere prijzen hanteert verwacht hij een grotere toeloop van met name Duitse klanten met mogelijk overlast voor de omgeving.

Op straat worden softdrugs voor zeven of acht euro per gram aangeboden. Bij de dealers op straat zijn ook grotere hoeveelheden te verkrijgen. De bezoekers van de coffeeshop zijn voornamelijk Duitsers die gebruikershoeveelheden halen. Veel bezoekers maken gebruik van de parkeerplaats op de hotspot op ongeveer een minuut lopen van de coffeeshop. Naast de parkeerplaats is een smartshop gevestigd waar ook kweekbenodigdheden worden verkocht. Volgens enkele lokale experts komen ook de personen die actief zijn in de wietkweek daar hun inkopen doen. Volgens deze experts komen alle personen die met softdrugs te maken hebben - kwekers, dealers en gebruikers – om hen moverende redenen naar de hotspot.

5.3 Illegale verkoop en softdrugstoerisme

Vooraf rond de parkeerplaats en in het park zouden softdrugs worden verkocht. Tijdens de observaties hebben we dit niet waargenomen. Dealers hebben we rond de parkeerplaats ook niet gezien. In het park treffen we wel jongeren aan die softdrugs gebruiken. Enkele jongeren geven aan ook wel drugs te verkopen, vooral aan andere jongeren, maar ook wel aan Duitse bezoekers die hun auto op de parkeerplaats parkeren. Rond de coffeeshop vindt geen verkoop plaats volgens lokale experts en omwonenden. De portiers van de coffeeshop geven aan dat ze af en toe worden getipt door bezoekers die zijn aangesproken door dealers of door personen die hen vragen softdrugs voor ze te kopen in de coffeeshop. Wanneer deze dealers of personen dat in het zicht van de coffeeshop doen spreken de portiers hen er op aan en verzoeken ze weg te gaan. Het gaat volgens hen altijd om lokale jongens, die wat geld willen verdienen. Dat is ook de indruk van lokale experts. Zij onderscheiden verschillende groepen jongeren, die we hieronder bespreken.

Gebruikers

De jongste groep van 13 tot 16 jaar bestaat uit jongeren – vooral jongens, maar ook enkele meiden - die softdrugs gebruiken. Zij kunnen dit niet kopen in de coffeeshop en zijn aangewezen op de illegale verkoop. Naast de hotspot kopen deze jongeren volgens lokale experts ook softdrugs op andere locaties in de gemeente, onder meer in de omgeving van scholen of andere plekken waar ze wel eens rondhingen.

Verder zijn er diverse groepen jongeren in de leeftijd van 15 tot 25 jaar die op de hotspot rondhingen, bij de parkeerplaats of in het park. Zij zeggen in de informele gesprekken die we met ze hebben gevoerd dat deze locatie voor hen een ontmoetingsplek is en dat er in de gemeente voor hen verder weinig plekken zijn waar zij terecht kunnen. Zij hangen buiten rond omdat er naast thuis gamen weinig voor ze te doen is. De andere plekken waar zij kwamen – een sisha lounge, een jongerencentrum – zijn gesloten. Bij de voetbalclub worden ze weggestuurd, ook al zijn ze er alleen maar aan het voetballen. Omdat de doelnetten zijn vernield mogen zij (ook) daar niet meer komen. Op een locatie in de gemeente waar zij ook wel rondhingen, bij een sporthal, geldt sinds enige tijd een gebiedsverbod en daar komen ze niet meer.

Op de hotspot gebruiken de jongeren softdrugs en drinken ook wel eens alcoholische dranken. In een gesprek met een groepje jongeren zeggen zij dat ze voorbijgangers die langs komen wel eens aanspreken of groeten. Ze merken dat deze voorbijgangers dat niet altijd prettig vinden wanneer ze door iemand uit hun groep worden aangesproken. De softdrugs die zij op de locatie gebruiken, kopen zij af en toe in de coffeeshop. Dat heeft niet hun voorkeur; de prijzen in de coffeeshop vinden zij te hoog. Zij kopen de softdrugs liever ergens anders. Ze proberen ook wel eens softdrugs te verkopen aan Duitsers die op de hotspot parkeren en naar de coffeeshop gaan om wiet te kopen. Ook op de hotspot vraagt de politie hen vaak of ze zich willen verwijderen onder dreiging van een boete. Tevens vraagt de politie hen naar hun identiteitsbewijs, controleert hun sigaretten en wanneer ze softdrugs bij zich hebben wordt dat in beslag genomen. Wanneer iemand meer dan vijf gram bij zich heeft wordt hij volgens deze jongeren door de politie meteen als een dealer beschouwd.

Dealers

Daarnaast zijn er volgens experts en enkele ondernemers, bewoners en jongeren die we op de hotspot op informele wijze hebben gesproken verkopers van softdrugs op de hotspot. Volgens zowel de lokale experts als personen (ondernemers, voorbijgangers en rondhangende jongeren) die we op en rond de hotspot hebben gesproken benaderen de straatdealers wel eens Duitse bezoekers die op de parkeerplaats hun auto parkeren en bieden zij hen softdrugs aan. Van de softdrugsgebruikers die we hebben gesproken, waarvan ongeveer de helft Duits is, zeggen slechts enkele gebruikers dat zij de afgelopen maand drugs aangeboden hebben gekregen buiten de coffeeshop.

Volgens enkele ondernemers, voorbijgangers en jongeren gaat het bij de illegale verkoop van softdrugs om dealers van 20 tot 25 jaar die afkomstig zijn uit de gemeente zelf of de dorpen in de directe omgeving. De dealers kopen volgens hen

softdrugs in bij grotere dealers of wietkwekers en verkopen dit in kleinere hoeveelheden op straat. Vaak gebruiken de straatdealers zelf ook. Wanneer zij bijvoorbeeld tien gram verkopen maken ze volgens deze geïnterviewden voldoende winst om in hun eigen gebruik te kunnen voorzien. Een enkeling zou niet zelf gebruiken en in drugs dealen om toch wat geld te verdienen.

De door lokale experts genoemde leeftijden variëren enigszins, maar grofweg gaat het om jongvolwassenen van rond de twintig tot 30 jaar. Van deze personen worden verschillende omschrijvingen gegeven. Een enkele lokale expert beschrijft als achtergrondkenmerk hun sociale status, terwijl andere experts kenmerken als leeftijden en etniciteit benoemen. Het zou gaan om jongvolwassenen die geen aansluiting vinden bij de arbeidsmarkt en vaak zelf ook al op jonge leeftijd zijn gaan gebruiken. Zij wonen in sociaaleconomisch minder sterke buurten van de gemeente en zouden contacten hebben met lokale criminele netwerken. Het gaat volgens enkele experts om zowel autochtone jongeren als jongeren met een andere etnische achtergrond.

Onduidelijk is hoe de verkopers precies aan hun softdrugs komen. Een aantal jongvolwassenen hebben contacten met criminele netwerken waarvan ook wietkwekers deel uitmaken. Daarnaast veronderstellen enkele lokale experts dat dealers op de hotspot, waar ook een smartshop is gevestigd waar men eveneens kweekbenodigdheden kan kopen, contacten met kwekers hebben gelegd die hen van voorraad voorzien. We hebben geen informatie uit andere bronnen waardoor deze veronderstelling wordt bevestigd.

Van de geënquêteerde omwonenden en ondernemers neemt slechts een beperkt deel waar dat er personen op de hotspot zijn die drugs te koop aanbieden. Of het hierbij om softdrugs of harddrugs weten ze vaak niet. Het merendeel van de omwonenden en ondernemers ziet nooit runners of dealers op de hotspot.

Tijdens observaties hebben wij ze ook niet gesignaleerd. Onze indruk is dat handel op straat wel voorkomt, maar niet heel frequent. In een gesprek met een groep jongeren in het park wordt dit door hen bevestigd. Eén van deze jongeren zegt wel eens softdrugs te verkopen op straat, bij voorkeur aan Duitsers. Zij betalen meer voor een gram en kopen ook grotere hoeveelheden.

Harddrugs

Over het aanbod van harddrugs op de hotspot lopen de meningen uiteen. Volgens enkele lokale experts en enkele op de hotspot geïnterviewde personen is er op de hotspot sprake van handel in harddrugs. Enkele dealers zouden ook harddrugs aanbieden. Hierbij zou het vooral gaan om cocaïne en amfetamine. Ook worden designerdrugs genoemd. Het zou gaan om mephedrone, een amfetamineachtige drug met de straatnaam miauw miauw. Tijdens observaties hebben we geen handel in harddrugs waargenomen.

Het aanbod van harddrugs in de gemeente is volgens andere lokale experts echter gescheiden van het aanbod van softdrugs. Het gaat volgens deze experts om andere verkopers, vaak oudere dealers dan de relatief jonge straatdealers in softdrugs, om een andere doelgroep, lokale jongeren die vooral tijdens het uitgaan drugs gebruiken en verslaafden en niet de Duitsers die de coffeeshop bezoeken, en ook vaak om andere locaties, omgeving station en in sommige cafés.

5.4 Overlast

In deze paragraaf beschrijven we de aard en omvang van verschillende overlastvormen op de hotspot. De coffeeshop ligt net buiten de hotspot. Rond de coffeeshop wordt niet of nauwelijks overlast ervaren. Volgens een lokale expert zijn er de afgelopen tien jaar geen overlastmeldingen van de coffeeshop geweest. Op de hotspot gaat het om overlast van (hang)jongeren die in het openbaar blowen en drinken, van dealers en van uitgaanspubliek.

Hangjongeren in het park

In het park staan enkele bankjes waar vaak een aantal jongeren zitten. Tijdens de observaties hebben we vaak jongeren aangetroffen, vooral 's middags en aan het begin van de avond hangen ze er rond, in kleine groepen of alleen. Het maximum aantal jongeren dat we als groep hebben aangetroffen bedraagt vijf personen. Meestal zijn ze met twee of drie personen in een groep aanwezig, soms met meerdere groepen tegelijk. Na 20.00 uur 's avonds hebben we in het park geen jongeren meer aangetroffen die er rondhingen. Het park is 's avonds overigens niet of nauwelijks verlicht. Naast rondhangen hebben we een paar keer gezien dat de rondhangende jongeren softdrugs gebruiken. Ander gedrag dat als overlastgevend kan worden ervaren hebben we niet of nauwelijks waargenomen. Een jongen staat een keer op een zitbank. Wanneer ze op de fiets zijn, parkeren ze de fiets bij de bankjes. Uit onze observaties blijkt dat de jongeren veel rommel achterlaten. Na hun vertrek liggen er rond de bankjes lege blikjes energydrank, wietzakjes en chipszakken op de grond. Het park wordt op het moment dat er jongeren rondhangen vaak ook gebruikt door andere personen, buurtbewoners die er wandelen, de hond uitlaten of in het park op een bankje zitten.

In het park hebben we gesproken met enkele groepen rondhangende jongeren en bezoekers van het park die er vaak wandelen of er de hond uitlaten. De bezoekers zeggen de jongeren vaak tegen te komen. Een enkele bezoeker ervaart de aanwezigheid van deze jongeren als onprettig. De meeste parkbezoekers zeggen er geen aanstoot aan te nemen. In de enquête onder omwonenden en ondernemers is gevraagd naar wat zij als prettig ervaren in de buurt en wat als minder prettig. Het merendeel van de omwonenden van de hotspot ervaart hun buurt als rustig of veilig en als fijn of gezellig. De ondernemers waarderen vooral de goede bereikbaarheid en parkeergelegenheid. Daarnaast benoemen enkele bewoners expliciet het park als het meest prettige aspect van de buurt. Op de vraag naar de minder prettige aspecten van hun buurt kan een minderheid van de bewoners niets concreets benoemen.

Omwonenden die dat wel kunnen, noemen vooral het laden en lossen van vrachtwagens, de overlast van horeca en de rommel op straat, waaronder sigarettenpeuken die zijn achtergelaten door horecabezoekers. Door een enkele bewoner wordt het rondhangen van jongeren en het park als meest onprettige aspect van de buurt genoemd.

In een door de gemeente in 2015 gehouden enquête onder een steekproef van alle bewoners van de gemeente is gevraagd naar plekken waar de respondent liever niet komt omdat die zich daar onveilig voelt. De locatie die het meest als onveilige locatie is genoemd is het park. Het park is vaker genoemd dan het asielzoekerscentrum in de gemeente of het centraal station die als tweede en derde meest onveilige locatie uit de enquête naar voren komen. Bewoners geven aan zich 's avonds en/of vanwege de aanwezigheid van jongeren in het park onveilig te voelen. Omdat er in en rond de hotspot relatief weinig omwonenden zijn, zijn deze bewoners vooral woonachtig in andere buurten van de gemeente. In hoeverre de beleving van omwonenden over de veiligheid in het park overeen komt met die van de overige bewoners van de gemeente is niet bekend.

Middelengebruik

Verder hebben we de omwonenden en ondernemers gevraagd naar blowen op straat. Ongeveer de helft zegt dat ze dat wel eens zien. Enkele bewoners geven aan dat zij daarvan in enige mate ('een beetje') overlast ervaren. Het drinken van alcohol op straat of dronken personen komt volgens omwonenden en ondernemers vaker voor. Het merendeel van de omwonenden en ondernemers ziet dat wel eens, waarvan een minderheid in enige mate ('een beetje') overlast ervaart. De overlast wordt vooral 's avonds en in het weekend ervaren.

Dealers

Uit informele gesprekken op de hotspot blijkt dat omwonenden en ondernemers bekend zijn met de dealers en ook met de hangjongeren op de hotspot. Enkele ondernemers geven aan dat er in de omgeving van hun winkel aan de achterzijde waar een steeg uitkomt op het aangrenzende park drugs worden gebruikt en in gedeald. Op deze plek is een voertuig van een ondernemer meerdere malen beschadigd. Een andere ondernemer merkt op dat er 's avonds veel jongeren rondhangen. Zij zegt er aan gewend te zijn, de jongeren zijn er vaak en zij beschouwt het bijna als normaal. Het is geen overlast volgens deze ondernemer, daarom meldt ze het niet. Diverse omwonenden geven eveneens aan wel eens drugshandel te signaleren, maar ook zij zeggen er geen overlast van te ondervinden. Enkele bewoners geven aan dat er in het park door jongeren drugs worden gebruikt, dat er jonge mannen rondhangen op de parkeerplaats die drugs proberen te verkopen aan Duitsers en dat er soms rare figuren rondlopen waar zij zelf niet, maar andere bewoners zich wel onveilig door zouden voelen.

In de enquête onder omwonenden en ondernemers zijn enkele vragen gesteld over overlast van drugshandel op straat. Gevraagd is of zij op de hotspot wel eens drugsrunners of dealers zien. Een enkele omwonende of ondernemer ziet wel eens een

drugrunner, een minderheid ziet wel eens dealers. Geen enkele omwonende of ondernemer zegt echter overlast te ervaren van drugrunners of van dealers.

Duitsers maken massaal gebruik van de parkeergelegenheid op de hotspot. Vrijwel alle omwonenden zien op de hotspot dan ook wel eens coffeeshoptoeristen. Een enkele bewoner zegt daarvan in enige mate ('een beetje') overlast te ervaren. De Duitsers die voor softdrugs komen, halen dat vooral in de coffeeshop. Dat gaat op een beheerste en rustige wijze. Voordat de coffeeshop open gaat staan er vaak al tien tot vijftien personen op straat te wachten. Dat leidt niet tot overlast. Dealers mengen zich ook niet tussen deze wachtenden om ze drugs aan te bieden.

Softdrugstoeristen komen in deze gemeente minder voor. Een beperkt aantal bewoners ziet op de hotspot wel eens softdrugstoeristen. Ook hiervan zegt een enkele bewoner in enige mate ('een beetje') overlast te ervaren. Van de softdrugsgebruikers die we hebben gesproken zegt slechts een enkeling de afgelopen maand (ook) wiet te hebben gekocht buiten de coffeeshop.

Meldingen

Vrijwel geen enkele geënquêteerde omwonende of ondernemer zegt het afgelopen jaar overlast van drugs of alcohol te hebben gemeld bij de politie of de gemeente. De enkele omwonende of ondernemer die wel een overlastmelding heeft gedaan doet dat vanwege geluidsoverlast. Eén keer in relatie met drugshandel en één keer in relatie met alcoholgebruik. Volgens enkele lokale experts zou bij sommige bewoners de meldingsbereidheid dalen. Deze omwonenden spreken tegen de experts wel hun zorgen uit over het dealen, maar melden dit niet omdat ze anoniem willen blijven. Volgens deze experts en volgens een op de hotspot gesproken bewoner durven omwonenden en ondernemers geen aangifte te doen. Zij zouden bang zijn voor repercussies. In de anonieme enquête onder omwonenden en ondernemers is dit door de respondenten niet ter sprake gebracht.

Uitgaansoverlast

In de nabije omgeving van de hotspot, direct naast het park, zijn enkele uitgaansgelegenheden gevestigd. Uitgaansoverlast komt in het centrum van de gemeente waar ook de hotspot onderdeel van uitmaakt vaak voor. Volgens enkele lokale experts is er vooral sprake van uitgaansgerelateerde overlast in de weekenden vooral veroorzaakt door jongeren. Volgens lokale experts ontvangt de politie meer meldingen van uitgaansoverlast, vooral geluidsoverlast door alcoholgebruik, dan meldingen die betrekking hebben op gebruik van of handel in softdrugs of harddrugs. Omwonenden van de hotspot klagen ook meer over overlast van bezoekers van horeca en openbare dronkenschap dan over het gebruik van en de handel in drugs.

De gemeente wil meer grip krijgen op de problematiek rondom alcohol- en drugsgebruik. In 2015 is in opdracht van de gemeente door een instelling voor verslavingszorg en een zorgverzekeraar onderzoek gedaan naar het alcohol- en drugsgebruik van jongeren en jongvolwassenen in de gemeente. De onderzoekers concluderen dat alcohol in de gemeente een algemeen geaccepteerd genotsmiddel is,

ook onder jongeren onder de 18 jaar. Daarnaast is het cannabisgebruik in de gemeente volgens de onderzoekers van de verslavingszorg en zorgverzekeraar ‘vrij genormaliseerd’. Verder merken de onderzoekers op dat zij tijdens de observaties vaak cocaïnegebruik onder uitgaanders hebben gesignaleerd. De lokale experts die wij hebben geïnterviewd merken op dat het stevige gebruik van alcohol soms gecombineerd met gebruik van (hard)drugs wel eens tot overlast in het centrum van de gemeente leidt.

5.5 Resumé

De hotspot ligt in het centrum van de gemeente, tegen de winkelstraten aan. De kern van de hotspot is een parkeerplaats en een park. De parkeerplaats wordt ook gebruikt door bezoekers van de coffeeshop. De coffeeshop ligt aan de rand van de hotspot. In het park staan enkele zitbankjes, ligstoelen en een speelobject voor kinderen.

Volgens zowel de lokale experts als personen (ondernemers, voorbijgangers en rondhangende jongeren) die we op en rond de hotspot hebben gesproken benaderen straatdealers Duitse coffeeshoptoeristen die op de parkeerplaats hun auto parkeren en bieden zij hen drugs te koop aan. De meeste softdrugsgebruikers, waaronder veel Duitse coffeeshoptoeristen, merken niet veel van de activiteiten van dealers. Slechts een enkele gebruiker is op straat softdrugs aangeboden.

Van de geënquêteerde omwonenden en ondernemers neemt slechts een beperkt deel waar dat er op de hotspot wel eens personen zijn die drugs te koop aanbieden. Het merendeel van de omwonenden en ondernemers ziet nooit runners of dealers op de hotspot. Tijdens observaties hebben we ook geen dealers op de hotspot gezien. Geen enkele geënquêteerde omwonende of ondernemer zegt overlast te ervaren van drugsrunners of van dealers.

Verder zijn er diverse groepen jongeren in de leeftijd van 15 tot 25 jaar die op de hotspot rondhangen, bij de parkeerplaats of in het park. De hotspot is voor hen een ontmoetingsplek. In de gemeente zijn volgens hen verder nog maar weinig plekken beschikbaar waar zij elkaar kunnen ontmoeten. Op de hotspot gebruiken deze jongeren softdrugs en drinken ze ook wel eens alcoholische dranken. Van deze (hang)jongeren die in het openbaar blowen en drinken ervaren de meeste bewoners in beperkte mate overlast. De meeste overlast ervaren ze nog van uitgaande, vaak dronken jongeren, vooral in het weekend.

Onderwerpen

De gemeente is geselecteerd omdat het I-criterium niet wordt gehandhaafd en er op straat in soft- en harddrugs wordt gehandeld.

I-criterium

De coffeeshop trekt veel Duitse bezoekers. De coffeeshopeigenaar reguleert het aantal Duitse bezoekers met de prijsstelling van de softdrugs. Om een verdere aanzuigende

werking te voorkomen, houdt hij de prijzen relatief hoog. Met een lagere prijs verwacht hij een grotere toeloop van met name Duitse klanten met mogelijk overlast voor de omgeving.

Scheiding der markten

Het aanbod van drugs op de hotspot zou volgens enkele lokale experts niet beperkt blijven tot softdrugs. Andere lokale experts geven aan dat het uitsluitend om softdrugs gaat en dat de handel in harddrugs in de gemeente in handen is van andere dealers, die zich op een andere doelgroep richten en de harddrugs op een andere locatie aanbieden.

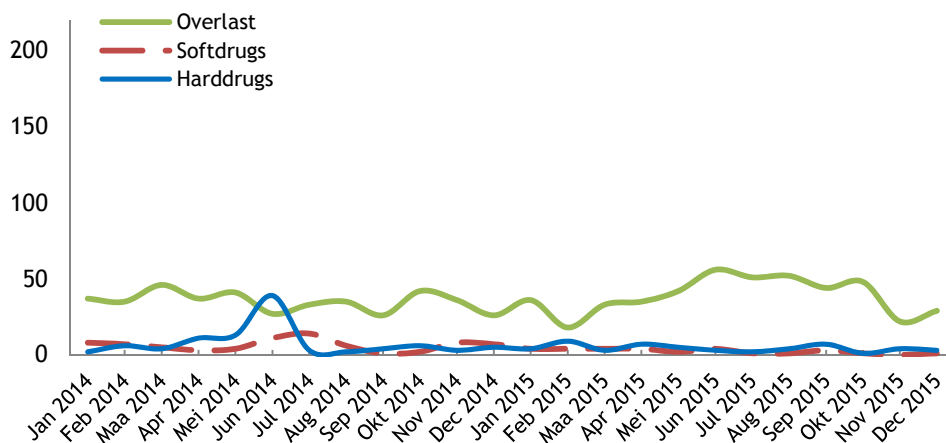
6. GEMEENTE V Straathandel en drugspanden

In dit hoofdstuk behandelen we de resultaten van het verdiepende veldwerk in een middelgrote grensgemeente in de regio Oost-Nederland. Deze gemeente is geselecteerd, omdat alle drie onderwerpen die voortkomen uit de eerste fase (handhaving I-criterium, verplaatsing en scheiding der markten) hier een rol spelen.

De gemeente bestaat uit een grote stad met een buitengebied met meerdere dorpen. De stad heeft door haar centrum met een markt en ligging bij de grens een grote aantrekkingskracht op toeristen uit het buitenland. Zowel in 2014 als in 2015 wordt aangegeven dat er (zeer) veel coffeeshoptoeristen naar de gemeente zouden komen, maar ook dat er (zeer) veel softdrugstoeristen zijn. Het I-criterium wordt in deze gemeente niet gehandhaafd.

Het zouden voornamelijk drugstoeristen uit Duitsland zijn die overlast veroorzaken. De overlast is in 2015 bovendien toegenomen ten opzichte van 2014 (zie figuur 6.1). Daarnaast zeggen experts dat er (zeer) veel straatdealers en 06-dealers actief zijn. Een deel van de straatdealers zou afkomstig zijn uit de Randstad en sommigen zouden ook als dealer of runner actief zijn geweest in het zuiden van het land. Verder is het goed mogelijk dat de Duitse drugstoeristen naast softdrugs ook harddrugs bij hen kopen. Van een scheiding van de markten voor soft- en harddrugs lijkt niet altijd sprake te zijn. Een bijkomende reden om deze gemeente te selecteren is dat de gemeente ook in de vorige meting (in de zomer van 2015) als verdiepingsgemeente was opgenomen, hetgeen een vergelijking tussen beide metingen mogelijk maakt.

Figuur 6.1 Geregistreerde overlast-, softdrugs- en harddrugsincidenten in verdiepingsgemeente I

We hebben in deze gemeente twee hotspots vastgesteld. De eerste hotspot, waarin één coffeeshop ligt, is ook in de vorige meting van de monitor onderzocht. In totaal zijn voor deze hotspot acht lokale experts geraadpleegd, 12 informele gesprekken gevoerd op de hotspot, 19 omwonenden geënquêteerd, 20 softdrugsgebruikers bevroegd en 27

observaties uitgevoerd. De tweede hotspot is niet in de vorige meting onderzocht. In deze hotspot ligt eveneens één coffeeshop. In totaal zijn hier zes lokale experts geraadpleegd, 11 informele gesprekken gevoerd op de hotspot, 20 omwonenden, 20 softdrugsgebruikers geënquêteerd en 24 observaties uitgevoerd.

6.1 Beschrijving hotspots

In deze paragraaf geven we een beschrijving van de twee hotspots en zetten we kort uiteen waarom voor deze hotspots is gekozen.

Beschrijving eerste hotspot

De eerste hotspot bevindt zich in het centrum van de gemeente. De kern van het gebied ligt tussen het station en het oude centrum van de stad en bestaat uit een plein met enkele nabijgelegen straten. Aan één zijde van de hotspot liggen een hotel en theater met daarachter het treinspoor dat deze stad met Duitsland verbindt. De andere zijde wordt gevormd door een straat die als een ringweg om de binnenstad ligt. Aan de derde zijde ligt het station, het stationsplein en een winkelstraat. Hier tegenover liggen een woon-, winkel- en een uitgaansgebied dat tegen de binnenstad aanligt.

Het plein is enkele jaren geleden geheel gerenoveerd en op het plein staan drie banken. Achter de banken staat een muur die het plein afschermt van enkele woonhuizen. Verder zijn er op het plein meerdere stenen blokken geplaatst die door bezoekers als zitgelegenheid worden gebruikt. Uit enkele informele gesprekken blijkt dat het plein één van de weinige plekken is waar bezoekers en omwonenden in de directe omgeving van het centrum van de stad comfortabel kunnen zitten.

Aan het plein zijn een muziekpodium, een hotel, enkele restaurants met terrassen, enkele appartementencomplexen en een bewaakte fietsstalling gevestigd. De meeste gebouwen bestaan uit meerdere verdiepingen. Het plein is niet toegankelijk voor auto's. Het zijn vooral wandelaars en fietsers die zich over het plein bewegen. Af en toe rijdt er een brommer of scooter.

Het nabijgelegen stationsplein bestaat uit een grote open ruimte waar het een komen en gaan van wandelaars en fietsers is. De straat die vanaf het plein op de hotspot richting het centrum loopt is relatief rustig, er lopen en fietsen weinig bezoekers. In deze straat staat een verscheidenheid van oude en nieuw panden waarin enkele horecagelegenheden en meerdere winkels zijn gevestigd. In deze straat ligt ook de enige coffeeshop van de hotspot. Deze straat loopt uit op een drukke winkelstraat die richting station gaat en waar diverse winkels en horecagelegenheden zijn gevestigd. Ook is hier een winkel waar ook gebruiksvoorwerpen voor drugsgebruik worden verkocht.

In het gebied zien we vooral jongeren en mensen van middelbare leeftijd lopen. Het gaat om scholieren, studenten en winkelend publiek. Overdag komen er ook gezinnen.

Alleen ouderen zien we hier minder. In het gebied is cameratoezicht. Op borden is dat duidelijk zichtbaar aangegeven.

Beschrijving tweede hotspot

De tweede hotspot ligt aan de rand van de gemeente, pal tegen de grens met Duistland aan. De kern van de hotspot is een coffeeshop. Voor de coffeeshop loopt een drukke verbindingsweg die vanuit het centrum van de gemeente richting Duistland gaat. Tegenover de coffeeshop aan de overkant van de verbindingsweg ligt een plein. Op een paar minuten lopen ligt een treinstation. Op een paar honderd meter richting het centrum van de gemeente zijn winkels en bedrijfspanden gevestigd. Aan de achterzijde van de coffeeshop begint een woonwijk.

Er bevinden zich aan twee kanten van het plein vooral ouderenwoningen, er is onder meer een groot verzorgingstehuis gevestigd. Verder zijn er diverse appartementenblokken en in de achter de coffeeshop gelegen woonwijk staan vooral twee-onder-één-kapwoningen. In het pand waarin ook de coffeeshop is gevestigd zitten meerdere zaken die ook eigendom zijn van de coffeeshopeigenaar. Hiernaast ligt een parkeerplaats waar bezoekers van de winkels en de coffeeshop hun auto kunnen parkeren. Er hangt bij de parkeerplaats en bij de ingang van de coffeeshop een bord waarop is vermeld dat er videobewaking is.

Op de verbindingsweg is het een komen en gaan van auto's. Vooral aan het eind van de middag zien we dat de verkeersdrukke toeneemt om later op de avond weer af te nemen. Langs de weg staan diverse auto's geparkeerd. De nabijgelegen straten zijn geen doorgaande wegen en worden gebruikt door bewoners. Deze straten zijn qua verkeer aanzienlijk rustiger.

Het plein ligt er wat verlaten bij. Heel af en toe zit er eens een groepje jongeren of loopt er een bewoner met zijn hond. Meer dan tien personen tegelijkertijd hebben we op het plein niet gezien.

Reden voor keuze hotspots

De eerste hotspot is gekozen omdat de drugsproblematiek in het gebied ernstig zou zijn. Wanneer op het station een trein uit Duitsland arriveert zouden straatdealers bij wijze van spreken boven op de Duitse treinreizigers springen. Dit gebeurde door groepjes dealers, maar omdat de politie er scherper op is gaan letten, gebeurt dit nu niet meer in groepsverband maar door individuen. Naast dat zij zich met dealen bezighouden zouden dealers ook alcohol en softdrugs in de openbare ruimte gebruiken. Binnen de hotspot zouden de activiteiten van de dealers zijn verschoven naar de kern van de hotspot, het culturele plein. Volgens een lokale expert is dit het gevolg van het plaatsen van cameratoezicht.

De tweede hotspot is geselecteerd omdat er harddrugshandel zou plaatsvinden. Het gebied waar de problematiek zich voordoet, is groter dan bij de eerste hotspot. Ook de aard van de drugshandel is anders, de handel vindt voornamelijk plaats vanuit woningen. De overlast zou met name worden veroorzaakt door Duitse

harddrugsgebruikers die hier hun harddrugs kopen en gebruiken om vervolgens weer terug naar Duitsland te gaan. De locatie is voor deze gebruikers gemakkelijk bereikbaar omdat het direct aan de grens ligt.

6.2 Coffeeshops en coffeeshoptoerisme

In deze paragraaf behandelen we hoe de situatie in en rondom de coffeeshops eruit ziet en of er sprake is van coffeeshoptoerisme.

Situatie coffeeshops

Hieronder beschrijven we eerst de situatie in en rondom de coffeeshop in de hotspot rond het plein en vervolgens die aan de grens.

Coffeeshop bij het plein

De coffeeshop is gelegen in een rustige dwarsstraat vlak bij het plein. We zien in de straat gedurende de hele dag relatief weinig mensen lopen en fietsen. Heel af en toe zien we een auto door de straat rijden. Bezoekers van de coffeeshop komen veelal alleen of in kleine groepjes. Wanneer ze met de fiets of scooter zijn parkeren ze deze direct voor de coffeeshop of tegen twee ijzers aan de overkant van de straat. In de avonduren – wanneer de coffeeshop iets drukker is – staat er vaak een tiental fietsen geparkeerd voor en tegenover de coffeeshop.

Direct naast de coffeeshop zit een café dat volgens meerdere lokale experts en omwonenden enkele maanden geleden vanwege verstoring van de openbare orde is gesloten door de burgemeester. Naast het café zijn er diverse andere panden die leeg staan. Enkele restaurants en winkels in de straat trekken wat klanten. De meeste panden zijn twee of drie verdiepingen hoog en boven de ondernemingen zitten meestal woningen. We krijgen de indruk dat de meeste voorbijgangers de straat vooral gebruiken om naar een ander deel van de stad te gaan en niet vanwege het winkelaanbod.

Om de coffeeshop binnen te komen moet men aanbellen. De voordeur van de coffeeshop zit op slot. Direct achter de deur zit een portier die de deur en de klanten nauwlettend in de gaten houdt. Wanneer hij in gesprek is met klanten merken we dat het even kan duren voordat men naar binnen wordt gelaten. Volgens medewerkers van de coffeeshop vragen ze alle klanten bij elk bezoek om een identificatie. Ook wij moeten ons bij elk bezoek identificeren met een geldig legitimatiebewijs.

De coffeeshop is modern ingericht en bestaat uit twee delen. In het eerste deel – dat aan de straatkant ligt – zien we een pooltafel, afhaaloket en een bar. Er staan een paar tafels waar bezoekers kunnen zitten. Op drukke momenten staat er in dit gedeelte een kleine rij van de voordeur tot aan het afhaaloket, af en toe zien we ook mensen buiten op straat staan. Het tweede gedeelte dat met een deur van het eerste kan worden afgesloten, is als zitruimte ingericht. Gedurende meerdere momenten op de dag zijn de

tafels achter in de coffeeshop redelijk bezet. Onze indruk is dat ongeveer de helft van de klanten na de aankoop van wiet in dit gedeelte van de coffeeshop gaat zitten.

Coffeeshop aan de grens

De coffeeshop aan de grens is gevestigd in een groot pand en bestaat uit twee verschillende ruimtes. In de ene ruimte is het afhaaloket en in de andere de lounge-ruimte. Beide ruimtes zijn op verschillende plekken en verdiepingen gevestigd in het pand. De beide delen van de coffeeshop zijn fysiek van elkaar gescheiden door twee andere zaken. Om van het afhaaloket naar het rokersgedeelte te lopen moet een klant na aankoop van softdrugs eerst weer naar buiten lopen om vervolgens enkele tientallen meters verderop het rokersgedeelte te betreden. Van buitenaf krijgen we de indruk dat het rokersgedeelte niet bij de coffeeshop hoort en dat het een apart café is. Pas bij binnenkomst zien we dat het onderdeel is van de coffeeshop.

Het afhaaloket van de coffeeshop zit op een hoek op de eerste verdieping van het pand. Buiten bij de voordeur staan de huisregels van de coffeeshop duidelijk vermeld. Binnen hangt een prijzenlijst. Er is hier geen gelegenheid om te zitten. Achter het afhaaloket zit een grote ruimte met een bar. Deze ruimte was in het verleden toegankelijk voor bezoekers, maar doet nu dienst als plek voor het personeel om te zitten.

In het zitgedeelte van de coffeeshop staan een bar, een pooltafel en een groot aantal banken. Dit gedeelte van de coffeeshop doet gedurende onze bezoeken relatief rustig aan. Er zitten soms enige bezoekers aan een tafel samen softdrugs te gebruiken en enkele bezoekers zijn aan het poolen.

Volgens lokale experts, maar ook volgens de personen die we op informele wijze op de hotspot hebben gesproken kennen de omwonenden elkaar goed. Volgens de coffeeshopeigenaar heerst er een “*ons kent ons*” sfeer in deze buurt. Veel bewoners wonen er hun hele leven al en zijn vaak samen opgegroeid. Uit gesprekken met omwonenden blijkt dat de coffeeshopeigenaar bij velen van hen bekend is. De coffeeshopeigenaar onderschrijft dit en geeft aan dat hij veel omwonenden kent, zelf woont hij zijn hele leven al in de buurt van de coffeeshop. Met zijn onderneming vervult hij naar eigen zeggen een sociale functie voor de buurt. Hij en zijn personeel zorgen volgens hem ervoor dat de omgeving van de coffeeshop – de eerste vijf zes straten – regelmatig goed worden schoongemaakt en in de gaten worden gehouden. In informele gesprekken met omwonenden en passanten wordt dit bevestigd. Zo halen de coffeeshopmedewerkers dagelijks het zwerfafval weg, ook wanneer het niet van bezoekers van de coffeeshop afkomstig is. Om een goed contact met de buurt op te bouwen zijn het volgens de coffeeshopeigenaar “*de kleine dingen die het doen*”.

We zien gedurende het onderzoek dat het afhaaloket van de coffeeshop redelijk druk wordt bezocht. We krijgen de indruk dat het zitgedeelte van de coffeeshop door een klein gedeelte van de bezoekers wordt gebruikt. Bezoekers die met de fiets zijn gekomen, kunnen deze gemakkelijk voor de coffeeshop kwijt. Ook is er ruime gelegenheid om de auto te parkeren op het nabijgelegen parkeerterrein. We zien echter

dat de meeste bezoekers hun auto parkeren in de directe nabijheid van de coffeeshop. Dit gebeurt zowel op de parkeerplaatsen voor de coffeeshop als op de stoep.

Coffeeshoptoerisme

Volgens lokale experts is er zeer veel coffeeshoptoerisme in de gemeente. Uit de enquête onder omwonenden rond het plein en in de buurt aan de grens wordt dit beeld bevestigd. Zo ziet het merendeel van de omwonenden in de stad (heel) vaak mensen die niet in Nederland wonen van wie ze denken dat ze naar de gemeente komen om in een coffeeshop softdrugs te kopen. Vrijwel alle omwonenden rond de hotspot zien (heel) vaak auto's met buitenlandse kentekenplaten in hun directe werk- of woonomgeving. De meeste omwonenden zien (heel) veel mensen waarvan ze denken dat ze naar de hotspot komen om daar softdrugs in een coffeeshop te kopen.

We zien zelf vooral bij de coffeeshop aan de grens veel coffeeshoptoeristen, bij de coffeeshop bij het plein zijn minder coffeeshoptoeristen aanwezig. Af en toe horen we softdrugsgebruikers spreken in het Duits. Uit onze gesprekken met de coffeeshopbezoekers blijkt dat bij het plein het merendeel van hen afkomstig is uit Nederland en een minderheid uit Duitsland. In de coffeeshop aan de grens is het precies omgekeerd, daar is het merendeel van de coffeeshopbezoekers afkomstig uit Duitsland en een minderheid uit Nederland.

Een medewerker van de coffeeshop bij het plein geeft aan dat er wel Duitse bezoekers bij de coffeeshop komen, maar dat de grootste groep uit Nederland afkomstig is. De eigenaar van de coffeeshop aan de grens vertelt dat de helft van zijn bezoekers coffeeshoptoerist is, waarvan het merendeel in Duitsland woont, maar er komen ook Polen, Russen en bezoekers uit andere landen.

Grenscontroles

De coffeeshopeigenaar en enkele klanten van de coffeeshop geven aan dat er regelmatig controles bij de grens worden gehouden door de politie. Bij een controle moeten klanten de softdrugs inleveren. Ze riskeren ook een boete omdat ze de drugs over de grens brengen. De controles krijgen volgens hen bij de Duitse politie soms een hoge prioriteit, maar dat is ten tijde van het onderzoek niet het geval. Volgens een lokale expert nemen sommige niet-ingezetenen het risico van een controle, maar kiezen anderen ervoor om de softdrugs in de coffeeshop te gebruiken. Enkele coffeeshoptoeristen geven aan het risico te nemen en te hopen dat ze aan de grens niet worden gecontroleerd.

6.3 Illegale verkoop en drugstoerisme

In deze paragraaf beschrijven we per hotspot de illegale verkoop van drugs, wie er bij betrokken zijn, de aard van de illegale verkoop en of er sprake is drugstoerisme.

Illegale verkoop hotspot plein

Op de hotspot op en rond het plein in het centrum van de gemeente vindt volgens vrijwel alle geïnterviewden op verschillende plekken illegale verkoop van drugs plaats. Volgens de lokale experts zijn er twee groepen die zich hiermee bezighouden. De eerste groep hangt voornamelijk op en rond het plein rond en is sinds 2013 in het gebied actief. De tweede groep is vooral bij het station actief en is in de loop van 2015 in beeld gekomen.

Tijdens het veldwerk zien we beide groepen aan het werk. De leden van beide groepen zijn op het plein aanwezig en staan in contact met de leden van hun eigen groep. Volgens de meeste lokale experts opereren de groepen apart, maar volgens enkele hebben ze ook contact met elkaar. Bij beide groepen houden zich ook enkele blanke jonge mannen op die we niet hebben gesproken en waarvan we de herkomst niet kennen.

- Eerste groep

De eerste groep bestaat uit enkele tientallen personen. De leden hebben een overwegend Antilliaanse achtergrond volgens lokale experts en omwonenden. Ook in de gesprekken die wij met ze hebben gevoerd komt hun Antilliaanse achtergrond duidelijk naar voren. Tijdens onze observaties hebben we de groep nooit in zijn geheel bij elkaar zien staan. Vaak zien we op twee plekken op het plein een groepje van zo'n vijf personen rondhangen. Tegelijkertijd zien we een aantal personen rondfietsen of op een scooter voorbijrijden. Soms zitten de leden van deze groep op een terras of houden ze zich in de directe omgeving van het plein op. De gemiddelde leeftijd van de groep schatten we op ongeveer dertig jaar. Het jongste lid is naar schatting twintig jaar, terwijl de oudste zo rond de veertig jaar oud is.

Volgens lokale experts en uit informele gesprekken blijkt dat er nu andere personen in de groep zitten dan een paar jaar geleden. De meeste gezichten herkennen zij niet meer van een paar jaar geleden, maar sommigen nog wel. Volgens lokale experts en enkele informeel gesproken omwonenden zijn het jonge mannen die vaak niet meer op school zitten, een crimineel verleden hebben en uit een sociaal zwakke omgeving komen. Enkele lokale experts geven aan dat sommige leden van de groep vuurwapengevaarlijk zijn. Bij aanhoudingen zijn er wel eens vuurwapens aangetroffen.

De groepsleden komen niet allemaal uit deze gemeente waar ze als dealer actief zijn. Een deel komt uit een gemeente in de Randstad en staan daar vaak ook nog ingeschreven. In de gemeente waar zij werkzaam zijn huren ze een kamer of slapen ze bij een ander lid van de groep of op straat. In de gesprekken wordt verder opgemerkt dat sommige leden van deze eerste groep ook verdacht worden van andere illegale activiteiten.

We zien dat de groep van het begin van de middag tot laat op de avond op de hotspot is. Ze hangen met name rond op en nabij het plein. De verschillende groepen die er staan en rondfietsen, lijken constant met elkaar in contact te staan. We zien ze naar

elkaar fluiten of handgebaren maken. Vervolgens zien we soms groepsleden komen en gaan. We zien verder dat de groep veelvuldig contact heeft met harddrugsverslaafden. We krijgen sterk de indruk na enkele dagen zelf op het plein aanwezig te zijn geweest dat de groep ook ons goed in de gaten houdt.

- Tweede groep

Uit interviews met lokale experts en informele gesprekken blijkt dat de tweede groep enigszins kleiner is dan de eerste groep. Deze groep bestaat uit ongeveer 20 personen. De leden hebben over het algemeen een Marokkaanse achtergrond volgens lokale experts en personen waarmee we op de hotspot informele gesprekken hebben gevoerd. Ook in de gesprekken die wij met ze hebben gevoerd blijkt hun Marokkaanse achtergrond. Enkele lokale experts geven aan dat tien personen de harde kern van de groep zijn, anderen verschijnen voor kortere tijd op de hotspot en vertrekken daarna weer. De gemiddelde leeftijd van de groep wordt door de experts en door ons op ongeveer 20 jaar geschat, hetgeen lager is dan de geschatte leeftijd van de eerste groep. Het jongste lid is in zijn tienerjaren, terwijl de oudste zo rond de dertig jaar oud is.

Volgens lokale experts houdt deze groep zich minder opzichtig op het plein op dan de tweede groep. Zo hangen ze er minder rond, in kortere tijdsperiodes, in kleinere aantallen en zijn ze meer in beweging. We kunnen zelf lastig vaststellen of de aanwezige jonge mannen wel één gezamenlijke groep vormen. We zien op het plein vaak kleine groepjes van twee tot vier personen die rondlopen, rondfietsen en heel af en toe even samen hangen. Soms stoppen ze even om onderling een praatje te maken, maar zijn altijd binnen korte tijd weer vertrokken. Bij het station treffen we ze vrijwel altijd alleen of in duo's. Wanneer we voor langere tijd op de hotspot aanwezig zijn zien we duidelijk dat dezelfde personen vaak meerdere keren per dag en op verschillende dagen op de hotspot komen.

Aard verkoop

Volgens de meeste experts staan beide groepen sterk onder de aandacht van de gemeente en de politie. Dit heeft volgens enkele experts de illegale drugsverkoop minder zichtbaar gemaakt. Het dealen op straat is overgegaan naar drugsrunnen. Uit de informele gesprekken blijkt dat de meeste omwonenden en omwerkenden weten dat er op en rond de hotspot drugshandel plaatsvindt. Zij weten vaak niet om wat voor soort drugs het gaat en hoe de verkoop precies in zijn werk gaat.

- Aanbod op het plein

Uit verschillende gesprekken met lokale experts en informele gesprekken op de hotspot blijkt dat gebruikers aan de hangende groepen op het plein vragen of ze drugs kunnen kopen. De groepsleden zijn zich bewust van de aandacht die de politie voor ze heeft en zullen dan ook niet zo maar aan een willekeurige voorbijganger die naar drugs vraagt dat te koop aanbieden. We hebben de indruk dat de rondfietsende en lopende groepsleden de omgeving scherp in de gaten houden. De manier van aanspreken is volgens enkele lokale experts en enkele aanwezigen op de hotspot van groot belang. Zo legt een lokale expert uit dat je het beste "heb je wat?" of "heb je?"

tegen de dealers kan zeggen. Volgens een lokale expert kun je wanneer je de dealers eenmaal kent ook (telefonisch) een bestelling doen.

Wanneer we zelf met een groepje straathandelaren in gesprek komen om te vragen of ze zich bezig houden met illegale drugshandel blijkt dat ze ons er van verdenken van de politie te zijn. Een deel van de groep blijft gedurende het gesprek wantrouwend, ze lachen een beetje en zeggen niets over drugs en handel. Gaandeweg blijken ze minder onder de indruk van onze aanwezigheid en spontaan begint een jongen uit de groep met ons te praten. We krijgen de indruk dat hij ons niet meer beschouwt als politie en ons vertrouwt. De jongen geeft aan een detentieverleden te hebben en uit de Randstad te komen.

Het gesprek vindt plaats in een zeer chaotische omgeving. Zo gaan er vaak mobiele telefoons af, wordt er door andere groepsleden voortdurend geappt en is het een komen en gaan van andere jonge mannen. Sommigen blijken meerdere telefoons te bezitten. Een paar keer komen er andere jonge mannen naar de groep lopen om met verschillende groepsleden in gesprek te gaan. Eén van hen zegt dat “*iemand 20 nodig heeft*”, waarna er in het Arabisch wordt teruggespraakt. Een aantal wat oudere mannen staan verderop op enkele personen in de groep te wachten. De oudere mannen hangen wat rond en even later verdwijnen ze met een paar van de leden van de groep en staan we er alleen nog met de jongen.

Meerdere lokale experts geven aan dat het contact tussen koper en verkoper op het plein en station plaatsvindt. De groepen hebben zelf niet of nauwelijks drugs op zak en maken gebruik van drugsrunners of vervullen zelf die rol. Vaak vindt de daadwerkelijke transactie op een nabijgelegen plek plaats, een plek buiten het cameratoezicht. Hiermee krijgen we te zien hoe twee jongens op een bankje aan de rand van het plein gaan zitten. Enkele minuten later zien we een vermoedelijke drugsrunner de jongens ophalen om ze volgens de lokale informant mee te nemen naar een transactielocatie. Volgens een lokale ondernemer kenmerkt dit de werkwijze van de groep.

- Verkoop op het station

De werkwijze op het station verschilt van die op het plein. De leden van de tweede groep, die zich voornamelijk met drugshandel bezig houden, werken hier op een wijze die minder zichtbaar is. Ze hangen er minder frequent rond en zijn slechts korte tijd aanwezig. Voor ons zijn ze ook minder aanspreekbaar. We hebben tijdens de observaties en het veldwerk geen daadwerkelijke drugshandel in of bij het station gezien. We krijgen wel de indruk dat diverse personen – die zich voor lange tijd gedurende meerdere dagen in de nabijheid van het station blijven hangen – zich er mee bezig houden.

In meerdere gesprekken met lokale experts en informeel gesprekken wordt gezegd dat de tweede groep op het station actief is met drugshandel. De drugsrunners wachten op de trein uit Duitsland om zodra deze aankomt Duitse klanten af te vangen en mee te nemen naar andere locaties om drugsdeals te sluiten. Volgens enkele lokale experts is

een straat in de directe omgeving van het station één van deze transactielocaties. Er is in deze straat vrijwel geen sprake van sociale controle en er is ook geen cameratoezicht aanwezig.

- Harddrugs of softdrugs

Volgens de meeste lokale experts gaat het voornamelijk om harddrugshandel bij het plein en het station. Enkele geïnterviewden denken dat er ook sprake is van verkoop van grotere partijen softdrugs of verkoop van softdrugs aan minderjarigen. Volgens enkele lokale experts treffen ze bij aanhoudingen vooral harddrugs aan. Uit meerdere informele gesprekken komt het beeld naar voren dat het voornamelijk om harddrugs gaat, maar dat ook softdrugs via de groepen verkrijgbaar is. Uit de enquête onder omwonenden blijkt dat een minderheid van hen wel eens mensen ziet van wie ze denken dat ze naar de hotspot komen om daar harddrugs te kopen. Een minderheid van de geënquêteerde softdrugsgebruikers is in de afgelopen 30 dagen wel eens soft- en/of harddrugs aangeboden op de hotspot.

- Relatie met de coffeeshop

Volgens de meeste lokale experts is er geen directe relatie te leggen tussen de aanwezigheid van de groepen en de nabijgelegen coffeeshop. Deze coffeeshop op de hotspot verleent volgens de meeste lokale experts geen toegang aan leden van de beide groepen.

Illegale verkoop op hotspot aan de grens

Uit vrijwel alle gesprekken blijkt dat er illegale verkoop van harddrugs plaatsvindt aan de grens, maar dit heeft volgens de geïnterviewden met name in de periode voor de onderzoeksperiode plaatsgevonden. Illegale verkoop van softdrugs komt er volgens alle personen die we gesproken hebben niet of nauwelijks voor. In tegenstelling tot de hotspot op en rond het plein vindt de handel aan de grens met name vanuit dealpanden plaats. Een lokale expert geeft aan dat de burgemeester in de afgelopen tijd meerdere drugspanden heeft gesloten. We zien zelf op de hotspot dat twee panden in een woonwijk zijn gesloten. Op de panden hangt een formulier waarop staat aangegeven dat de panden vanwege drugs voor meerdere maanden zijn gesloten.

Straatdealers zijn volgens de meeste geïnterviewden alleen nog soms bij het nabij de hotspot gelegen station te vinden. De dealers vangen daar klanten op die vanuit Duitsland met de trein komen. Vanaf Duitsland is dit het eerste station in Nederland. We zien zelf een enkele keer een jonge man staan die ons aanspreekt of wenkt met een handgebaar wanneer we met de trein aankomen. Verder zijn we geen straatdealers tegengekomen.

Enkele omwonenden zien wel eens een drugsrunner. Zo staan er in de buurt van de hotspot soms wel eens jonge mannen met een auto waarvan ze het vermoeden hebben dat ze drugs dealen. Hier maken sommigen van hen dan ook melding van bij de gemeente of de politie. Enkele omwonenden zeggen de kentekens van de auto's inmiddels te kennen en foto's van zo'n auto worden via een facebookpagina wel eens online gezet.

Afval van harddrugsgebruik komen we op de hotspot aan de grens niet tegen. Volgens meerdere lokale experts en informele gesprekken vindt het gebruik met name in de panden of in de buurt van het station plaats. Daar werden in het verleden ook wel eens spuiten gevonden.

Drugstoerisme

De hotspot kent veel coffeeshoptoeristen, maar er komen ook veel harddrugstoeristen naar de buurt waarin de hotspot ligt.

- Coffeeshoptoerisme

De klanten van de coffeeshop op de hotspot bestaan voor ongeveer de helft uit Duitsers. Volgens de eigenaar is de verdeling tussen Nederlanders en Duitse klanten 'fifty-fifty'. Uit de enquête die we hebben afgenomen onder softdrugsgebruikers blijkt eveneens de helft Duits te zijn, iets minder dan de helft Nederlands en enkele gebruikers hebben een andere nationaliteit. Vrijwel alle geënquêteerde omwonenden zien meerdere auto's met Duitse kentekens en Duitse bezoekers die softdrugs komen kopen in de coffeeshop. Dat doet zich het hele jaar door voor.

- Harddrugstoerisme

In elk gesprek komt naar voren dat in deze buurt aan de grens veel harddrugsgebruik plaatsvindt. Dit gebeurt door een klein deel van de lokale bevolking, maar vooral door Duitsers, en Oost-Europeanen, onder meer Roemenen en Polen, die van vlak over de grens hier naar toe komen. Deze drugstoeristen komen vaak met de trein en lopen vervolgens naar de drugspanden. Duitse harddrugsgebruikers komen vooral naar deze buurt vanwege de nabijheid en goede bereikbaarheid met de auto en de trein.

Sinds meerdere panden zijn gesloten is de situatie verbeterd. Er vond vrijwel uitsluitend handel van harddrugs plaats vanuit de gesloten woningen. Deze panden werden vaak bewoond door personen waarvan lokale experts vermoeden dat zij geen zeggenschap meer hadden over hun eigen woning. Naast de verkoop van harddrugs vond er ook veel gebruik plaats. De problematiek is ten tijde van het veldwerk grotendeels verdwenen en de situatie is volgens alle betrokkenen weer beheersbaar. De bewoners geven aan dat er nog wel steeds drugspanden in de buurt zijn.

6.4 Overlast

In deze paragraaf beschrijven we de aard en omvang van verschillen overlastvormen op de hotspots.

Hotspot plein

Uit vrijwel alle gesprekken met lokale experts en meerdere informele gesprekken blijkt dat de aanpak van (overlast van) illegale drugsverkoop flink is geïntensiveerd in de afgelopen jaren. Zo zijn er op de hotspot op en rond het plein sociale en fysieke veiligheidsmaatregelen genomen. Er zijn werkgroepen gevormd van bewoners,

ondernemers, gemeente, politie en instellingen, extra camera's geplaatst, de verlichting is aangepast en er zijn aanpassingen gedaan aan zitbanken. Daarnaast is er een pleinbeheerder aangesteld, geldt er een samenscholingsverbod, worden gebiedsontzeggingen gegeven, is politie-inzet verhoogd en zijn er meerdere preventieve fouilleeracties gehouden. Verder is er een integrale samenwerking ontstaan tussen Belastingdienst, verslavingszorg, gemeente, politie en overige instellingen om van de drugsverkopers in kaart te brengen waar ze wonen en hoe hun sociale situatie is. Doel hiervan is deze personen weer maatschappelijk te laten integreren door ze bijvoorbeeld aan het werk te krijgen.

Meerdere lokale experts geven aan dat de overlast in 2012 is begonnen en vanaf dat moment is toegenomen met een piek in 2014. Sindsdien is de overlast afgenomen of verplaatst naar andere delen van de stad. Volgens vrijwel alle geïnterviewden bestaat de overlast in het gebied met name uit zichtoverlast en een onveiligheidsgevoel bij bezoekers. Dit doet zich vooral voor wanneer de dealers zich in groepjes ophouden. De aanwezigheid van groepen geeft bezoekers een onbehagelijk gevoel, ze mijden de locatie dan het liefst. Verder zijn er af en toe irritaties binnen en tussen de twee groepen straatdealers en drugsrunners, wat soms met fysiek geweld gepaard gaat.

Uit meerdere informele gesprekken blijkt dat bezoekers de overlast beschrijven als indirect, ze hebben er niet altijd zelf last van maar hun bezoekers, klanten of medebewoners wel. Zo zeggen enkele ondernemers dat de groepen zich regelmatig voor hun onderneming ophouden en zo klanten met hun aanwezigheid afschrikken. De klanten mijden de groepen liever en lopen op zo'n moment de winkel niet naar binnen. Bovendien zitten groepsleden ook wel eens zonder iets te bestellen op bijvoorbeeld een terras en kan of durven de ondernemers ze daar niet altijd weg te sturen.

Verder blijkt uit enkele informele gesprekken dat er sprake is van geluidsoverlast, vernielingen, zwerfval, wildplassen en drugsgebruik. Daarnaast ervaren de personen die we op de hotspot hebben gesproken het gedrag van groepsleden vaak als intimiderend, zeker wanneer ze door hen worden aangesproken. Ook laten groepsleden zich moeilijk aanspreken wanneer ze overlast geven.

Vrijwel alle geënquêteerde omwonenden zien wel eens drugsrunners of dealers op de hotspot. Een meerderheid van de bewoners ziet ze (heel) vaak. De helft van de omwonenden ervaart wel eens overlast van drugsrunners en dealers, enkele omwonenden ondervinden er veel overlast van. Het merendeel van de omwonenden ziet (heel) vaak mensen die niet in Nederland wonen van wie ze denken dat ze naar de gemeente toekomen om in een coffeeshop softdrugs te kopen, geen van de geënquêteerden ervaart hier (heel) veel overlast van. Verder zien de meeste omwonenden (heel) vaak mensen op straat blowen. Ongeveer de helft van de omwonenden ervaart daar overlast van, een enkele bewoner ervaart er veel overlast van. Andere mogelijke overlastgevendende voorvallen op de hotspot – gebruik van alcohol, wietlucht in de buurt van de coffeeshop - zien de meeste omwonenden niet en wanneer ze het wel zien is de frequentie laag en ondervinden ze er ook vrijwel geen hinder van.

We zien tijdens de observaties dat de groepen nadrukkelijk op het plein aanwezig zijn. Ze roken softdrugs en drinken alcohol en spreken af en toe mensen aan. Volgens een beperkt deel van de ondernemers en lokale experts lijkt het alsof zij hun gedrag hebben aangepast. Ze spreken in vergelijking met een paar jaar geleden minder mensen aan, vallen minder mensen lastig en zijn minder nadrukkelijk aanwezig. Deze geïnterviewden krijgen de indruk dat de groepen zich bewuster zijn geworden van hun omgeving en beter weten dat ze die niet te veel tot last moeten zijn.

Coffeeshopoverlast

Volgens vrijwel alle geïnterviewden is er geen overlast van de coffeeshop en de coffeeshopbezoekers op de hotspot. Volgens enkele lokale experts heeft er direct naast de coffeeshop een café gezeten dat wel veel overlast veroorzaakte. Het café is gesloten vanwege meerdere verstoringen van de openbare orde. We hebben zelf vrijwel geen mogelijke coffeeshopoverlast gezien in de buurt van de coffeeshop. Ook het relatief grote aantal Duitse bezoekers lijkt geen overlast te geven. Het is vooral rustig rond de coffeeshop, er staan soms wat fietsen voor geparkeerd. De coffeeshop kan niet met de auto worden bereikt, parkeeroverlast doet zich derhalve niet voor.

Wanneer

Door de gemeente is een onderzoek onder omwonenden uitgevoerd om in kaart te brengen wanneer er met name sprake is van overlast op het plein. Daaruit blijkt dat de overlast zich met name op de donderdagavond, vrijdagavond en zaterdagavond voordoet. Op basis van deze resultaten is een pleinbeheerder aangesteld die tijdens deze piekmomenten op het plein aanwezig is om potentieel overlastgevend gedrag te voorkomen.

Meldingen

Enkele geënquêteerde omwonenden zeggen melding te hebben gedaan. De frequentie loopt uiteen van enkele tot meer dan honderd per jaar. Zij hebben vooral gemeld over geluidsoverlast, rondhangen, samenscholende personen, drugshandel en drugsgebruik.

Hotspot aan de grens

In maart 2015 heeft de burgemeester omwonenden van de hotspot en overige bewoners van de buurt waar bewoners over drugsoverlast van dealpanden klagen expliciet gevraagd om melding te maken van alle mogelijke vormen van overlast. Volgens lokale experts steeg het aantal meldingen van drugsoverlast tot enkele tientallen per dag. Mede op grond van de meldingen van burgers is op last van de burgemeester het afgelopen jaar meerdere panden gesloten vanwege harddrugs. Er is verder in samenwerking met de bewonersorganisatie een burgerwacht opgericht van ongeveer 60 bewoners die de buurt in de gaten houden. Ook is een Facebookgroep opgericht waarop we zien dat bewoners elkaar informeren over onder andere dealactiviteiten en de drugsaanpak. De bewoners zich hebben gemobiliseerd om de drugsproblematiek in hun buurt aan te pakken en te voorkomen dat het weer terugkomt.

De overlast in de buurt bestaat volgens vrijwel alle geïnterviewden vooral uit het rondslingeren van harddrugsafval. Zo zijn er spuiten en papiertjes gevonden in de buurt van het station, met name op plekken waar gebruikers buiten het zicht kunnen gebruiken, zowel in panden als daarbuiten.

Uit enkele informele gesprekken blijkt dat bewoners ook overlast ervaren van harddrugsgebruikers die onder invloed door hun buurt lopen. Maar de meeste overlast doet zich voor bij het station, waar door de aanwezigheid van straatdealers en harddrugsgebruikers onder de omwonenden een onveiligheidsgevoel heerst. Daarnaast zijn het vooral de direct omwonenden van de dealpanden die overlast hebben ervaren. Zij zien de aanloop van veel harddrugsgebruikers, ervaren soms stankoverlast en hebben last van geluidsoverlast. Nu veel van deze panden zijn gesloten is de overlast in deze buurt flink afgenomen. Volgens lokale experts komt er nog slechts af en toe een melding van een bewoner over drugsoverlast. Tijdens observaties blijkt het bijzonder rustig te zijn op de hotspot. Slechts een enkele keer zien we personen die op de hotspot rondhangen.

De meeste omwonenden van de hotspot ervaren nu vooral last van het drukke verkeer op de verbindingsweg. Deze weg is op sommige momenten erg druk en het verkeer staat op bepaalde plekken vaak vast. Uit de enquête blijkt dat een minderheid van de omwonenden (heel) veel overlast ervaart van niet-doorstromend verkeer. Dat geldt ook voor foutgeparkeerde auto's. Deze overlast heeft volgens hen niet te maken met de coffeeshop en is ook niet drugs gerelateerd.

Coffeeshopoverlast

De coffeeshop aan de grens wordt door veel coffeeshoptoeristen bezocht. We zien dat de coffeeshoptoeristen met de auto, op de fiets en met de trein naar de coffeeshop komen. Volgens vrijwel alle geïnterviewden geven de toeristen geen overlast. Sommigen zeggen dat dit vooral komt omdat de coffeeshophouder veel aandacht besteedt aan het voorkomen van overlast. In het verleden waren er wel eens problemen met urineren in het openbaar door coffeeshopbezoekers en de rotzooi die ze vooral op de route van en naar het station richting de coffeeshop achterlieten, maar de laatste jaren is daarvan geen sprake meer. Medewerkers van de coffeeshop fietsen wel eens rond en letten er op dat hun klanten zich niet misdragen.

Een minderheid van de omwonenden ziet vaak mensen blowen, één ervaart daar veel overlast van. We zien zelf niet of nauwelijks mensen op de hotspot softdrugs gebruiken. Enkele omwonenden ruiken wel eens wietlucht in de buurt van de coffeeshop, zij ervaren daar veel overlast van. Geen van de omwonenden hoort (heel) vaak geluid van hoog volume uit de coffeeshop komen. Geen van de omwonenden ziet (heel) vaak drugsrunners.

De coffeeshopeigenaar is volgens vrijwel alle geïnterviewden een bekende in deze gemeente waar hij geboren en getogen is. Omwonenden zeggen hem vaak persoonlijk te kennen. De sociale controle in de buurt is sterk. Wanneer er overlast is of rare types door de wijk lopen bellen bewoners naar de coffeeshop. Vervolgens gaat iemand van

het personeel even kijken. Vroeger gebeurde dat een paar keer per week. Inmiddels is de frequentie lager.

Bij de deur van de coffeeshop hangt een bord met huisregels. Vermeld is onder meer dat een identiteitsbewijs als leeftijdsbewijs verplicht is en dat harddrugs in geen van de ruimtes in de coffeeshops is geaccepteerd. De coffeeshopeigenaar legt uit dat bij een eerste overtreding een gele kaart aan de bezoeker wordt uitgedeeld. Bij een volgende keer wordt de klant de toegang (tijdelijk) ontzegd. De coffeeshop heeft geen portiers, "*iedereen hier is een portier*" volgens de coffeeshopeigenaar.

Meldingen

Een minderheid van de omwonenden heeft wel eens overlast gemeld, met name over drugshandel en druggebruik. Volgens enkele omwonenden maken ze wel eens melding van overlast door cafébezoekers, maar doen ze dat nooit over de coffeeshop.

6.5 Vergelijking 2015

De hotspot op en rond het plein in het centrum van de gemeente is ook in de verdiepingsstudie van de eerste meting als hotspot meegenomen. We kunnen daarom de situatie in beide jaren vergelijken.

Volgens het merendeel van de lokale experts is de problematiek en overlast op deze hotspot in vergelijking met vorig jaar afgenomen. Zij schrijven dit ten eerste aan de intensieve aanpak die in 2015 en begin 2016 gestalte heeft gekregen. Vooral in het afgelopen jaar zijn de resultaten volgens hen goed zichtbaar geworden.

Op de hotspot op en rond het plein zijn de straatdealers en drugsrunners van de twee groepen minder zichtbaar aanwezig. Volgens het merendeel van de lokale experts zorgt de aanpak er voor dat de groepen zich verplaatsen naar andere plekken - buiten de hotspot - in de gemeente. Ook de harddrugsgebruikers verplaatsen mee naar die nieuwe locaties.

De groepen zijn volgens meerdere ondernemers en lokale experts bewuster van hun omgeving geworden en passen hun gedrag en werkwijze hierop aan. De groepen vertonen in verhouding tot een paar jaar terug minder overlastgevend gedrag en zorgen dat ze moeilijker zijn aan te pakken. Een voorbeeld is dat sommige dealers vooral rondfietsen in plaats van rondhangen. Hierdoor kunnen ze volgens enkele lokale experts het samenscholingsverbod makkelijker ontlopen.

Ook het aantal meldingen door omwonenden en omwerkenden in het gebied is afgenomen. Een wijkagent had twee jaar geleden nog dagelijks contact met ondernemers en bewoners vanwege de drugsgerelateerde overlast en dit is nu minder frequent geworden. Of het aantal drugsdealers die op de hotspot actief zijn ook daadwerkelijk is afgenomen is niet duidelijk geworden. Geïnterviewden zien bepaalde

groepsleden weggaan, maar anderen daarvoor terugkomen. We zien zelf dat ondanks alle acties de groepen nog steeds op de hotspot aanwezig zijn.

6.6 Resumé

In een middelgrote grensgemeente in de regio Oost-Nederland waar (zeer) veel coffeeshoptoeristen komen hebben we onderzoek gedaan in twee hotspots. De eerste hotspot is een plein en enkele omliggende straten waar één coffeeshop is gevestigd in de stadskern. Deze hotspot is gekozen omdat er ernstige drugsproblematiek zou plaatsvinden. Zo zouden er diverse straatdealers actief zijn.

De tweede hotspot ligt aan de rand van de gemeente aan de Duitse grens. De kern van de hotspot bestaat uit een coffeeshop en directe omgeving. Deze hotspot is geselecteerd omdat er harddrugshandel zou plaatsvinden. De harddrugshandel zou voornamelijk gebeuren vanuit woningen en veel overlast geven voor omwonenden en met name worden veroorzaakt door Duitse harddrugsgebruikers.

Op de hotspot op en rond het plein vindt volgens vrijwel alle geïnterviewden illegale verkoop van drugs plaats. Volgens lokale experts zijn er twee groepen die zich hiermee bezighouden. Tijdens het veldwerk treffen we beiden groepen veelvuldig aan. Volgens de meeste experts staan beide groepen sterk onder de aandacht van de politie en de gemeente. Hierdoor is de illegale drugsverkoop minder zichtbaar geworden, het straatdealen is overgegaan in drugsrunnen. Uit informele gesprekken blijkt dat de meeste omwonenden en omwerkenden weten dat er drugshandel plaatsvindt, maar dat zij vaak niet weten om wat voor soort drugs het gaat en hoe de verkoop in zijn werk gaat. Volgens de meeste lokale experts gaat het voornamelijk om harddrugshandel.

Uit vrijwel alle gesprekken met lokale experts en meerdere informele gesprekken blijkt dat de politie en de gemeente de afgelopen jaren de (overlast van) illegale drugsverkoop op en rond het plein in de binnenstad hebben aangepakt. Volgens vrijwel alle geïnterviewden bestaat de overlast op deze hotspot met name nog uit zichtoverlast door de aanwezigheid van dealers of drugsrunners en mede hierdoor onveiligheidsgevoelens bij bezoekers en omwonenden.

Op de hotspot aan de grens bestaat de overlast volgens vrijwel alle geïnterviewden vooral uit het rondslingeren van drugsafval. Verder zijn het vooral de direct omwonenden van dealpanden die overlast (hebben) ervaren; zij zien de aanloop van veel harddrugsgebruikers en ervaren soms stankoverlast en geluidsoverlast.

Volgens het merendeel van de lokale experts is de problematiek en overlast op de hotspots in vergelijking met vorig jaar afgenomen. Zij schrijven dit ten eerste toe aan de intensieve aanpak die in 2015 en begin 2016 gestalte heeft gekregen. Vooral in het afgelopen jaar zijn de resultaten volgens hen goed zichtbaar geworden. Volgens het merendeel van de lokale experts zorgt de aanpak in de binnenstad er voor dat de twee groepen straatdealers en drugsrunners zich (deels) verplaatsen naar andere plekken –

buiten de hotspot – in de gemeente. Ook het aantal meldingen door omwonenden en omwerkenden in dit gebied is afgenomen. Op de hotspot aan de grens zijn veel dealpanden gesloten op last van de burgemeester en is de overlast in deze buurt flink afgenomen. Volgens lokale experts komt er nog slechts af en toe een melding binnen van een bewoner over drugsoverlast.

Onderwerpen

De gemeente is geselecteerd omdat het I-criterium niet wordt gehandhaafd, er sprake is van dealers en runners die vanuit de Randstad hierheen zijn gekomen en omdat er op beide hotspots in de nabije omgeving van coffeeshops in harddrugs wordt gehandeld.

I-criterium

Volgens lokale experts is er zeer veel coffeeshoptoerisme in de gemeente en de enquête onder omwonenden bevestigt dit beeld. Vooral bij de coffeeshop aan de grens zien we veel Duitse coffeeshoptoeristen. Bij de coffeeshop gelegen bij het plein in het centrum van de gemeente zijn minder coffeeshoptoeristen aanwezig.

Verplaatsing

Van de beide groepen straatdealers en drugsrunners die op de hotspot op het plein actief zijn komt een deel uit de Randstad volgens de lokale experts. Van de tweede groep komen de meesten uit de Randstad. Van de eerste groep, die al sinds 2013 actief is, komt een kleiner deel uit de Randstad. Of zij ook actief zijn geweest als dealer of runner in het zuiden van het land is niet duidelijk. Daar zijn geen aanwijzingen voor.

Scheiding der markten

Vrijwel alle gesprekken laten zien dat op de tweede hotspot bij de grens illegale verkoop van harddrugs plaatsvindt. Volgens de geraadpleegde experts heeft dit met name in de periode voor de onderzoeksperiode plaatsgevonden. De handel in harddrugs vindt vooral vanuit dealpanden plaats. De panden worden bezocht door een klein deel van de lokale bevolking, maar vooral door Duitsers en Oost-Europeanen, onder meer Roemenen en Polen, die vooral van een stad net over de grens naar deze hotspot komen. De harddrugstoeristen komen vaak met de trein en lopen vervolgens naar de drugspanden. De coffeeshoptoeristen komen vooral naar de coffeeshop vanwege de nabijheid en goede bereikbaarheid met de auto en de trein. Beide stromen drugstoeristen vormen gescheiden circuits. De harddrugstoeristen bezoeken de drugspanden waar zij ter plekke harddrugs gebruiken of er harddrugs kopen en meenemen naar Duitsland. De softdrugstoeristen maken gebruik van het aanbod in de coffeeshop. Een huisregel is dat harddrugs in de coffeeshop niet worden geaccepteerd. De coffeeshopeigenaar wil niet het risico lopen dat tijdens een controle harddrugs bij een van zijn bezoekers wordt aangetroffen.

7. CONCLUSIES

Deze verdiepingsstudie vormt de tweede fase van de tweede meting van de monitor waarmee de ontwikkelingen in het coffeeshopbeleid worden gevolgd. In dit laatste hoofdstuk bespreken we de conclusies die op basis van de resultaten in de vijf verdiepingsgemeenten kunnen worden getrokken. Het gaat om de volgende vijf gemeenten: een middelgrote gemeente in de Randstad, een grote gemeente in Zuid-Nederland, een grote grensgemeente in Oost-Nederland, een kleine grensgemeente in Oost-Nederland en een grote grensgemeente in Zuid-Nederland. In totaal hebben we in deze vijf gemeenten zeven hotspots vastgesteld waar etnografisch veldonderzoek is verricht, waarbij we de fenomenen coffeeshoptoerisme, softdrugstoerisme, softdrugsgelateerde overlast, illegale verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshop en straatdealers en drugsrunners hebben onderzocht.

De keuze voor de vijf gemeenten is in de eerste plaats ingegeven door het feit dat de ontwikkelingen uit de eerste fase en de daaruit voorkomende onderwerpen zich hier het meest pregnant voordoen. De resultaten van de eerste fase riepen vragen op over de handhaving van het Ingezetenen criterium (I-criterium) op lokaal niveau, mogelijke verplaatsingseffecten en de scheiding van de markten van soft- en harddrugs in enkele gemeenten. Verder kwam in de eerste fase van de tweede meting naar voren dat het coffeeshoptoerisme enigszins is afgenomen, maar dat het softdrugstoerisme weinig is veranderd. De softdrugsgelateerde overlast lijkt iets te zijn verminderd.¹

We behandelen allereerst het coffeeshoptoerisme. Vervolgens bespreken we de illegale verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshop samen met het softdrugstoerisme, terwijl we de softdrugsgelateerde overlast in combinatie met het fenomeen straatdealers en drugsrunners behandelen. In paragraaf 7.4 gaan we in op de handhaving van het I-criterium (geldt voor alle vijf gemeenten), mogelijke verplaatsingseffecten (geldt voor gemeenten I, III en V) en de scheiding der markten (geldt voor gemeenten I, III, IV en V). De resultaten zullen daar waar mogelijk worden vergeleken met die van de eerste meting van de monitor.^{2,3} We ronden af met enkele afsluitende opmerkingen.

¹ Mennes, R., J. Snippe, M. Sijstra, B. Bieleman (2016).

² Benschop, A., M. Wouters, D.J. Korf (2015).

³ Nabben T., M. Wouters, A. Benschop, D.J. Korf (2015).

7.1 Coffeeshoptoerisme

Wat is de aard van het coffeeshoptoerisme op de hotspots in de vijf gemeenten?

Er is in drie van de vijf verdiepingsgemeenten sprake van coffeeshoptoerisme. De gemeenten waar dit voorkomt hebben gemeen dat ze alle langs de grens liggen. In de twee verdiepingsgemeenten aan de oostelijke grens komen veel Duitse coffeeshoptoeristen. De coffeeshops in deze twee grensgemeenten trekken toeristen aan die in Nederland hun softdrugs komen kopen. Ongeveer de helft van de bezoekers van de coffeeshops op de hotspots in deze gemeenten is afkomstig uit Duitsland. Zij komen met de auto of de trein of soms op de fiets naar de coffeeshop die voor hen het best bereikbaar is.

Rol coffeeshopeigenaren

Ondanks de relatief grote aantallen Duitsers die dagelijks de coffeeshops bezoeken leidt dit niet of nauwelijks tot overlast voor de directe omgeving. Dit is ook de verdienste van de coffeeshopeigenaren op de hotspots in deze twee grensgemeenten. Zij zijn zich bewust van de kwetsbaarheid van hun onderneming wanneer hun bezoekers overlast veroorzaken. Zij hebben huisregels opgesteld en aanvullende preventieve maatregelen genomen om mogelijk overlastgevend gedrag op bijvoorbeeld de looproute naar het treinstation of van het parkeergedrag in de buurt te voorkomen. Als bezoekers zich niet aan de regels houden en zich misdragen wordt hen de toegang tot de coffeeshop ontzegd.

Om de tolerantie voor hun coffeeshop en de draagkracht in de omgeving verder te vergroten investeren deze coffeeshopeigenaren in hun relatie met de overige ondernemers in hun straat en met de omwonenden. Zij voelen zich verantwoordelijk voor hun omgeving, houden de straat schoon door zwerfvuil op te ruimen en reageren op klachten en signalen over illegale straathandel.

Zuid-Nederland

In een gemeente in het zuiden van het land komen eveneens relatief veel coffeeshoptoeristen naar de coffeeshops op de hotspot, ongeveer 30% van de bezoekers van de beide coffeeshops is een niet-ingezetene, maar de overlast hiervan beperkt zich tot de geluidsoverlast van het terras naast één van de twee coffeeshops op de hotspot, waar zowel de klanten van een café als de bezoekers van de coffeeshop gebruik van maken.

In de zuidelijke grensgemeente is het coffeeshoptoerisme de afgelopen jaren flink afgenomen. Voor de invoering van het I-criterium trokken de coffeeshops veel buitenlandse bezoekers. Sinds de invoering is dit aantal sterk gedaald en neemt dit geleidelijk aan verder af. Niet-ingezetenen worden niet toegelaten tot de coffeeshops wat tot gevolg heeft dat van coffeeshoptoerisme niet of nauwelijks nog sprake is. Overlast van coffeeshoptoeristen is er dan ook niet.

7.2 Illegale verkoop en (soft)drugstoerisme

Wat is de aard van de illegale verkoop en het (soft)drugstoerisme op de hotspots in de vijf gemeenten?

In alle vijf verdiepingsgemeenten is sprake van illegale handel in soft- en/of harddrugs, maar in drie daarvan is de illegale markt op de hotspots klein en nauwelijks zichtbaar. In die gemeenten drukt de illegale verkoop van drugs geen stempel op de beleving van de openbare ruimte. In de overige twee gemeenten, één in het zuiden en één in het oosten van het land, is dit wel het geval: de illegale verkoop van in ieder geval softdrugs is daar duidelijk zichtbaar en bepalend voor het straatbeeld.

In deze twee grensgemeenten is de illegale verkoop weliswaar afgenomen, maar nog prominent zichtbaar. De illegale straathandel in softdrugs wordt in beide gemeenten door de politie actief bestreden. In de zuidelijke grensgemeente is mede door deze inzet, maar ook door de sterke afname van coffeeshoptoeristen de rust op de hotspots grotendeels teruggekeerd. Er is op de hotspots nog wel sprake van een illegaal aanbod.

Zuidelijke grensgemeente

Vrijwel alle geënquêteerde omwonenden en ondernemers zien in de zuidelijke grensgemeente straatdealers en drugsrunners op de hotspot. Zij weten echter vaak niet of de verkopers daadwerkelijk drugs bij zich hebben. Ook tijdens onze observaties zien we dat runners personen aanspreken die richting de coffeeshops lopen.

Volgens lokale experts zijn er vrijwel alleen nog drugsrunners op beide hotspots actief. De klanten van deze runners zijn vooral buitenlanders die de coffeeshop willen bezoeken. Omdat zij daar niet worden toegelaten, worden zij benaderd door de runners die hen softdrugs aanbieden. De verkopers hebben de afgelopen jaren hun werkwijze aangepast. De runners maken contact met de kopers, terwijl de verkoop van de drugs later op een afgesproken locatie buiten deze hotspot plaatsvindt.

Verder zijn er klanten die behoren tot de doelgroep van de maatschappelijke opvang. Onder deze groep zitten relatief veel harddruggebruikers. Ook komen er harddruggebruikers uit met name België naar deze gemeente om drugs te kopen. Op de hotspot bij het station, met name aan de achterzijde, vormen de harddruggebruikers een belangrijk deel van de klanten van de daar actieve runners en dealers.

Grote oostelijke grensgemeente

In de grote oostelijke grensgemeente is de drugsoverlast afgenomen doordat de politie en de gemeente intensief optreden tegen de drugshandel op beide hotspots. De drugshandel op de eerste hotspot bestaat vooral uit de handel in harddrugs. Hier is de straathandel op het plein overgegaan van verkopen op dezelfde locatie als waar contact wordt gelegd naar het afhandelen van een drugsdeal op een andere plaats dan die van de contactlegging mede door gebruikmaking van moderne communicatie-

middelen. Op de andere hotspot in deze grote oostelijke grensgemeente vindt de harddrugshandel op de hotspot plaats vanuit dealpanden. Deze panden worden vooral bezocht door Duitse drugstoeristen die voor harddrugs naar Nederland komen.

7.3 Softdrugsgelateerde overlast en straatdealers en drugsrunners

Wat is de aard van de softdrugsgelateerde overlast en straatdealers en drugsrunners op de hotspots in de vijf gemeenten?

In de vijf verdiepingsgemeenten komen we twee vormen van softdrugsgelateerde overlast tegen: overlast door straatdealers en drugsrunners en door hangjongeren. De overlast heeft niet alleen te maken met de aanwezigheid van softdrugstoeristen, maar ook met de handel in harddrugs. Verder zien we dat coffeeshops zelf een rol kunnen spelen in het verminderen en voorkomen van overlast.

Straatdealers en drugsrunners

In twee van de vijf gemeenten, de grote grensgemeente in Zuid-Nederland en de grote grensgemeente in Oost-Nederland, is de overlast door drugsrunners en straatdealers de meeste prominente vorm. Zij zijn duidelijk zichtbaar in de openbare ruimte waar zij voorbijgangers aanspreken of zij drugs willen kopen. De overlast van de illegale handel door drugsrunners en straatdealers uit zich met name in de aanwezigheid van jonge mannen die gedurende de hele dag in groepjes op straat hangen en mensen aanspreken. Dit leidt tot onveiligheidsgevoelens bij omwonenden en andere aanwezigen in de openbare ruimte.

In de grote zuidelijke grensgemeente is door de afname van het coffeeshoptoerisme de straathandel duidelijker zichtbaar geworden. Op de hotspot aan de kade ervaart ongeveer de helft van de omwonenden wel eens overlast van deze runners. Een minderheid meldt er (heel) veel overlast van te ondervinden. Op de hotspot rond het station ziet ongeveer de helft van de geënuquëerde omwonenden en ondernemers wel eens runners en dealers. Een enkele respondent ervaart er (heel) veel overlast van.

De ervaren overlast van drugsdealen is ten opzichte van de vorige meting – hoewel de zichtbaarheid is toegenomen – nagenoeg onveranderd gebleven. Dit kan worden verklaard doordat bij de bewoners gewenning lijkt te zijn opgetreden. De drugsrunners zijn er al jarenlang actief en maken onderdeel uit van het straatbeeld. Uit onze observaties blijkt dat zij de bewoners ook niet lastig vallen. Daarnaast blijkt uit gesprekken op de hotspot met bewoners, ondernemers en voorbijgangers dat zij van mening zijn dat het aantal runners is afgenomen, dat zij hun auto weer in de straat kunnen parkeren en dat zij het gevoel hebben dat de buurt weer van hen is. De straatdealers en drugsrunners die er nog zijn horen volgens hen nu eenmaal bij het wonen in een stad.

In de grote grensgemeente in Oost-Nederland is door de intensieve aanpak van de drugshandel de overlast afgenomen. Op de eerste hotspot in de binnenstad is de straathandel minder zichtbaar geworden en lijken drugsrunners en vooral dealers zich

meer te verspreiden over de gemeente. Het aantal overlastmeldingen op deze hotspot is gedaald. Op de tweede hotspot aan de grens is eveneens sprake van een afname van de overlast. Op last van de burgemeester zijn diverse panden gesloten waar in harddrugs werd gehandeld. De illegale verkoop is hierdoor afgenomen en de overlast in deze buurt is flink gedaald. De politie zegt nog slechts af en toe een overlastmelding van een bewoner te ontvangen.

Hangjongeren

In de overige drie gemeenten - waar de illegale markt klein en beperkt zichtbaar is - is met name sprake van overlast door hangjongeren. In alle gevallen gebruiken zij een park als ontmoetingsplek waar zij alcohol drinken en softdrugs gebruiken. Het feit dat de jongeren zichtbaar aanwezig zijn in de openbare ruimte leidt – in combinatie met hun alcohol- en middelengebruik – bij sommige omwonenden tot een onveilig gevoel. Daarnaast vertonen enkele jongeren intimiderend gedrag en beledigen zij soms voorbijgangers, laten zij rommel achter in het park en veroorzaken zij geluidsoverlast. Onze indruk is dat de relatie van deze groepen hangjongeren met de illegale verkoop van softdrugs beperkt is.

Rol coffeeshops

Er zijn grote verschillen tussen coffeeshops; zowel tussen coffeeshops uit verschillende gemeenten en coffeeshops in dezelfde gemeenten als tussen coffeeshops op dezelfde hotspot. In de vijf verdiepingsgemeenten wordt duidelijk dat het contact tussen de coffeeshop, de gemeente en de sociale omgeving van belang is voor hoe de eigenaar en de medewerkers van een coffeeshop zich opstellen naar de buitenwereld en in hoeverre samen wordt opgetrokken om de mogelijke overlast in de omgeving van de coffeeshop tot een minimum te beperken.

In twee gemeenten is goed contact tussen de coffeeshopeigenaar en de gemeente. De coffeeshopeigenaren nemen een actieve houding aan richting de buurt door direct te reageren als er overlast dreigt te ontstaan. Als gevolg daarvan ervaren de omwonenden, ondanks de grote toestroom van coffeeshoptoeristen, weinig overlast.

In een andere gemeente, waar recent vier sluitingen van coffeeshops hebben plaatsgevonden, verloopt het contact met de coffeeshop minder vlot. De coffeeshop beperkt de inspanningen om overlast tegen te gaan tot een minimum, veegt alleen de eigen stoep schoon en stuurt personen weg wanneer zij zich in de directe omgeving van de coffeeshop ophouden. Met de overlast die in het nabijgelegen park is ontstaan door hangjongeren die in de coffeeshop softdrugs kopen en het daar gebruiken bemoeit deze coffeeshop zich verder niet.

Dit is ook de enige coffeeshop op de zeven hotspots in de vijf gemeenten waar omwonenden wel eens parkeer- en verkeeroverlast ervaren. Rond de coffeeshop is weliswaar weinig parkeergelegenheid, maar dat geldt ook voor enkele coffeeshops in de overige gemeenten waar deze overlast zich niet voordoet. Bezoekers die hun auto niet correct parkeren worden daar bij die coffeeshops op gewezen en niet toegelaten.

7.4 Ingezetenen criterium, verplaatsing en scheiding der markten

In hoeverre is er in de vijf gemeenten sprake van handhaving van het I-criterium, verplaatsingseffecten aan de vraag- en aanbodkant van de softdrugsmarkt en van een scheiding van de soft- en harddrugsmarkt? Welke lokale ontwikkelingen doen zich daarin voor? Hoe kunnen deze ontwikkelingen worden verklaard?

Aan de keuze voor de vijf gemeenten lagen drie onderwerpen ten grondslag die we nader hebben onderzocht aan de hand van de lokale ontwikkelingen in het coffeeshoptoerisme, het softdrugstoerisme, de softdrugserelateerde overlast, de illegale verkoop buiten de coffeshop en straatdealers en drugsrunners. Het gaat om de volgende onderwerpen: handhaving van het I-criterium; verplaatsing; en scheiding der markten.

I-criterium

In de twee zuidelijke verdiepingsgemeenten is in de grensgemeente sprake van een afname van het coffeeshoptoerisme, terwijl dit in de andere gemeente is toegenomen. Het al dan niet actief handhaven van het I-criterium lijkt samen te hangen met deze toe- en afname. In de grensgemeente is sinds de invoering en handhaving van het I-criterium het coffeeshoptoerisme afgenomen, terwijl in de andere gemeente na de opschorting van het I-criterium het coffeeshoptoerisme weer is toegenomen. Ondanks de tegenoverstelde beweging in het coffeeshoptoerisme is in beide gemeenten echter sprake van een afname in de overlast die omwonenden ervaren van de illegale straatverkoop van softdrugs. Dit heeft mogelijk te maken met de verschillende uitgangssituaties in beide gemeenten en de mate waarin de illegale markt van softdrugs en de handel daarin zichtbaar zijn (geweest).

Uit de eerste fase van de tweede meting komt naar voren dat de strikte handhaving van het I-criterium in de ene gemeente een positief effect lijkt te hebben tegen straathandel en de handel in drugs door drugsrunners, terwijl de bevindingen in de andere gemeente juist positief lijken te zijn vanwege het loslaten van de handhaving van hetzelfde criterium. De onderzoeksresultaten in de verdiepende tweede fase zijn in lijn met deze bevinding. In de ene zuidelijke gemeente heeft de opschorting van het I-criterium er toe geleid dat de straathandel, die na de invoering ervan was ontstaan, weer uit het zicht is verdwenen. In de andere zuidelijke grensgemeente is met name door de handhaving van het I-criterium het coffeeshoptoerisme echter sterk afgenomen, waardoor tevens de vraag naar softdrugs evenals het aantal drugsrunners en straathandelaren (die er overigens nog wel steeds actief zijn) is afgenomen. De politie geeft in deze gemeente sinds de invoering van I-criterium nog steeds de hoogste prioriteit aan drugsoverlast door verdovende middelen. Ook in andere gemeenten zien we dat handhaving van het I-criterium gepaard gaat met veel en gerichte politie-inzet.⁴

⁴ Snippe, J., R. Nijkamp, B. Bieleman (2013); Politieacademie (2014).

Verschillende beginsituaties

Dat deze twee verschillende beleidsstrategieën beide kunnen leiden tot de gewenste lokale resultaten heeft waarschijnlijk te maken met het verschil in de beginsituatie in de twee gemeenten. In de zuidelijke grensgemeente was voor de invoering van het I-criterium sprake van grote overlast door het grote aantal coffeeshoptoeristen dat naar de gemeente kwam. Hierdoor ontstonden diverse vormen van overlast en vond er illegale handel in soft- en harddrugs plaats. Door de invoering van het I-criterium nam het coffeeshoptoerisme af, waardoor de direct daaraan gerelateerde vormen van overlast, zoals parkeer- en verkeeroverlast en overlast van wildplassen en zwerfafval op straat, sterk afnamen. Daarnaast hebben politie en gemeente fors ingezet op de bestrijding van de drugshandel. De drugsoverlast heeft sinds 2012 een hoge prioriteit gekregen in de lokale driehoek. Politie en gemeente pakken met een daartoe aangesteld team de overlast aan. Volgens de gemeente en de politie is er in 2016 sprake van een beheersbare situatie en een daling van de overlast. De omwonenden van de hotspots en andere aanwezigen in de openbare ruimte vergelijken de huidige beleving ervan met de relatief slechte situatie voor het I-criterium, waardoor zij positief zijn over de huidige situatie, ondanks dat de illegale straathandel nog niet volledig uit het straatbeeld is verdwenen en zij in 2016 de overlast in vergelijking met 2015 als stabiel ervaren.

In de andere zuidelijke gemeente was voor invoering van het I-criterium ook sprake van coffeeshoptoerisme, maar in veel mindere mate dan in de zuidelijke grensgemeente. Er was hier voor invoering dan ook niet of nauwelijks sprake van overlast als gevolg van coffeeshoptoerisme. Door de invoering van het I-criterium gingen buitenlandse bezoekers die de coffeeshops niet meer in mochten echter op zoek naar andere manieren om aan softdrugs te komen. Er ontstond een illegale markt waarbij drugsrunners en straatdealers op straat drugs probeerden te verkopen aan buitenlandse bezoekers. De directe omgeving was niet eerder geconfronteerd met deze zichtbare vorm van drugsoverlast, waardoor de ervaren overlast bij omwonenden en andere aanwezigen toenam ten opzichte van de situatie voor de invoering van het I-criterium. Sinds de handhaving ervan is opgeschort zien we dat de overlast weer is afgenomen.

Verplaatsing

Uit de eerste fase van de tweede meting bleek dat noordelijker gelegen regio's geconfronteerd werden met meer illegale verkoop van soft- en harddrugs. De resultaten wekten de indruk dat er mogelijk sprake kon zijn van verplaatsing. We zijn nagegaan of er sprake is van een verplaatsing van drugsrunners en drugsdealers die actief zijn geweest op de hotspots in de zuidelijke gemeenten naar de hotspots in gemeenten in het oosten van het land.

Op de hotspots in de zuidelijke grensgemeente is weliswaar nog steeds sprake van drugsrunners en straatdealers, maar dit aantal is in de loop der jaren afgenomen. De straatdealers en runners die we in de grote grensgemeente in Oost-Nederland hebben gesproken blijken deels afkomstig te zijn uit de Randstad. Van beide groepen dealers

die zich op de hotspot in het centrum van deze gemeente ophouden komen volgens de politie de meesten uit de Randstad.

Van deze groep die er sinds 2015 actief is, hebben we enkele drugsrunners en straatdealers ook zelf gesproken. In deze gesprekken blijkt dat zij bekend zijn met plaatsen en coffeeshops in zuidelijke gemeenten, ook met de hotspots en coffeeshops in de zuidelijke grensgemeente. Ook de straatdealers, die een korte periode actief waren in de andere zuidelijke gemeente, zijn voor een groot deel uit de Randstad afkomstig. In hoeverre deze verplaatsing spontaan gebeurt of geregisseerd verloopt en op welke wijze en door wie dat dan zou plaatsvinden is niet duidelijk.

Scheiding der markten

Het derde onderwerp dat voortvloeit uit de eerste fase van de tweede meting heeft betrekking op een belangrijk uitgangspunt van het Nederlandse drugsbeleid: de scheiding van de markten van soft- en harddrugs. De drugsproblematiek die voortkomt uit de illegale verkoop lijkt breder te zijn dan alleen softdrugs. Er worden volgens de in de eerste fase geraadpleegde experts vaak ook harddrugs verkocht door straatdealers en drugsrunners.

Uit de resultaten van de tweede verdiepende fase blijkt dat in de vijf gemeenten op dezelfde hotspot doorgaans zowel soft- als harddrugs verkrijgbaar zijn. Daarbij lijkt sprake te zijn van een zekere scheiding van de markten van beide soorten drugs. Er moet hierbij onderscheid worden gemaakt in de vraagkant en de aanbodkant.

Vraagkant

Bij de vraagkant geven consumenten van cannabis – die doorgaans niet in harddrugs geïnteresseerd zijn – de voorkeur aan het kopen van softdrugs in een coffeeshop. Eventueel kopen ze bij straatdealers die primair cannabis verkopen, maar ook harddrugs kunnen leveren. Harddrugsgebruikers kopen hun harddrugs bij andere dealers die primair harddrugs verkopen, maar desgewenst ook cannabis kunnen leveren.

Aanbodkant

Bij de aanbodkant is er bij softdrugs primair sprake van verkoop door coffeeshops en door straatdealers in de omgeving van coffeeshops. Deze straatdealers verkopen in de eerste plaats softdrugs, maar kunnen ook harddrugs leveren als ze denken daar iets aan te kunnen verdienen. Straatdealers die primair softdrugs aanbieden vinden we voornamelijk op hotspots waar sprake is van coffeeshoptoerisme. Het gaat vaak om jongere en minder ervaren dealers.

Harddrugs worden aangeboden door meer ervaren dealers die primair harddrugs verkopen. Zij kunnen ook softdrugs leveren. Harddrugs voeren met name de boventoon in het aanbod van de straatdealers en drugsrunners op hotspots waar vooral vraag is naar harddrugs door harddrugsgebruikers. Het aanbieden van harddrugs gebeurt heimelijker dan dat van softdrugs of is helemaal uit het zicht onttrokken doordat de verkoop voor een groot deel vanuit dealpanden plaatsvindt.

7.5 Ten slotte

Ons onderzoek laat in de eerste plaats zien dat wanneer rekening wordt gehouden met de lokale situatie rond coffeeshops twee verschillende beleidsstrategieën op gemeenteniveau beide leiden tot de door de gemeente gewenste vermindering van illegale verkoop van drugs en van overlast van coffeeshoptoeristen. Bij het al dan niet handhaven van het I-criterium in de twee zuidelijke gemeenten lijkt de ligging en daarmee de situatie voorafgaand aan de invoering van belang voor hoe de effecten van de maatregelen worden ervaren door omwonenden en andere aanwezigen in de openbare ruimte. In de zuidelijke grensgemeente zijn omwonenden - ondanks dat er nog steeds sprake is van overlast door drugsrunners en straatdealers - positief over de situatie die is ontstaan door de strikte handhaving. Een groot deel van de overlast die werd veroorzaakt door het grote aantal coffeeshoptoeristen is immers verdwenen. In de andere zuidelijke gemeente ontstond door de invoering van het I-criterium een illegale markt in een omgeving die nog niet eerder was geconfronteerd met deze zichtbare vorm van drugsoverlast, waardoor juist overlast ontstond bij omwonenden. Deze overlast is na de opschorting van het I-criterium weer duidelijk afgenomen.

De geregistreerde overlastmeldingen in de vijf verdiepingsgemeenten hebben we in de verdiepingsstudies goed kunnen duiden. In de gemeente waar beduidend minder geregistreerde overlastmeldingen zijn dan in de overige gemeenten speelt de actieve houding van de coffeeshopeigenaar om overlast te voorkomen een belangrijke rol. In de andere gemeenten gaat het om overlast door straathandel of om overlast door hangjongeren die alcohol en softdrugs gebruiken. Het duiden van de cijfers betreffende softdrugs- en harddrugsincidenten is echter minder goed mogelijk. De cijfers geven een algemeen beeld voor de hele gemeente en zijn niet per sé van toepassing op het niveau van de hotspot. Bovendien geven de cijfers een beeld van de overlast in 2015, terwijl het veldwerk op de hotspots halverwege 2016 heeft plaatsgevonden. Volgens enkele lokale experts is in twee gemeenten bij een deel van de bewoners die al langer rond de hotspots wonen in 2016 sprake van een afnemende meldingsbereidheid. In hoeverre dit ook al in 2015 het geval was en van invloed is geweest op de geregistreerde overlastmeldingen, die vooral van omwonenden afkomstig zijn, is onduidelijk.

Ondanks verschillen in het lokale beleid zien we op alle hotspots een afname van de drugsoverlast. Duidelijk wordt dat door verschillen in de context – onder meer de ligging van gemeenten en de historische ontwikkeling in de toeloop van coffeeshoptoeristen – lokaal maatwerk vereist is om de drugsoverlastsituatie (weer) beheersbaar te krijgen. In de ene zuidelijke gemeente kan daarom worden gekozen voor het weer toelaten van niet-ingezetenen, terwijl in een andere zuidelijke gemeente het I-criterium strikt wordt gehandhaafd met als resultaat dat in beide gemeenten de drugsoverlast weer beheersbaar is. Naast lokaal maatwerk voor het beleid zien we tevens dat op de hotspot de rol van direct betrokkenen hierbij van groot belang is. De kracht van het lokale beleid is gelegen in de actieve bestrijding van de drugshandel: niet alleen door politie en gemeente, maar met name wanneer er in de omgeving van de coffeshop straathandel in softdrugs voorkomt ook door de coffeshopondernemer.

BIJLAGE 1 RESULTATEN BUURTENQUÊTE

Tabel 1 Geslacht respondenten, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Man	49	55	50	36	36	68	50
Vrouw	51	45	50	64	64	32	50

Tabel 2 Leeftijd respondenten

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Leeftijd min - max	17-84	20-81	20-95	18-78	20-88	22-65	14-81
Gemiddelde leeftijd	47	37	51	43	50	37	47

Tabel 3 Aantal respondenten dat in de buurt woont en/of werkt, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Omwonenden	76	75	90	50	58	47	85
Omwerkenden	36	40	25	64	64	63	20

Tabel 4 Aantal respondenten dat aangeeft wel eens overlast te hebben ervaren van niet-doorstromend verkeer, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Helemaal niet	71	70	50	64	71	79	50
Een beetje	18	23	40	27	20	16	10
Nogal	5	3	10	5	2	5	15
Veel	4	5	0	0	7	0	15
Heel veel	0	0	0	5	0	0	10

Tabel 5 Aantal respondenten dat aangeeft wel eens overlast te hebben ervaren van foutgeparkeerde auto's, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Helemaal niet	56	60	55	95	71	42	65
Een beetje	24	35	20	0	18	47	15
Nogal	11	0	10	5	0	5	0
Veel	5	0	10	0	4	5	10
Heel veel	2	5	5	0	7	0	10

Tabel 6 De mate waarin respondenten aangeven auto's met buitenlandse kentekenplaten in hun directe woon- of werkomgeving te zien, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	22	30	0	0	4	21	0
Zelden	38	38	10	5	0	1	5
Soms	18	5	10	14	2	16	10
Vaak	13	18	50	45	31	32	20
Heel vaak	5	5	30	32	62	21	65

Tabel 7 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werk omgeving mensen te zien die op straat alcohol drinken of dronken zijn, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	11	3	15	18	38	11	20
Zelden	29	8	40	23	42	32	40
Soms	24	5	35	27	20	21	25
Vaak	25	25	10	32	0	32	10
Heel vaak	11	60	0	0	0	5	5

Tabel 8 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van mensen die in hun directe woon- of werkomgeving op straat alcohol drinken of dronken zijn, in %

	1 (n=49)	2 (n=39)	3A (n=17)	3B (n=18)	4 (n=28)	5A (n=17)	5B (n=16)
Helemaal niet	53	33	59	59	79	47	69
Een beetje	33	46	41	29	21	24	13
Nogal	10	15	0	0	0	12	6
Veel	4	5	0	12	0	18	13
Heel veel	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 9 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van mensen die in hun directe woon- of werkomgeving op straat alcohol drinken of dronken zijn (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	11	2	15	23	38	10	20
Helemaal geen overlast	47	33	50	45	49	42	55
Beetje/nogal overlast	38	60	35	23	13	32	15
(Heel) veel overlast	4	5	0	9	0	16	10

Tabel 10 De mate waarin respondenten aangeven in welke periode(s) in hun directe woon- of werkomgeving mensen te zien die op straat alcohol drinken of dronken zijn, in %

	1 (n=49)	2 (n=39)	3A (n=17)	3B (n=18)	4 (n=28)	5A (n=17)	5B (n=16)
Hele jaar door hetzelfde	33	21	41	78	54	29	50
Vaker in het voorjaar	2	0	6	11	11	0	0
Vaker in de zomer	49	38	18	28	32	35	31
Vaker in het najaar	0	0	0	6	0	0	0
Vaker in de winter	0	0	0	6	4	0	0
Vaker doordeweeks	2	0	0	0	0	0	0
Vaker in het weekend	43	69	12	22	64	35	25
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	6	0	0	0	4	6	6
Vaker 's avonds	37	18	18	28	54	47	19
Vaker 's nachts	24	13	41	0	32	18	19

Tabel 11 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving mensen te zien blowen op straat, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	15	8	15	9	53	5	35
Zelden	16	35	15	5	29	5	20
Soms	25	20	15	27	16	11	20
Vaak	35	30	35	45	2	53	25
Heel vaak	9	5	20	14	0	26	0

Tabel 12 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van mensen die in hun directe woon- of werkomgeving blowen op straat, in %

	1 (n=47)	2 (n=36)	3A (n=17)	3B (n=20)	4 (n=21)	5A (n=18)	5B (n=13)
Helemaal niet	64	78	53	55	86	56	92
Een beetje	23	17	24	30	14	28	0
Nogal	4	6	12	10	0	11	0
Veel	4	0	6	0	0	6	8
Heel veel	4	0	6	5	0	0	0

Tabel 13 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van mensen die in hun directe woon- of werkomgeving blowen op straat (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	14	10	15	9	53	5	35
Helemaal geen overlast	55	70	45	50	40	53	60
Beetje/nogal overlast	24	20	30	36	7	37	0
(Heel) veel overlast	7	0	10	5	0	5	5

Tabel 14 De mate waarin respondenten aangeven in welke periode(s) in hun directe woon- of werkomgeving mensen op straat te zien blowen, in %

	1 (n=47)	2 (n=36)	3A (n=17)	3B (n=20)	4 (n=21)	5A (n=18)	5B (n=13)
Hele jaar door hetzelfde	68	69	71	85	62	67	69
Vaker in het voorjaar	2	3	0	5	10	0	0
Vaker in de zomer	30	28	6	10	33	22	23
Vaker in het najaar	0	0	0	0	5	0	0
Vaker in de winter	0	0	6	0	0	0	0
Vaker doordeweeks	0	3	0	0	0	0	0
Vaker in het weekend	6	0	12	10	24	6	8
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	6	0	6	5	10	6	8
Vaker 's avonds	4	0	18	20	33	6	8
Vaker 's nachts	2	0	0	0	0	0	0

Tabel 15 De mate waarin respondenten aangeven wel eens wietlucht in de buurt van de coffeeshop(s) te ruiken, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	44	40	45	55	51	32	55
Zelden	9	3	5	5	18	11	0
Soms	18	20	25	18	16	21	35
Vaak	13	25	20	18	4	26	10
Heel vaak	16	13	5	5	9	11	0

Tabel 16 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van wietlucht in de buurt van de coffeeshop(s), in %

	1 (n=31)	2 (n=24)	3A (n=11)	3B (n=10)	4 (n=22)	5A (n=13)	5B (n=9)
Helemaal niet	77	67	73	60	95	85	67
Een beetje	10	21	0	20	0	0	11
Nogal	0	13	9	0	0	8	0
Veel	6	0	9	10	0	8	22
Heel veel	6	0	9	10	0	0	0

Tabel 17 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van wietlucht in de buurt van de coffeeshop(s) (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	44	40	45	55	53	32	55
Helemaal geen overlast	44	40	40	27	47	58	30
Beetje/nogal overlast	5	20	5	9	0	5	5
(Heel) veel overlast	7	0	10	9	0	5	10

Tabel 18 De mate waarin respondenten aangeven in welke periode(s) wietlucht in de buurt van de coffeeshop(s) te ruiken, in %

	1 (n=31)	2 (n=24)	3A (n=11)	3B (n=10)	4 (n=22)	5A (n=13)	5B (n=9)
Hele jaar door hetzelfde	77	79	82	90	64	92	56
Vaker in het voorjaar	0	4	0	0	5	0	11
Vaker in de zomer	16	21	0	10	18	8	44
Vaker in het najaar	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in de winter	0	0	0	10	0	0	0
Vaker doordeweeks	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in het weekend	3	0	0	0	5	0	0
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	10	0	9	0	9	0	0
Vaker 's avonds	10	0	18	10	9	0	0
Vaker 's nachts	3	0	9	0	0	0	0

Tabel 19 De mate waarin respondenten aangeven wel eens geluid van een hoog volume uit de coffeeshop te horen, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	98	83	100	100	96	95	100
Zelden	2	8	0	0	2	5	0
Soms	0	0	0	0	0	0	0
Vaak	0	3	0	0	0	0	0
Heel vaak	0	5	0	0	0	0	0

Tabel 20 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van geluid van een hoog volume dat uit de coffeeshop komt, in %

	1 (n=1)	2 (n=6)	3A (n=0)	3B (n=0)	4 (n=1)	5A (n=1)	5B (n=0)
Helemaal niet	100	33	0	0	100	100	0
Een beetje	0	17	0	0	0	0	0
Nogal	0	33	0	0	0	0	0
Veel	0	17	0	0	0	0	0
Heel veel	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 21 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van geluid van een hoog volume dat uit de coffeeshop komt (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet signaleerd/geen idee	98	84	100	100	98	95	100
Helemaal geen overlast	2	5	0	0	2	5	0
Beetje/nogal overlast	0	8	0	0	0	0	0
(Heel) veel overlast	0	3	0	0	0	0	0

Tabel 22 De mate waarin respondenten aangeven drugsrunners te zien in hun directe woon- of werkomgeving, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	69	73	5	32	82	21	80
Zelden	4	8	5	0	4	0	5
Soms	4	8	10	14	4	11	10
Vaak	7	0	35	23	2	32	0
Heel vaak	0	5	40	23	0	11	0
Geen idee	16	8	5	9	7	26	5

Tabel 23 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van drugsrunners in hun directe woon- of werkomgeving, in %

	1 (n=31)	2 (n=24)	3A (n=11)	3B (n=10)	4 (n=22)	5A (n=13)	5B (n=9)
Helemaal niet	77	67	73	60	95	85	67
Een beetje	10	21	0	20	0	0	11
Nogal	0	13	9	0	0	8	0
Veel	6	0	9	10	0	8	22
Heel veel	6	0	9	10	0	0	0

Tabel 24 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van drugsrunners in hun directe woon- of werkomgeving (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	85	80	10	41	82	47	85
Helemaal geen overlast	13	10	30	23	18	21	15
Beetje/nogal overlast	2	5	35	27	0	11	0
(Heel) veel overlast	0	5	25	9	0	21	0

Tabel 25 De mate waarin respondenten aangeven in een bepaalde periode in hun directe woon- of werkomgeving drugsrunners te zien, in %

	1 (n=9)	2 (n=8)	3A (n=18)	3B (n=13)	4 (n=7)	5A (n=10)	5B (n=3)
Hele jaar door hetzelfde	56	88	44	85	71	80	67
Vaker in het voorjaar	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in de zomer	22	13	11	15	29	10	0
Vaker in het najaar	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in de winter	0	0	0	0	0	0	0
Vaker doordeweeks	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in het weekend	11	0	11	0	14	10	0
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	0	0	28	0	0	10	0
Vaker 's avonds	0	0	39	0	29	20	0
Vaker 's nachts	11	0	6	0	0	0	0

Tabel 26 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving drugsdealers te zien, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	62	58	15	23	76	5	55
Zelden	5	8	5	5	11	0	10
Soms	7	13	10	14	9	21	20
Vaak	11	5	35	32	2	58	5
Heel vaak	0	3	20	5	0	16	0
Geen idee	13	15	15	23	2	0	10

Tabel 27 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van drugsdealers in hun directe woon- of werkomgeving, in %

	1 (n=17)	2 (n=11)	3A (n=14)	3B (n=12)	4 (n=11)	5A (n=18)	5B (n=7)
Helemaal niet	59	36	36	67	100	44	86
Een beetje	0	27	14	8	0	22	14
Nogal	6	18	21	8	0	17	0
Veel	6	9	21	8	0	17	0
Heel veel	6	9	7	8	0	0	0

Tabel 28 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van drugsdealers in hun directe woon- of werkomgeving (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	76	72	30	46	76	5	65
Helemaal geen overlast	18	10	25	36	24	42	30
Beetje/nogal overlast	2	13	25	9	0	37	5
(Heel) veel overlast	4	5	20	9	0	16	0

Tabel 29 De mate waarin respondenten aangeven het vermoeden te hebben dat er softdrugs, harddrugs of beide worden verkocht door de drugsdealers in hun directe woon- of werkomgeving, in %

	1 (n=17)	2 (n=11)	3A (n=14)	3B (n=13)	4 (n=11)	5A (n=18)	5B (n=7)
Alleen hasj en wiet	12	9	7	8	18	11	0
Alleen harddrugs	24	9	0	8	0	22	29
Allebei	24	55	36	15	18	33	29
Geen idee	29	27	57	69	64	33	43

Tabel 30 De mate waarin respondenten aangeven in een bepaalde periode drugsdealers te zien in hun directe woon- of werkomgeving, in %

	1 (n=16)	2 (n=11)	3A (n=13)	3B (n=10)	4 (n=11)	5A (n=15)	5B (n=7)
Hele jaar door hetzelfde	56	82	38	80	45	67	86
Vaker in het voorjaar	0	0	0	0	9	0	0
Vaker in de zomer	19	9	15	20	55	13	0
Vaker in het najaar	0	0	8	0	0	0	0
Vaker in de winter	0	0	0	0	0	0	0
Vaker doordeweeks	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in het weekend	0	9	8	0	36	0	0
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	0	0	31	0	9	13	0
Vaker 's avonds	6	0	46	0	45	20	14
Vaker 's nachts	0	0	0	0	0	7	0

Tabel 31 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving mensen te zien die op straat harddrugs gebruiken, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	80	73	75	77	100	63	95
Zelden	13	20	20	23	0	26	5
Soms	4	8	5	0	0	0	0
Vaak	2	0	0	0	0	11	0
Heel vaak	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 32 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van mensen die in hun directe woon- of werkomgeving op straat harddrugs gebruiken, in %

	1 (n=10)	2 (n=11)	3A (n=5)	3B (n=5)	4* (n=0)	5A (n=7)	5B (n=1)
Helemaal niet	50	45	40	40	-	57	100
Een beetje	40	27	40	20	-	14	0
Nogal	0	18	20	20	-	14	0
Veel	10	9	0	0	-	14	0
Heel veel	0	0	0	20	-	0	0

* De vraag of er overlast wordt ervaren van mensen die in de directe woon- of werkomgeving op straat harddrugs gebruiken is in deze gemeente niet gesteld, omdat geen enkele respondent het gebruik van harddrugs op straat heeft gesignaleerd (zie tabel 31).

Tabel 33 De mate waarin respondenten aangeven overlast te ervaren van mensen die in hun directe woon- of werkomgeving op straat harddrugs gebruiken (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=1)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	82	72	75	77	100	63	95
Helemaal geen overlast	9	12	10	9	0	21	5
Beetje/nogal overlast	7	13	15	9	0	11	0
(Heel) veel overlast	2	3	0	5	0	5	0

Tabel 34 De mate waarin respondenten aangeven in een bepaalde periode mensen te zien in hun directe woon- of werkomgeving die op straat harddrugs gebruiken, in %

	1 (n=16)	2 (n=11)	3A (n=13)	3B (n=10)	4* (n=0)	5A (n=15)	5B (n=7)
Hele jaar door hetzelfde	60	73	60	100	-	86	100
Vaker in het voorjaar	0	0	0	0	-	0	0
Vaker in de zomer	10	18	40	0	-	14	0
Vaker in het najaar	0	0	0	0	-	0	0
Vaker in de winter	0	0	0	0	-	0	0
Vaker doordeweeks	0	0	0	0	-	0	0
Vaker in het weekend	10	9	0	0	-	0	0
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	-	0	0
Vaker 's middags	0	0	0	0	-	0	0
Vaker 's avonds	10	0	0	0	-	0	0
Vaker 's nachts	10	0	0	0	-	0	0

*De vraag of in een bepaalde periode in de directe woon- of werkomgeving mensen te zien zijn die op straat harddrugs gebruiken is op deze locatie niet gesteld wegens het niet signaleren van mensen die op straat harddrugs gebruiken.

Tabel 35 De mate waarin respondenten aangeven mensen te zien in hun directe woon- of werkomgeving die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om in de coffeeshop softdrugs te kopen, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	49	35	5	9	18	0	5
Zelden	13	3	25	9	7	5	0
Soms	5	15	20	9	22	5	5
Vaak	5	20	20	41	22	37	35
Heel vaak	2	15	25	14	24	26	55
Geen idee	25	13	5	18	7	26	0

Tabel 36 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving overlast te ervaren van mensen die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om in de coffeeshop softdrugs te kopen, in %

	1 (n=22)	2 (n=22)	3A (n=18)	3B (n=16)	4 (n=36)	5A (n=14)	5B (n=19)
Helemaal niet	64	68	78	63	92	86	79
Een beetje	5	18	17	31	8	14	5
Nogal	0	0	6	6	0	0	5
Veel	0	9	0	0	0	0	5
Heel veel	0	0	0	0	0	0	5

Tabel 37 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving overlast te ervaren van mensen die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om in de coffeeshop softdrugs te kopen (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	72	45	10	27	20	26	5
Helemaal geen overlast	26	38	70	46	73	63	75
Beetje/nogal overlast	2	10	20	27	7	11	10
(Heel) veel overlast	0	5	0	0	0	0	10

Tabel 38 De mate waarin respondenten aangeven in een bepaalde periode mensen te zien in hun directe woon- of werkomgeving die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om in de coffeeshop softdrugs te kopen, in %

	1 (n=22)	2 (n=22)	3A (n=18)	3B (n=16)	4 (n=36)	5A (n=14)	5B (n=19)
Hele jaar door hetzelfde	36	68	65	75	56	79	89
Vaker in het voorjaar	0	5	0	0	3	0	0
Vaker in de zomer	18	23	18	44	22	0	0
Vaker in het najaar	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in de winter	5	0	0	0	0	0	0
Vaker doordeweeks	0	0	0	0	3	0	0
Vaker in het weekend	9	0	12	13	17	14	5
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	5	0	6	0	11	0	5
Vaker 's avonds	5	0	12	19	31	14	11
Vaker 's nachts	5	0	0	0	0	0	0

Tabel 39 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving mensen te zien die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om buiten de coffeeshop softdrugs te kopen, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	66	63	15	32	82	16	55
Zelden	2	5	5	5	4	5	0
Soms	4	3	20	14	2	16	10
Vaak	2	3	15	23	0	5	5
Heel vaak	0	0	0	0	2	0	0
Geen idee	27	28	45	27	9	58	30

Tabel 40 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving overlast te ervaren van mensen die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om buiten de coffeeshop softdrugs te kopen, in %

	1 (n=12)	2 (n=6)	3A (n=8)	3B (n=10)	4 (n=7)	5A (n=5)	5B (n=3)
Helemaal niet	25	50	75	80	71	100	100
Een beetje	8	0	25	0	29	0	0
Nogal	8	0	0	10	0	0	0
Veel	0	17	0	10	0	0	0
Heel veel	0	0	0	0	0	0	0
Missende waarden	58	33	0	0	0	0	0

Tabel 41 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving overlast te ervaren van mensen die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om buiten de coffeeshop softdrugs te kopen (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	90	89	60	54	85	74	85
Helemaal geen overlast	6	8	30	36	11	26	15
Beetje/nogal overlast	4	0	10	5	4	0	0
(Heel) veel overlast	0	3	0	5	0	0	0

Tabel 42 De mate waarin respondenten aangeven in een bepaalde periode in hun directe woon- of werkomgeving mensen te zien die niet in Nederland wonen en van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om buiten de coffeeshop softdrugs te kopen, in %

	1 (n=10)	2 (n=6)	3A (n=8)	3B (n=8)	4 (n=7)	5A (n=5)	5B (n=3)
Hele jaar door hetzelfde	50	50	63	88	43	100	67
Vaker in het voorjaar	0	17	0	0	14	0	0
Vaker in de zomer	0	17	25	0	43	0	0
Vaker in het najaar	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in de winter	0	0	0	0	0	0	0
Vaker doordeweeks	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in het weekend	0	0	13	13	29	0	0
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	0	0	0	0	14	0	0
Vaker 's avonds	0	0	0	0	29	0	33
Vaker 's nachts	0	0	0	0	0	0	33

Tabel 43 De mate waarin respondenten aangeven in hun directe woon- of werkomgeving mensen te zien van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om harddrugs te kopen, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Nooit	62	55	35	36	84	11	45
Zelden	0	3	5	5	2	11	0
Soms	2	5	0	0	0	0	15
Vaak	2	0	5	5	2	21	5
Heel vaak	2	0	0	0	0	11	5
Geen idee	33	38	55	55	11	47	30

Tabel 44 De mate waarin respondenten aangeven overlast te van mensen van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om harddrugs te kopen in hun directe woon- of werkomgeving, in %

	1 (n=8)	2 (n=4)	3A (n=2)	3B (n=2)	4 (n=6)	5A (n=8)	5B (n=5)
Helemaal niet	25	0	100	50	83	63	80
Een beetje	13	25	0	0	17	0	0
Nogal	0	25	0	50	0	25	0
Veel	0	0	0	0	0	13	0
Heel veel	0	0	0	0	0	0	20

Tabel 45 De mate waarin respondenten aangeven overlast te van mensen van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om harddrugs te kopen in hun directe woon- of werkomgeving (hercodering), in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Niet gesignaleerd/geen idee	94	95	90	90	87	58	75
Helemaal geen overlast	4	0	10	5	11	26	20
Beetje/nogal overlast	2	5	0	5	2	11	0
(Heel) veel overlast	0	0	0	0	0	5	5

Tabel 46 De mate waarin respondenten aangeven in een bepaalde periode mensen te zien van wie zij het vermoeden hebben dat zij hier naartoe komen om harddrugs te kopen in hun directe woon- of werkomgeving, in %

	1 (n=8)	2 (n=4)	3A (n=2)	3B (n=2)	4 (n=6)	5A (n=8)	5B (n=5)
Hele jaar door hetzelfde	25	40	50	100	67	88	80
Vaker in het voorjaar	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in de zomer	0	20	50	50	17	0	0
Vaker in het najaar	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in de winter	0	0	0	0	0	0	0
Vaker doordeweeks	0	0	0	0	0	0	0
Vaker in het weekend	0	0	0	0	17	0	0
Vaker 's ochtends	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's middags	0	0	0	0	0	0	0
Vaker 's avonds	0	0	0	0	17	13	20
Vaker 's nachts	0	0	0	0	17	0	0

Tabel 47 Aantal respondenten dat in het afgelopen jaar melding heeft gemaakt of/ en aangifte heeft gedaan van overlast in verband met drugs, alcohol of harddrugs, in %

	1 (n=55)	2 (n=40)	3A (n=20)	3B (n=22)	4 (n=45)	5A (n=19)	5B (n=20)
Geen melding gemaakt of aangifte gedaan	91	90	65	77	96	84	75
Ja, melding gemaakt	9	10	35	23	4	16	25
Ja, aangifte gedaan	0	0	10	0	2	0	0

Tabel 48 Aantal meldingen dat respondenten in het afgelopen jaar hebben gemaakt van overlast in verband met drugs, alcohol of harddrugs

	1 (n=5)	2 (n=4)	3A (n=7)	3B (n=5)	4 (n=2)	5A (n=3)	5B (n=5)
Min-max per melder	1-4	1-8	1-100	2-60	1- 36	2-300	1- 6
Mediaan	2	3	10	5	19	4	4

Tabel 49 Aantal meldingen van overlast in verband met drugs, alcohol of harddrugs per meldpunt

	1 (n=5)	2 (n=4)	3A (n=7)	3B (n=5)	4 (n=2)	5A (n=3)	5B (n=5)
(Ook) politie	7	4	8	6	5	4	4
Elders	3	2	4	1	4	1	1

Tabel 50 Aantal respondenten dat melding heeft gemaakt van verschillende vormen van overlast, in %

	1 (n=5)	2 (n=4)	3A (n=7)	3B (n=5)	4 (n=2)	5A (n=3)	5B (n=5)
Verkeersoverlast	0	0	14	20	0	0	0
Alcoholgebruik	60	25	0	20	50	33	0
Drugsgebruik	80	50	0	20	50	33	60
Geuroverlast	40	0	0	0	0	33	0
Geluidsoverlast	40	25	14	20	100	100	40
Drugshandel	40	50	57	20	50	67	60
Rondhangende personen, samenscholende jongeren	40	50	57	20	50	100	40
Rommel op straat, zwerfafval	20	0	0	0	0	33	20
Anders	40	50	57	20	0	67	40

BIJLAGE 2 RESULTATEN ENQUÊTE (SOFT)DRUGSGBRUIKERS

Tabel 1 Aantal respondenten dat in de afgelopen 30 dagen in de directe omgeving hasj of wiet heeft gebruikt met uitzondering van in een coffeeshop, in %

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Aantal respondenten	72	58	35	21	37	5	5

Tabel 2 Gemiddeld aantal dagen dat een respondent van de afgelopen 30 dagen hasj of wiet heeft gebruikt met uitzondering van in een coffeeshop

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Gemiddeld aantal dagen	14	8	6	25	14	30	3

Tabel 3 Aantal respondenten dat hasj of wiet heeft gekocht met uitzondering van in een coffeeshop, in %

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Aantal respondenten	8	8	0	0	5	0	5

Tabel 4 Aantal respondenten dat in de afgelopen 30 dagen een coffeeshop heeft bezocht om softdrugs te kopen, in %

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Aantal respondenten	100	100	91	84	95	100	100

Tabel 5 Gemiddeld aantal dagen dat een respondent van de afgelopen 30 dagen een coffeeshop heeft bezocht om softdrugs te kopen

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Gemiddeld aantal dagen	10	7	14	19	7	9	11

Tabel 6 Aantal respondenten dat aangeeft in de afgelopen 30 dagen drugs aangeboden te hebben gekregen met uitzondering van in een coffeeshop, in %

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Geen drugs aangeboden gekregen	84	85	52	89	95	80	95
Ja, uitsluitend softdrugs	0	5	17	5	5	0	0
Ja, uitsluitend harddrugs	0	3	0	0	0	5	0
Ja, zowel soft- als harddrugs	16	8	30	5	0	15	5

Tabel 7 Geslacht respondenten, in %

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Man	92	85	96	95	78	80	70
Vrouw	8	15	4	5	22	20	30

Tabel 8 Leeftijd respondenten

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Min-max leeftijd	20-51	18-43	18-38	19-61	18-69	18-50	18-53
Gemiddelde leeftijd	27	26	24	32	30	29	33

Tabel 9 Nationaliteit respondenten, in %

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Nederlands	92	60	100	89	29	60	40
Belgisch	0	20	0	0	0	0	0
Duits	0	0	0	0	54	35	50
Frans	0	3	0	5	0	0	0
Anders	8	18	0	5	17	5	10

Tabel 10 Het land waarin de respondent staat ingeschreven als inwoner, in %

	1 (n=25)	2 (n=40)	3A (n=23)	3B (n=19)	4 (n=41)	5A (n=20)	5B (n=20)
Nederland	100	70	100	95	32	60	40
België	0	20	0	0	0	0	0
Duitsland	0	3	0	0	66	40	55
Frankrijk	0	0	0	5	0	0	0
Anders	0	8	0	0	2	0	5

BIJLAGE 3 RESULTATEN SYSTEMATISCHE OBSERVATIES

Tabel 1 Aantal observaties waarin potentieel overlastgevend gedrag is waargenomen, in %

	1 (n=40)	2 (n=40)	3A (n=24)	3B (n=26)	4 (n=40)	5A (n=27)	5B (n=24)
Rondhangen	45	70	63	46	38	74	21
Hasj of wiet op straat gebruiken	25	28	17	8	5	30	0
Harddrugs op straat gebruiken	0	0	0	0	0	0	0
Alcohol drinken op straat	5	5	8	0	0	22	4
Harde muziek afspelen op straat	3	5	0	0	0	19	4
Wildplassen	3	0	0	0	0	0	0
Handelen in drugs op straat	0	0	17	0	0	4	0
Ruzie maken op straat	0	0	0	0	0	0	0
Schreeuwen op straat	18	23	0	4	3	11	4
Voorbijgangers aanspreken	10	3	17	12	3	7	0
Non-verbaal contact leggen met voorbijgangers	0	3	0	0	0	0	0
Anders	8	8	21	19	5	33	4

VERDIEPINGSSTUDIE
MONITOR ONTWIKKELINGEN
COFFEESHOPBELEID
METING 2015/16

Lokaal gezien

R. Mennes
J. Snippe
M. Sijstra
B. Bieleman

COLOFON

© WODC, ministerie van Veiligheid en Justitie, Den Haag
Auteursrechten voorbehouden

Postadres INTRAVAL
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail info@intraval.nl

www.intraval.nl

Kantoor Groningen: St. Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam: Goudsesingel 68
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

December 2016

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

TEKST R. Mennes, J. Snippe, M. Sijstra,
B. Bieleman

OPDRACHTGEVER WODC, ministerie van Veiligheid en
Justitie

OPMAAK M. Haaijer

OMSLAG E. Cusiel

DRUK Copy-Copy Groningen

ISBN 978 90 8874 234 7

INTRAVAL
Onderzoek en Advies

INTRAVAL
Onderzoek en Advies